

Col·lecció d'estudis laborals
núm. 7

Monogràfic inclòs a l'informe sobre el mercat de treball de les Illes Balears. Primer Quadrimestre de 2010

Observatori del Treball de les Illes Balears

Les
dones emprenedores
a les
Illes Balears.
Evolució 2002-2009

Versió en castellà a partir de la pàgina 55

**Govern
de les Illes Balears**

Direcció: Llorenç Pou Garcias
Director General de Planificació Estratègica

Coordinació: Delia Riera Tur

Autor: Observatori del Treball

ISBN 978-84-693-2639-8

Si voleu més informació i/o subscriure-us als informes
de l'Observatori del Treball de les Illes Balears podeu
adreçar-vos a otib@dgplaes.caib.es o bé:

Direcció General de Planificació Estratègica
Conselleria de Treball i Formació
Plaça de Son Castelló, 1
Polígon de Son Castelló. 07009 Palma
Tel.: 971 17 63 00
<http://www.caib.es>
<http://treballiformacio.caib.es>

LES DONES EMPRENEDORES A LES ILLES BALEARS. EVOLUCIÓ 2002-2009

OBSERVATORI DEL TREBALL DE LES ILLES BALEARS

Col·lecció d'Estudis Laborals
Núm. 7

MONOGRÀFIC:

LES DONES EMPRENEDORES A LES ILLES BALEARS.
EVOLUCIÓ 2002-2009

LES DONES EMPRENEDORES A LES ILLES BALEARS.

EVOLUCIÓ 2002-2009

1. Presentació

L'any 2008 es va iniciar una crisi econòmica mundial d'un abast i una profunditat com no s'han vist en dècades. Per recuperar el creixement d'anys anteriors serà necessari un importantíssim esforç en tots els àmbits possibles de desenvolupament: econòmic, educatiu, laboral, social. La participació de les dones en aquest procés és essencial, atès que representen la meitat del capital humà del nostre país i són, per tant, un sumand imprescindible. Maximitzar-ne la participació implica assegurar la igualtat d'oportunitats; és a dir, d'accés als mateixos drets i responsabilitats que els homes.

Combatre la desigualtat de gènere és un dels objectius de la Conselleria de Turisme i Treball en l'àmbit del mercat de treball de les Illes Balears. Per això, una eina fonamental és conèixer la posició que la dona ocupa en la realitat econòmica, empresarial i laboral de les illes.

Amb aquesta intenció l'Observatori del Treball ha elaborat aquest monogràfic, centrat en la quantificació de l'empresariat femení a les illes a través de l'explotació estadística de fonts secundàries. Així, en dibuixa una primera fotografia de l'evolució, la distribució territorial i el perfil sociodemogràfic bàsic des de 2002 a 2009. Tot i l'evident interès d'incloure també una anàlisi qualitativa sobre les possibles diferències de gènere i els factors que les motiven, aquesta qüestió s'ha posposat a una futura investigació de camp. En tot cas, es fa esment a altres estudis d'àmbit nacional i internacional recentment publicats sobre aquesta qüestió, les conclusions dels quals semblen aplicables a les illes.

En l'annex metodològic s'explica en detall la definició de l'univers utilitzat, les fonts de referència i el procés d'explotació estadística seguit. En resum, l'estudi se centra en l'autoocupació femenina segons Eurostat, l'EPA de l'INE i la Tresoreria General de la Seguretat Social. L'anàlisi comença presentant sintèticament la situació dels principals

països europeus en termes de participació femenina en l'autoocupació, per després endinsar-se en la de Balears comparada amb la del conjunt de l'Estat, i finalitza amb unes breus conclusions sobre l'aportació femenina actual i potencial a l'empresariat.

2. La participació femenina en l'autoocupació a l'UE-27

El Fòrum Econòmic Mundial ha publicat recentment l'Informe 2010¹ sobre la desigualtat de gènere i ha valorat un total de 134 països: des d'Índia a Brasil, Japó, Estats Units, Alemanya i Espanya, entre d'altres. Els resultats mostren que, en mitjana, la bretxa de gènere en la sanitat s'ha tancat un 96 % i quasi un 93 % en assoliment educatiu. Però encara és molt àmplia en els àmbits de participació econòmica i poder polític, en els quals la desigualtat només s'ha reduït un 60 % i un 17 %, respectivament. L'informe també confirma la correlació entre la igualtat de gènere i el nivell de desenvolupament dels països, i dona suport a la teoria que l'apoderament de les dones porta a un ús més eficient del talent humà d'un país.

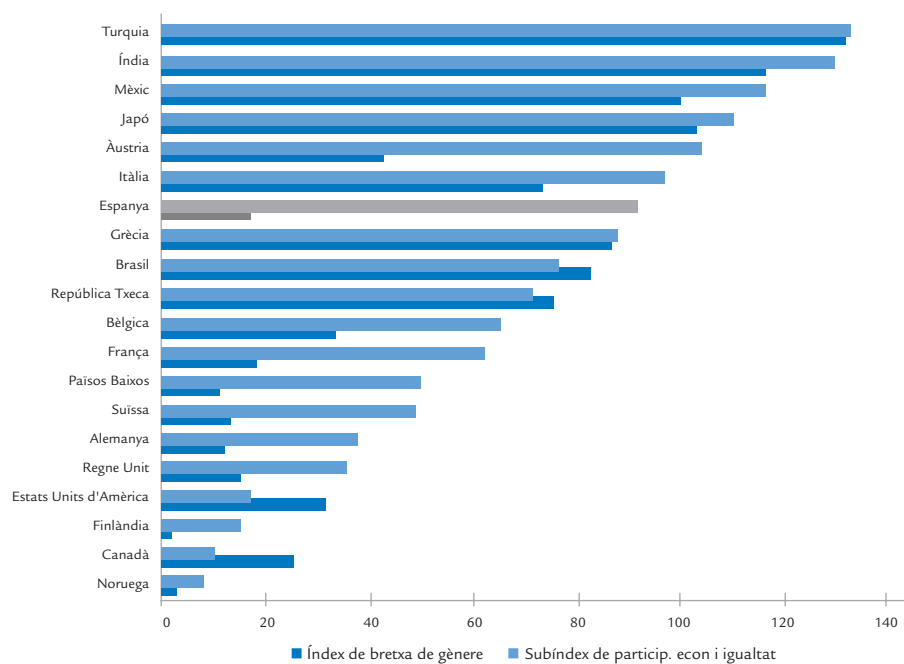
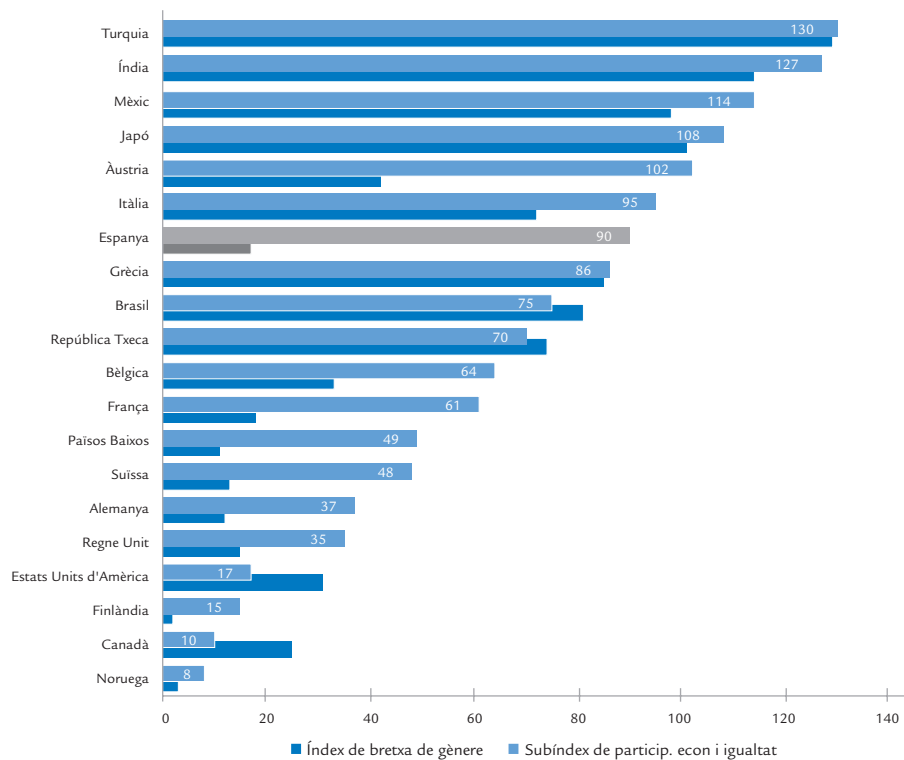
En l'estudi, Espanya ocupa l'any 2009 un lloc avançat en l'índex global de bretxa de gènere, atès que aconsegueix la posició 17 en el rànquing dels 134 països valorats, per davant de França, Canadà i Estats Units. Però, si es desagrega d'aquest valor global l'indicador de participació femenina en el poder econòmic i d'igualtat, la posició espanyola s'esfondra dràsticament fins al lloc 90, per darrera de Brasil (75) i Grècia (86), més a prop ara de Japó (108) que del Regne Unit (35), Alemanya (37) o França (61).

L'informe explica les barreres que suporten aquesta bretxa a partir d'una enquesta als responsables de recursos humans de 600 empreses de les principals 20 economies incloses en l'estudi. La pregunta demanava que es valoràs de menys a més problemàtica, en una escala d'1 a 5 punts, una llista de possibles barreres que les dones han d'afrontar per assolir posicions de lideratge sènior en el si de la seva empresa. Els resultats del conjunt dels països mostren la força amb què els estereotips de gènere són vigents, perquè les principals barreres són de caire cultural.

A Espanya, en particular, les normes generals i pràctiques culturals (3,11 punts) així com el corporativisme masculí (2,40 punts) es consideren el primer i quart obstacle per ordre de gravetat. Conseqüència d'aquests prejudicis culturals, manquen models d'èxit que es puguin prendre de referència (2,77 punts) i xarxes de suport i mentoria per a les dones (2,43 punts), barreres que apareixen en segon i quart lloc. La manca de solucions de treball flexibles (tercera posició), juntament amb una inadequada legislació laboral (sisena) completen la llista d'obstacles més destacats a les empreses espanyoles.

¹ The Corporate Gender Gap, Report 2010, World Economic Forum, Switzerland 2010.

GRÀFIC 1. ÍNDEX DE BRETXA DE GÈNERE I SUBÍNDEX DE PARTICIPACIÓ ECONÒMICA I IGUALTAT SEGONS PAÏSOS, 2009

Font: OTIB, a partir de dades del Fòrum Econòmic Mundial

QUADRE 1. BARRERES PERQUÈ LES DONES OCUPIN POSICIONS DE LIDERATGE, MITJANA 20 PAÏSOS I ESPANYA, 2009

Barreres perquè les dones assoleixin posicions de lideratge	Mitjana països	Espanya
Normes generals i pràctiques culturals en el país	3,11	3,11
Manca de models de rol	3,03	2,77
Manca de solucions de treball flexibles	2,67	2,53
Manca de xarxes i de mentoria	2,54	2,43
Cultura corporativa patriarcal/masculina	3,11	2,40
Legislació laboral i regulacions inadequades en el país	1,92	2,21
Manca d'informació adequada sobre l'existència de polítiques i pràctiques de diversitat	2,09	2,15
Manca de polítiques d'equilibri de treball-vida privada	2,6	2,14
Manca d'oportunitats per experiències i responsabilitat de treball crítiques	2,62	2,13
Manca d'oportunitats de reincorporació adequades	2,36	2,00
Manca de facilitats de cura dels nins	2,32	2,00
Manca de compromís amb la diversitat de l'empresa	2,51	1,92
Manca de fixació de metes per a la participació femenina	2,39	1,91
Manca de control de la participació femenina	2,11	1,89
Manca d'acceptació de l'ús de polítiques i pràctiques de diversitat	2,38	1,87
Manca de beneficis i permisos parentals adequats	1,99	1,62

Font: OTIB, a partir de dades del Fòrum Econòmic Mundial

Aquests resultats mostren una àmplia coincidència amb els presentats per altres estudis elaborats a Espanya² respecte d'això. A *Mujeres y poder empresarial en España*, per exemple, es destaca la inexistència de polítiques de conciliació a les empreses, la flexibilitat dels horaris (entesa com a amplitud), la cultura organitzativa masculina, la manca de xarxes socials de suport i de mentoria, així com una elevada percepció de més exigència cap a les dones (que amb un nivell formatiu superior i la mateixa flexibilitat horària reben salaris inferiors als del grup masculí).

Així doncs, és important refermar la participació de les dones en el poder econòmic i el mercat de treball europeu, més ara, quan la recessió internacional té greus conseqüències en la cohesió social i la sostenibilitat econòmica dels membres més febles de la UE. La recuperació necessitarà de l'esforç i del talent de tot el capital humà a l'abast, del qual les dones són la meitat.

Si s'analitza l'evolució de la participació de les dones en el mercat de treball europeu, s'observa que s'ha incrementat de forma progressiva però substancial en els darrers anys: en l'àmbit de l'ocupació, entre 2000 i 2008 el nombre de treballadores ha crescut un 13,4 % en el conjunt de la UE 27, si bé l'evolució per països ha estat molt desigual. A Espanya aquest increment acumulat ha assolit un 50,7 %, mentre que a Portugal tot just

² *Mujeres y poder empresarial en España*, Institut de la Dona, Ministeri d'Igualtat, Col·lecció Estudis núm. 108, 2009; *Mujer y Liderazgo en el siglo XXI: una aproximación psicosocial a los factores que dificultan el acceso de la mujer a los puestos de alta responsabilidad. Año 2006-Año 2009*, Institut de la Dona, Ministeri d'Igualtat, abril 2009.

ha significat un 6,7 %. La profunda recessió econòmica ha provocat que en el darrer any 2009 aquesta evolució presenti signes negatius per a quasi tots els països europeus, amb un decreixement d'un 0,6 % de mitjana en el conjunt de la UE 27 i un 3,5 % a Espanya.

QUADRE 2. EVOLUCIÓ DE LES DONES OCUPADES PER PAÏSOS, 2000-2009

Països	Dones					Homes	
	2000	2008	2009	var.00-08	var.08-09	var.00-08	var.08-09
UE 27	87.540,40	99.288,60	98.647,7	13,4%	-0,6%	6,9%	-2,6%
UE 15	67.745,40	79.142,60	78.725,2	16,8%	-0,5%	7,3%	-2,8%
Espanya	5.665,70	8.536,90	8.241,6	50,7%	-3,5%	19,9%	-9,2%
Alemanya	15.901,00	17.810,20	17.938,1	12,0%	0,7%	3,2%	-1,0%
Irlanda	678,80	920,50	879,5	35,6%	-4,5%	19,0%	-12,1%
Grècia	1.520,20	1.784,10	1.790,9	17,4%	0,4%	7,7%	-2,1%
França	10.397,20	12.242,40	12.216,1	17,7%	-0,2%	7,4%	-1,3%
Itàlia	7.707,50	9.341,10	9.235,8	21,2%	-1,1%	6,4%	-2,0%
Països Baixos	3.367,20	3.916,80	3.947,7	16,3%	0,8%	4,1%	-0,6%
Portugal	2.250,20	2.400,70	2.366,5	6,7%	-1,4%	1,6%	-3,9%
Regne Unit	12.457,50	13.526,30	13.472,6	8,6%	-0,4%	7,0%	-2,5%

Font: OTIB, a partir de dades d'Eurostat

Malgrat tot, tant en el període expansiu de l'economia com en els posteriors anys de crisi, l'evolució de les dones ocupades ha millorat sensiblement per sobre la dels homes ocupats. Així, el seu pes sobre el total de la població ocupada a la UE 27 també ha augmentat des d'una mitjana del 43,3 % l'any 2000 a la del 44,8 % l'any 2008. L'any 2009, tot i que com s'ha vist el nombre de dones ocupades disminueix, ho fa en menor proporció que el d'homes, de forma que en termes de pes el grup femení continua pujant fins a representar el 45,3 % de les persones ocupades a la UE 27 i el 43,6 % a Espanya. Aquest percentatge encara situa Espanya en les darreres posicions del grup de països analitzats, si bé és el que presenta la variació acumulada més alta entre 2000 i 2009 (quasi 7 punts percentuals, des del 36,7 % de l'any 2000).

QUADRE 3. EVOLUCIÓ DEL PES DE LES DONES SOBRE L'OCUPACIÓ PER PAÏSOS, 2000-2009

Països	2000	2008	2009
UE 27	43,3%	44,8%	45,3%
UE 15	42,6%	44,7%	45,3%
Espanya	36,7%	42,1%	43,6%
Alemanya	43,8%	45,8%	46,2%
Irlanda	40,6%	43,8%	45,9%
Grècia	37,1%	39,1%	39,7%
França	45,0%	47,2%	47,5%
Itàlia	36,8%	39,9%	40,1%
Països Baixos	42,8%	45,6%	45,9%
Portugal	45,0%	46,2%	46,8%
Regne Unit	45,7%	46,1%	46,6%

Font: OTIB, a partir de dades d'Eurostat

Si s'analitza específicament l'evolució de l'ocupació femenina en les situacions professionals d'emprenedoria en el conjunt de països de la UE 27, es veu que en el mateix període de 2000 a 2008 aconseguix un creixement similar (10,2 %) al del total de les treballadores ocupades (13,4 %). També sembla que, en conjunt, la crisi econòmica internacional es deixa notar amb menys intensitat que entre el total de dones ocupades: a la UE 27 la variació interanual entre 2008 i 2009 fou del -0,3 % en aquest grup de professionals, davant el -0,6% del total d'ocupades vist anteriorment.

QUADRE 4. DONES DE 15 ANYS I MÉS EMPRESÀRIES AMB ASSALARIATS I AUTOOCUPADES PER PAÏSOS, 2000-2009

Països	Dones					Homes	
	2000	2008	2009	var.00-08	var.08-09	var.00-08	var.08-09
UE 27	9.013,10	9.931,00	9.900,3	10,2%	-0,3%	4,0%	-1,3%
UE 15	6.193,40	7.627,30	7.577,3	23,2%	-0,7%	8,6%	-1,6%
Espanya	736,20	1.011,20	954,8	37,4%	-5,6%	14,9%	-11,8%
Alemanya	1.019,60	1.285,20	1.311,4	26,0%	2,0%	8,3%	1,6%
Irlanda	48,80	61,70	57,8	26,4%	-6,3%	16,0%	-8,6%
Grècia	330,70	379,30	380,8	14,7%	0,4%	-2,8%	0,0%
França	619,80	778,80	768,9	25,7%	-1,3%	3,8%	4,9%
Itàlia	1.242,00	1.570,70	1.502,7	26,5%	-4,3%	4,0%	-2,6%
Països Baixos	262,80	363,90	384,1	38,5%	5,5%	32,4%	1,5%
Portugal	470,60	509,70	475,6	8,3%	-6,7%	-2,8%	-1,7%
Regne Unit	902,70	1.046,40	1.101,0	15,9%	5,2%	18,8%	-1,2%

Font: OTIB, a partir de dades d'Eurostat

Però si es comparen les xifres per països (quadre 4) s'observen notables diferències. En primer lloc, l'avanç entre 2000 i 2008 és molt heterogeni: als Països Baixos les dones autoocupades augmenten un 38,5 %, mentre que a Portugal només ho fan un 8,3 %. En segon lloc, a països amb economies fortes com Alemanya, els Països Baixos i Regne Unit, el creixement de l'autoocupació és significativament més elevat que el de l'ocupació total, tant en el període precisi com entre 2008 i 2009; i tant per al col·lectiu masculí com per al femení, si bé per a aquest en major mesura.

Però tot i el poderós increment de la població femenina autoocupada, la seva presència és notòriament més baixa que en el total de la població ocupada: l'any 2009 no supera el 30,4 % al conjunt de la UE 27. Espanya, amb un 31,6 %, es col·loca al costat de la mitjana europea i per damunt de països com França (29 %) i Regne Unit (28,7 %).

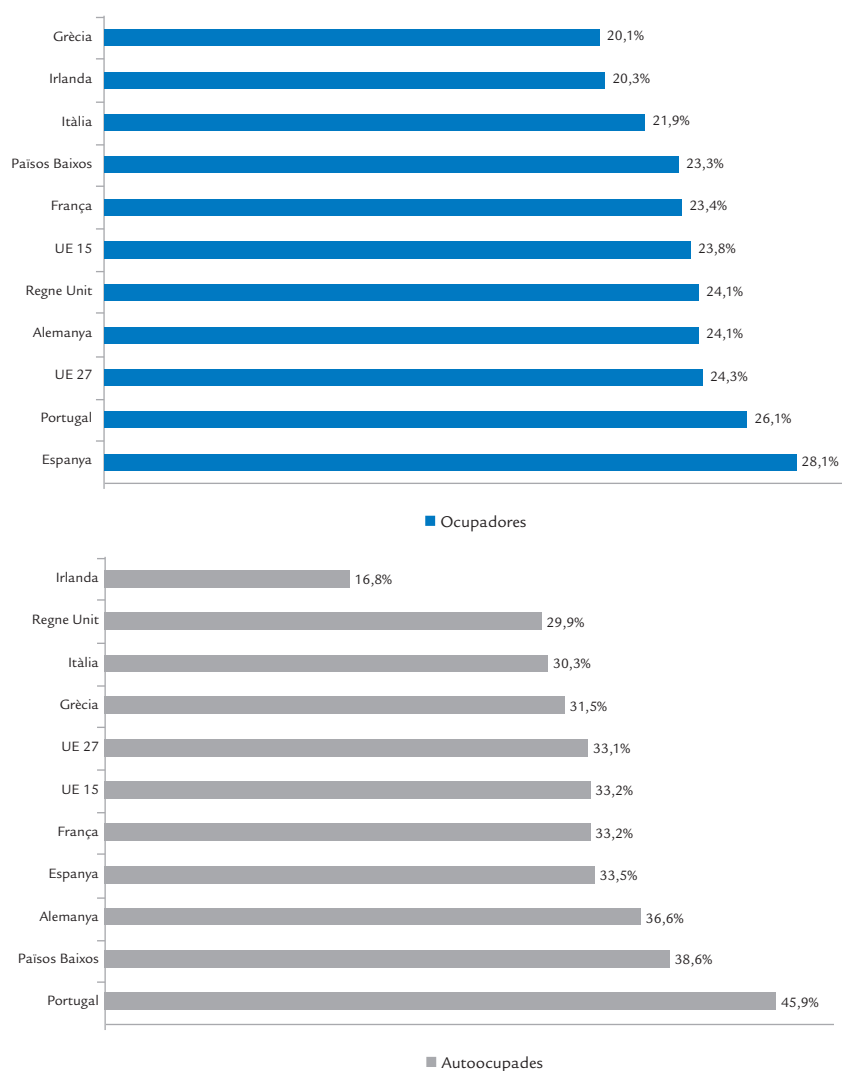
Si es desagrega aquest total segons el tipus d'autoocupació, s'observa que la proporció d'empresàries amb assalariats és fins i tot menor: 24,3 % en 2009 en el conjunt de la UE 27, davant d'un 33,1 % de treballadores per compte propi. Òbviament, s'hi troben diferències entre els països, però en general, en tots el percentatge d'empresàries és inferior al de dones autoocupades.

QUADRE 5. EVOLUCIÓ DEL PES DE LES DONES SOBRE EL TOTAL DE L'AUTOOCUPACIÓ PER PAÏSOS, 2000-2009

Països	2000	2008	2009
UE 27	29,0%	30,2%	30,4%
UE 15	27,3%	29,9%	30,1%
Espanya	26,5%	30,1%	31,6%
Alemanya	27,9%	31,0%	31,1%
Irlanda	16,4%	17,6%	18,0%
Grècia	25,0%	28,2%	28,3%
França	26,4%	30,3%	29,0%
Itàlia	24,5%	28,3%	27,9%
Països Baixos	32,3%	33,3%	34,2%
Portugal	39,8%	42,5%	41,2%
Regne Unit	27,9%	27,4%	28,7%

Font: OTIB, a partir de dades d'Eurostat

GRÀFIC 2. DONES (%) SOBRE EL TOTAL DE L'AUTOOCUPACIÓ PER SITUACIÓ PROFESSIONAL I PAÏSOS, 2009

Font: OTIB, a partir de dades d'Eurostat

Les activitats econòmiques a les quals es dediquen els emprenedors europeus són bastant diverses i abasten proporcions similars les relacionades amb el sector primari (18,6 % de mitjana per a ambdós sexes), el comerç (17 %), la construcció (13,4 %) i les activitats immobiliàries, professionals i tècniques i administratives (14,4 %). Les diferències de gènere es deixen notar en l'escassa presència de les dones en la construcció (1,5 % versus 18,6 % dels homes) i la major participació en activitats de les administracions públiques i de serveis relacionats amb la cura de les persones (sanitat, educació, serveis socials, tasques domèstiques...): aquí es troba un 14,7 % i un 13,9 % de les emprenedores europees, respectivament versus el 4,7 % d'homes en ambdós grups d'activitats. Es tracta doncs de la mateixa segregació de gènere que s'observa en el global de la població ocupada.

En comparació, i atès que l'economia espanyola està més basada en el sector terciari, les dones autoocupades s'acumulen més al comerç i l'hoteleria (45,4 % en conjunt); i és en aquests dos grups d'activitats, a més del de la construcció, on s'observen les desigualtats de gènere més notables. El quadre 6 en detalla els percentatges.

En tot cas, aquesta segregació sembla tenir alguns efectes positius en el darrer període 2008-2009. Atès el que mostra el quadre 7, l'evolució de les dones autoocupades a la UE 27 és clarament millor a la dels homes (-0,3 % versus -1,3 %), gràcies a la concentració de les primeres en el sector dels serveis. De fet, atès que a Espanya el reajustament de la construcció ha estat major que en el conjunt de països de la UE, aquest diferencial a favor de les dones és més notori: pel total de branques d'activitat (-5,6 % versus 11,8 % dels homes).

QUADRE 6. PÈS DE LES DONES SOBRE EL TOTAL DE L'AUTOOCUPACIÓ, UE 27 I ESPANYA, 2009

Secció		UE 27			Espanya		
CNAE 09	Descripció de l'activitat econòmica	% Dones	% Homes	Total V. Abs.	% Dones	% Homes	Total V. Abs.
A	Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	19,3%	18,3%	6.048,375	8,7%	11,5%	321,775
B a E	Indústries extractives i subministraments	4,7%	8,8%	2.460,775	5,3%	11,9%	296,750
F	Construcció	1,5%	18,6%	4.363,625	2,1%	19,8%	429,850
G	Comerç i reparació de vehicles	18,4%	16,3%	5.523,000	31,3%	20,6%	724,850
H i J	Transport i emmagatzematge; informació i comunicacions	2,6%	8,1%	2.096,025	2,5%	9,1%	212,800
I	Hoteleria	6,6%	4,5%	1.658,500	14,1%	8,3%	305,375
K	Activitats financeres i d'assegurances	1,5%	1,9%	567,750	1,0%	1,2%	33,725
L a N	Activitats immobiliàries; Activitats professionals, científiques i tècniques; activitats administratives i altres activitats auxiliars	16,0%	13,7%	4.682,975	15,6%	11,5%	386,350
O a Q	Administració pública i defensa; seguretat social obligatòria; educació; activitats sanitàries i de serveis socials	14,7%	4,7%	2.515,125	7,1%	2,4%	117,925
R a U	Activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment; altres serveis; activitats de les llars com a empleadors de personal domèstic i productors de béns i serveis; activitats d'organitzacions i organismes extraterritorials	13,9%	4,7%	2.437,850	12,2%	3,7%	192,850
	Sense resposta i altres	0,9%	0,5%	199,325	0,0%	0,0%	-
	Total	100%	100,0%	32.553,325	100%	100%	3.022,250

Font: OTIB, a partir de dades d'Eurostat

QUADRE 7. VARIACIÓ (%) INTERANUAL DE L'AUTOOCUPACIÓ TOTAL PER SECCIÓ D'ACTIVITAT ECONÒMICA I SEXE, UE 27 I ESPANYA, 2008-2009

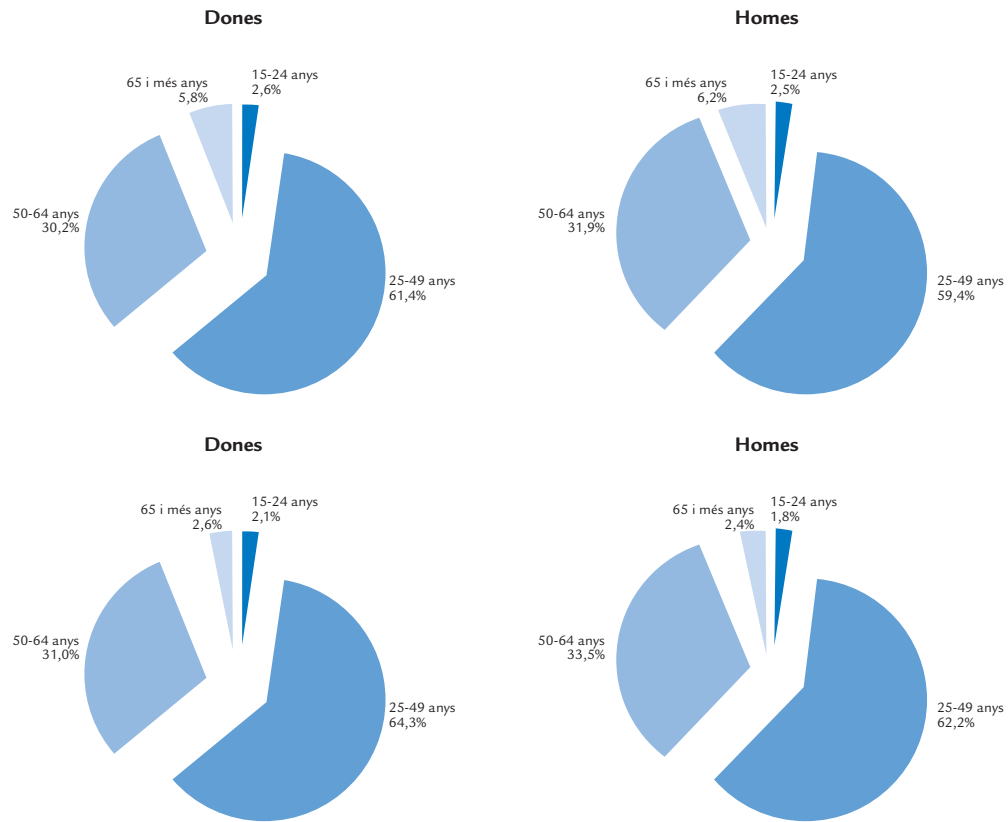
Secció		UE 27		Espanya	
CNAE 09	Descripció de l'activitat econòmica	% Dones	% Homes	% Dones	% Homes
A	Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	-3,9%	-0,3%	-1,4%	-7,9%
B a E	Indústries extractives i subministraments	-6,3%	-7,5%	-24,9%	-12,4%
F	Construcció	-3,7%	-1,3%	-14,1%	-15,4%
G	Comerç i reparació de vehicles	-3,5%	-2,6%	-7,9%	-10,6%
H i J	Transport i emmagatzematge; informació i comunicacions	-8,3%	-1,5%	-6,9%	-18,1%
I	Hoteleria	-2,3%	-2,7%	3,9%	-5,9%
K	Activitats financeres i d'assegurances	-5,6%	5,3%	-46,9%	-29,9%
L a N	Activitats immobiliàries; activitats professionals, científiques i tècniques; activitats administratives i altres activitats auxiliars	6,8%	1,3%	2,2%	-10,3%
O a Q	Administració pública i defensa; seguretat social obligatòria; educació; activitats sanitàries i de serveis socials	6,0%	2,9%	-10,4%	-10,1%
R a U	Activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment; altres serveis; activitats de les llars com a empleadors de personal domèstic i productors de béns i serveis; activitats d'organitzacions i organismes extraterritorials	-1,0%	-2,8%	-0,3%	0,7%
	Sense resposta i altres	59,2%	41,2%	-	-
	Total	-0,3%	-1,3%	-5,6%	-11,8%

Font: OTIB, a partir de dades d'Eurostat

El perfil de la població autoocupada presenta una estructura d'edats més envellida que el total de població ocupada: a la UE 27, tot just una mitjana del 2,6 % dels emprenedors té entre 15 i 24 anys, el gruix del 61,4 % es concentra en el tram de 25 a 49 anys i el restant 36 %, té 50 anys o més. En canvi, en el total de la població ocupada els joves fins a 24 anys pugen fins prop d'un 10 %, mentre que el pes dels majors de 50 anys davalla a un 26 %. A més, dins el grup d'autoocupats, les dones són lleugerament més joves que els homes: en el tram entre 25 a 49 anys es troba un 61,4 % versus el 59,4 % dels homes.

Aquesta estructura d'edats i les diferències esmentades amb el total d'ocupats són relativament similars entre els països analitzats. El quadre 31 de l'annex, que detalla per a cada un la distribució d'edats per sexe i situació professional, mostra que a Alemanya i els Països Baixos hi ha més joves emprenedors, mentre que a Itàlia i Irlanda les dones emprenedores són bastant més joves que els homes. Pel que fa a Espanya, presenta en general una estructura d'edats més jove que la mitjana europea i concentra en major proporció els emprenedors, homes i dones, en el tram de 25 a 49 anys: un 64,3 % de les dones i un 62,2 % dels homes.

GRÀFIC 3. PES DE LES DONES I HOMES AUTOOCUPATS PER TRAMS D'EDAT, UE 27 I ESPANYA, 2009

Font: OTIB, a partir de dades d'Eurostat

Quant al nivell educatiu dels emprenedors en comparació amb els assalariats (vegeu-ne quadre 8), cal destacar que, contràriament al que es podria pensar, el primer grup té menys estudis que el segon i que aquesta diferència és més notòria a Espanya que al conjunt d'Europa.

QUADRE 8. POBLACIÓ OCUPADA PER SITUACIÓ PROFESSIONAL I NIVELL EDUCATIU ISCED97, UE I ESPANYA, 2009

Descripció del nivell educatiu (ISCED 1997)	UE 27		Espanya	
	Assalariats	Autoocupats	Assalariats	Autoocupats
1r cicle d'ensenyament secundari i inferiors (nivells 0-2)	21,3%	27,8%	39,0%	48,2%
2n cicle d'educació secundària i ensenyament postsecundari (nivells 3-4)	49,8%	44,5%	24,2%	22,7%
1r i 2n cicle d'educació superior (nivells 5-6)	28,6%	27,5%	36,8%	29,1%
Sense resposta	0,3%	0,2%	0,0%	0,0%
Total nivells educatius	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Font: OTIB, a partir de dades d'Eurostat

En detall, en el grup d'empresaris i treballadors per compte propi, al conjunt de la UE 27 una majoria (44,5 % per a ambdós sexes) es concentra en l'escaló intermedi de formació, amb estudis equivalents a segon cicle de secundària. En destaquen com a casos extrems Alemanya, amb el major nivell d'estudis entre els seus emprenedors (47,1 % amb estudis superiors) i Portugal, en l'extrem contrari, amb un 82 % d'aquest col·lectiu en els nivells més baixos (vegeu-ne quadre 32 de l'annex).

A Espanya també una majoria (48,2 %) es troba en els nivells educatius més baixos, d'educació primària i primer cicle de secundària, tot i que el percentatge d'emprenedors amb estudis superiors (29,1 %) és una mica més alt que en la mitjana del conjunt de la UE 27 (27,5 %). Si s'observen les diferències de gènere, són similars en la majoria de països de la UE 27 i juguen a favor de les dones, que gaudeixen d'educació superior en major mesura que ells (31,7 % versus 25,6 % a la UE 27 i 34,1% versus 26,7 % a Espanya).

QUADRE 9. POBLACIÓ AUTOOCUPADA (EN %) PER NIVELL EDUCATIU ISCED 1997, UE 27 I ESPANYA, MITJANA 2009

Nivell ISCED97	Descripció del nivell educatiu (ISCED 1997)	UE 27		Espanya	
		Dones	Homes	Dones	Homes
0-2	1r cicle d'ensenyament secundari i inferiors (nivells 0-2)	26,0%	28,6%	42,2%	51,0%
3-4	2n cicle d'educació secundària i ensenyament postsecundari (nivells 3-4)	42,1%	45,5%	23,7%	22,3%
5-6	1r i 2n cicle d'educació superior (nivells 5-6)	31,7%	25,6%	34,1%	26,7%
	Sense resposta	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%
	Total nivells educatius	99,9%	100,0%	100,0%	100,0%

Font: OTIB, a partir de dades d'Eurostat.

Així, quan es comparen les ocupacions d'homes i dones emprenedors, es veu que elles es troben més concentrades en les ocupacions de nivell 1 a 3, que requereixen de qualificacions superiors; mentre que per a ells les de nivell 6 i 7 relacionades amb el sector primari i secundari signifiquen un percentatge d'ocupació igual o major que les ocupacions de nivell 1 i 2. El següent quadre 10 mostra que, a grans trets, aquesta distribució és similar entre Espanya i el conjunt de països de la UE, si bé les diferències de gènere apareixen de nou més marcades al nostre país.

En síntesi, les anteriors dades mostren que el grau d'autoocupació del col·lectiu femení en el marc de la UE 27 és encara molt baix, entorn del 30 %. L'esforç que han de fer les dones per incorporar-se a aquest grup es reflecteix en el perfil diferencial que presenten en els països analitzats: elles són més joves, gaudeixen d'un nivell d'estudis superior al dels homes i desenvolupen ocupacions per a les quals es requereix un grau més alt de qualificació. Tot i així, romanen en una marcada segregació sectorial que les exclou de certs àmbits d'activitat

i les especialitza en altres tradicionalment considerats més femenins, que es relacionen amb la cura d'altres persones: sanitat, educació, serveis socials... Aquesta segregació limita les oportunitats de promoció de les dones i contribueix a la desigualtat salarial.

QUADRE 10. PERCENTATGE DE POBLACIÓ AUTOOCUPADA PER NIVELL D'Ocupació CNO94, MITJANA 2009

Codi Grup C.N.O 94	Descripció del gran grup d'ocupació CNO 94	UE 27		Espanya	
		Dones	Homes	Dones	Homes
1	Direcció d'empreses i administracions públiques	22,7%	22,9%	40,0%	33,7%
2	Tècnics i professionals científics i intel·lectuals	17,6%	13,4%	14,7%	9,2%
3	Tècnics i professionals de suport	14,1%	11,2%	9,1%	8,3%
4	Ocupats de tipus administratiu	3,0%	0,6%	3,4%	1,0%
5	Treballadors de la restauració, personals, protecció i venedors	16,3%	3,9%	18,8%	4,3%
6	Treballadors qualificats de l'agricultura i la pesca	17,9%	16,8%	7,5%	10,3%
7	Artesans i treballadors qualificats de les indústries	3,5%	22,3%	3,0%	23,3%
8	Operadors d'instal·lacions i maquinària i montadors	0,8%	5,3%	1,0%	8,1%
9	Treballadors no qualificats	4,1%	3,5%	2,5%	1,9%
	Total nivells d'ocupació	100%	99,9%	100,0%	100,0%

Font: OTIB, a partir de dades d'Eurostat

Espanya reproduïx en línees generals aquest model, amb el desavantatge de competir, tant homes com dones, amb un nivell educatiu significativament inferior a la mitjana europea. Per estudiar amb major detall les característiques d'aquest grup d'emprenedors a les Illes Balears, especialment de les dones, els apartats següents analitzen dades provinents de l'EPA i la Tresoreria General de la Seguretat Social.

3. La participació femenina en l'autoocupació a Espanya i les Balears

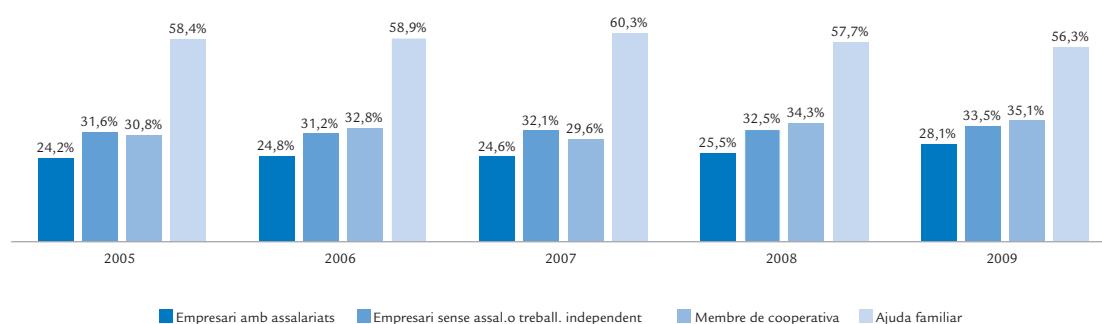
3a. L'autoocupació femenina a l'EPA (INE)

S'ha vist que, segons l'Eurostat, les dones són tan sols un 31,6 % de la població emprenedora al conjunt d'Espanya en 2009 i que aquest percentatge disminueix encara més, fins al 28,1 %, quan s'especifica la condició d'empresàries amb assalariats. A més, en les seves estadístiques d'àmbit nacional³, l'EPA comptabilitza com a treballadores autoocupades les que són membres de cooperatives i les persones que ajuden en el negoci familiar.

³ Eurostat no inclou en el grup d'autoocupats i empresaris les persones dedicades a ajudar en l'empresa familiar; però sí, als membres de cooperatives.

Si es desagrega el pes del grup femení en les quatre categories, es descobreix que les dones sumen un 35,1 % dels cooperativistes espanyols en 2009, percentatge relativament proper al de treballadores per compte propi. En canvi, són una majoria del 56,3 % entre les persones que ajuden en una empresa familiar, i s'observa aquest predomini femení des de 2005. El fet que les dones siguin majoria únicament en aquesta situació professional, la més desfavorable de les quatre, remet de nou al predomini d'un corporativisme masculí que relega les dones a posicions de menor lideratge i remuneració.

GRÀFIC 4. PES DE LES SITUACIONS D'AUTOOCUPACIÓ EN EL GRUP FEMENÍ, TOTAL NACIONAL, 2005-2009

Font: OTIB, a partir de dades d'Eurostat

El quadre 11 detalla els valors absoluts des de 2005 a 2009 del total de la població femenina i masculina ocupada i autoocupada a Espanya segons l'EPA. Es pot veure que la presència d'ambdós sexes en el supòsits de cooperativisme i ajuda familiar cau de forma continuada des de 2006 i que s'accentua molt la pèrdua en el darrer període de crisi econòmica 2008-2009. Al contrari, les altres dues principals formes d'autoocupació creixen constantment; i més entre les dones que entre els homes, al menys de forma relativa. Així, entre 2005 i 2008 les empresàries augmenten un 25,5 % de forma acumulada, mentre que ells no arriben a un 17 % de creixement; les treballadores independents també s'incrementen un 5,4 %, quan ells ho fan tot just en un 1 %.

Tan sols el darrer any 2009 la situació de treballadora per compte propi mostra una caiguda del 7,1 % (-49.000 autònomes), mentre que la d'empresària amb assalariats continua avançant un 1,2 % (3.500 ocupadores més). En canvi, els homes presenten variacions interanuals negatives en totes les situacions l'any 2009, entorn del -11 %, tant en el cas dels ocupadors (-95.650 empresaris) com en el dels treballadors independents (-158.550 treballadors).

QUADRE 11. EVOLUCIÓ DE L'Ocupació SEGONS LA SITUACIÓ PROFESSIONAL I GÈNERE, TOTAL NACIONAL, 2005-2009

	2005	2006	2007	2008	2009	% var. 05-08	% var. 08-09
Dones							
Total de l'ocupació	7.584,450	8.005,075	8.368,775	8.536,950	8.241,550	12,6%	-3,5%
Total treball. per compte propi	1.097,375	1.104,025	1.127,425	1.131,225	1.051,925	3,1%	-7,0%
Empresari amb assalariats	237,175	267,525	275,325	297,750	301,250	25,5%	1,2%
Empresari sense assal.o treball. independent	655,450	650,275	694,900	690,875	641,875	5,4%	-7,1%
Membre de cooperativa	25,575	30,225	23,500	22,500	11,675	-12,0%	-48,1%
Ajuda familiar	179,150	155,925	133,725	120,050	97,125	-33,0%	-19,1%
Homes							
Total de l'ocupació	11.388,800	11.742,575	11.987,225	11.720,675	10.646,425	2,9%	-9,2%
Total treball. per compte propi	2.348,025	2.418,100	2.459,250	2.432,900	2.144,725	3,6%	-11,8%
Empresari amb assalariats	742,875	813,225	842,600	867,675	772,025	16,8%	-11,0%
Empresari sense assal.o treball. independent	1.420,225	1.434,425	1.472,475	1.434,250	1.275,700	1,0%	-11,1%
Membre de cooperativa	57,350	61,925	56,000	43,025	21,625	-25,0%	-49,7%
Ajuda familiar	127,600	108,600	88,150	88,025	75,400	-31,0%	-14,3%

Font: OTIB, a partir de dades de l'EPA

Si es desagreguen les activitats econòmiques de l'únic grup que mostra guanys, el de les dones ocupadores (quadre 12), es veu que de fet l'any 2009 es produeix un augment global de 12.600 empresàries amb assalariats en diverses activitats econòmiques, i destaquen les professionals i administratives (5.100 ocupadores més), les relacionades amb l'educació i els serveis socials (4.800 més), i les de l'hoteleria (2.500 més). Si aquest guany davalla fins a les 3.500 empresàries esmentades és per les pèrdues patides sobretot en la indústria i els subministraments (-4.000 persones) i les activitats financeres (2.700 persones). En comparació, els homes perden efectius tant en les activitats en les quals les dones en guanyen com en les que en perden. Els diferents resultats d'homes i dones empresàries no s'explica doncs per una diferent distribució sectorial; però les dades de l'EPA no aconsellen una major desagregació per seguir investigant en aquesta anàlisi, així que es continua amb les xifres globals.

Tot i que el grup de persones ocupades en l'ajuda en el negoci familiar presenta valors molt baixos i poc representatius en el total d'autoocupats, a fi de mantenir la coherència amb el concepte d'autoocupació vist fins ara amb Eurostat, es descompta aquest grup en els valors següents.

Així, estudiant la participació de la dona en el total de la població ocupada i de la població autoocupada per comunitats autònomes, es veu que no es tracta d'una relació de correspondència simètrica: Madrid per exemple mostra el percentatge més alt de dones en el total de l'ocupació (46 %), mentre que en el d'autoocupació (30,2 %) se situa en novena posició. Balears es col·loca en el lloc cinquè en termes tant de participació femenina en el total de l'ocupació com de l'autoocupació, amb 44,9 % i 31,5 %, respectivament.

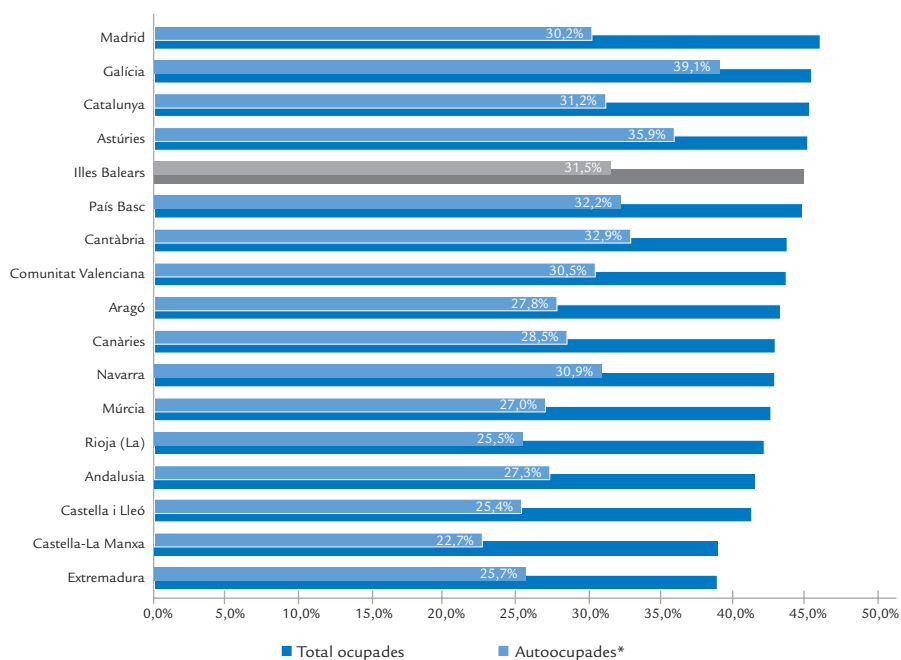
QUADRE 12. VARIACIÓ (%) INTERANUAL DE LES SECCIONS ECONÒMIQUES SEGONS SEXE, EMPRESARIS AMB ASSALARIATS, TOTAL NACIONAL, 2008-2009

Secció		Dones			Homes		
CNAE 09	Descripció de l'activitat econòmica	2008	2009	% var.	2008	2009	% var.
A	Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	8,9	7,7	-13,5%	42	40,8	-2,9%
B a E	Indústries extractives i subministraments	23,1	19,1	-17,3%	145,1	125,8	-11,7%
F	Construcció	12,3	12,5	1,6%	196,8	155,8	-20,8%
G	Comerç i reparació de vehicles	98,1	96,4	-1,7%	189,9	173,4	-8,7%
H i J	Transport i emmagatzematge; informació i comunicacions	7,5	7,2	-10,3%	55,3	50,6	-19,9%
I	Hoteleria	55,4	57,9	4,5%	98,2	91,6	-6,7%
K	Activitats financeres i d'assegurances	2,7	0	0,0%	8,1	5,7	0,0%
L a N	Activitats immobiliàries; activitats professionals, científiques i tècniques; activitats administratives i altres activitats auxiliars	28,30	33,40	30,3%	79,70	78,70	1,8%
O a Q	Administració pública i defensa; seguretat social obligatòria; educació; activitats sanitàries i de serveis socials	20,00	24,80	39,6%	21,40	20,20	-10,9%
R a U	Activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment; altres serveis; activitats de les llars com a empleadors de personal domèstic i productors de béns i serveis; activitats d'organitzacions i organismes extraterritorials	37,2	36,3	-15,2%	19,7	19,4	11,8%
	Sense resposta i altres	33,0	32,7	-0,9%	13,2	11,1	-15,9%
	Total seccions d'activitat econòmica	297,8	301,3	1,2%	867,7	772,0	-11,0%

Font: OTIB, a partir de dades de l'EPA

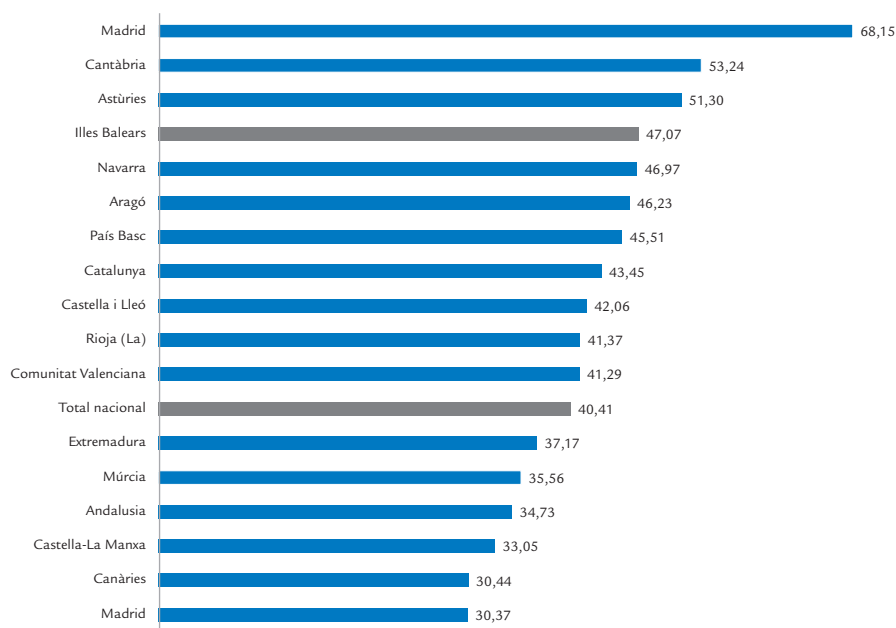
Vist d'altra manera i per mesurar el dinamisme empresarial de les dones a cada comunitat autònoma, el gràfic 6 posa en relació el nombre de dones emprenedores amb al total de població femenina resident. Coincidint a grans trets amb l'anterior ordre de participació, les Illes Balears apareixen en quart lloc (ràtio de 47,07), per darrera de Galícia, Cantàbria i Astúries però per davant de Catalunya (43,45) i Madrid (30,37), que es col·loca en l'última posició.

GRÀFIC 5. PARTICIPACIÓ (%) FEMENINA EN EL TOTAL D'OCUPACIÓ I AUTOOCUPACIÓ SEGONS COMUNITATS AUTÒNOMES, 2009

*Nota: no inclou ajuda familiar
Font: OTIB, a partir de dades de l'EPA

GRÀFIC 6. ÍNDEX DE DONES EMPRENEDORES PER CADA 1.000 DONES HABITANTS SEGONS COMUNITATS AUTÒNOMES, 2009

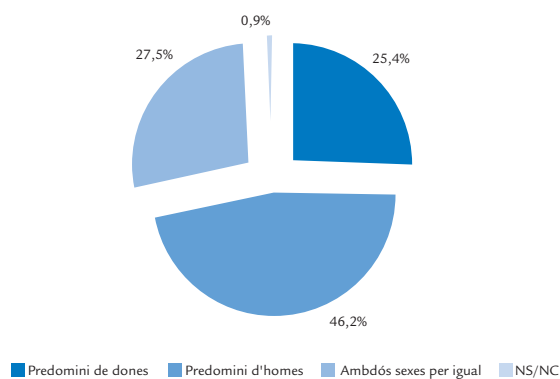

Font: OTIB, a partir de dades de l'EPA

L'ajustada mostra de l'EPA a les Balears no permet oferir més detall sobre el perfil i l'evolució de les dones empresàries amb assalariats a les illes més enllà de les xifres globals presentades i qualsevol nivell major de desagregació presenta una dubtosa representativitat. Per això, s'aprofita l'enquesta del Baròmetre de l'ocupació per incloure una pregunta a 800 empreses balears amb assalariats sobre la participació de les dones en la seva propietat. La mostra ofereix resultats de fiabilitat suficient per poder ser desglossats per illes i grans sectors econòmics⁴.

Com es veu en el gràfic 7, els empresaris balears declaren una participació femenina relativament similar a la vista a través de l'EPA, tot i que les xifres no són directament comparables ni pel seu univers ni pel format de les preguntes⁵. Segons els entrevistats, un 25,4 % de les empreses balears estaria en mans de dones, davant un 46,2 % de propietat masculina, quasi el doble; finalment, un altre 27,5 % combinaria equilibradament ambdós gèneres.

GRÀFIC 7. PREDOMINI DELS SEXES EN LA PROPIETAT DE LES EMPRESES BALEARS, 2009

Font: OTIB

Si es desagrega aquesta participació per grans sectors econòmics, s'observa que la presència de les dones és major en les empreses amb activitats dedicades als serveis: 32,4 % al comerç i reparacions i 38,8 % a la resta de serveis. De fet, en aquesta darrera agrupació sectorial, la presència d'homes i dones es troba igualada, atès que ells són els principals propietaris en un 39,8 % d'empreses, mentre que a l'altra 20 % no hi ha predomini de cap sexe. També és remarcable el 60 % d'empreses que declaren igualtat de gènere en la seva propietat en el subsector de l'hoteleria i la restauració. En canvi, els homes són en gran majoria a la indústria i la construcció (83,9 %). En realitat, aquests paràmetres reproduïen a grans trets la tradicional segregació per gènere que ja s'ha vist en l'anàlisi per seccions econòmiques en el conjunt nacional.

⁴ Vegeu-ne apartat 2 de metodologia.

⁵ L'univers de l'EPA són les persones ocupades; el del Baròmetre de l'ocupació, les empreses.

QUADRE 14. PREDOMINI DE SEXES EN LA PROPIETAT DE LES EMPRESES BALEARS PER SECTORS D'ACTIVITAT ECONÒMICA, 2009

Percentatges verticals	SECTOR D'ACTIVITAT ECONÒMICA			
	Indústria i construcció	Comerç i reparacions	Hoteleria i restauració	Resta de serveis
Podria dir-me quin sexe predomina en la propietat de la seva empresa (persona física o consell d'administració)?				
Predomini de dones	5,2	32,4	15,3	38,8
Predomini d'homes	83,9	47,3	24,5	39,8
Ambdós sexes per igual	9,6	19,1	60,0	20,5
NS/NC	1,3	1,2	0,3	0,8

Font: OTIB

Per illes, s'observa que a Mallorca les desigualtats de gènere són més marcades, atès que els homes són predominantment els propietaris de les empreses (49,6 % masculí versus 25,5 % femení), percentatge que davalla notablement a Menorca (42 % versus 22,6 %) i sobretot a les Pitiüses (32,6 %), on un cridaner 41 % de les empreses és de titularitat tant femenina com masculina. Aquest fet està probablement relacionat amb la grandària de les empreses, però l'enquesta no proporciona dades per a confirmar-ho.

QUADRE 15. PREDOMINI DE SEXES EN LA PROPIETAT DE LES EMPRESES BALEARS PER ILLES, 2009

Percentatges verticals	ILLA		
	Mallorca	Menorca	Pitiüses
Podria dir-me quin sexe predomina en la propietat de la seva empresa (persona física o consell d'administració)?			
Predomini de dones	25,5	22,6	26,3
Predomini d'homes	49,6	42,0	32,6
Ambdós sexes per igual	23,7	35,4	41,0
NS/NC	1,2	0,0	0,0

Font: OTIB

Els resultats de l'enquesta, com es veu, es limiten a les empreses balears amb personal assalariat. Per analitzar la participació de les empresàries i treballadores independents sense assalariats s'utilitzen les microdades d'afiliades autònomes a la TGSS, gràcies a les quals es pot conèixer amb major detall la seva evolució i perfil a les Balears.

3b. L'autoocupació femenina en el RETA de la Seguretat Social

Efectivament, atès que no es disposa d'un registre d'empresaris individuals sense assalariats desagregat per sexe, la font d'informació estadística més aproximada és la Tresoreria General de la Seguretat Social, a través dels seus fitxers de microdades de treballadors per compte propi afiliats d'alta al règim especial d'autònoms (RETA i SETA⁶).

En el gràfic 8 es veu que l'evolució del col·lectiu femení en aquest grup de treballadors independents i empresaris sense assalariats ha superat constantment l'avanç del masculí des de 2002 i que presenta variacions interanuals notablement més elevades en el conjunt nacional. Així, de forma acumulada entre 2002 i 2008 les dones haurien crescut un 36 % (290.400 afiliades) davant un 24 % dels homes (446.100 altes). Fins i tot en el darrer període de crisi econòmica, la caiguda d'afiliació en l'àmbit estatal és menys acusada entre les dones: -2,8 % versus -5,8 % per als homes.

Les Illes Balears reproduïen aquesta pauta, si bé el creixement diferencial de les dones del RETA entre 2002 i 2008 ha estat més moderat que l'espanyol. Segons mostra el quadre 16, en termes de variació relativa acumulada entre 2002 i 2008 s'ha donat un increment del 21,7 % en el col·lectiu femení (5.142 afiliades), mentre que en el cas dels homes l'increment se situa en el 12,2 % (6.407 altes). Arribada ja la recessió en 2009, la davallada de l'ocupació autònoma presenta percentatges similars als nacionals en ambdós sexes (-2,9 % i -5,5 % per a dones i homes, respectivament).

GRÀFIC 8. EVOLUCIÓ DE L'AFILIACIÓ AL RETA PER SEXE, TOTAL NACIONAL I ILLES BALEARS, 2002-2009

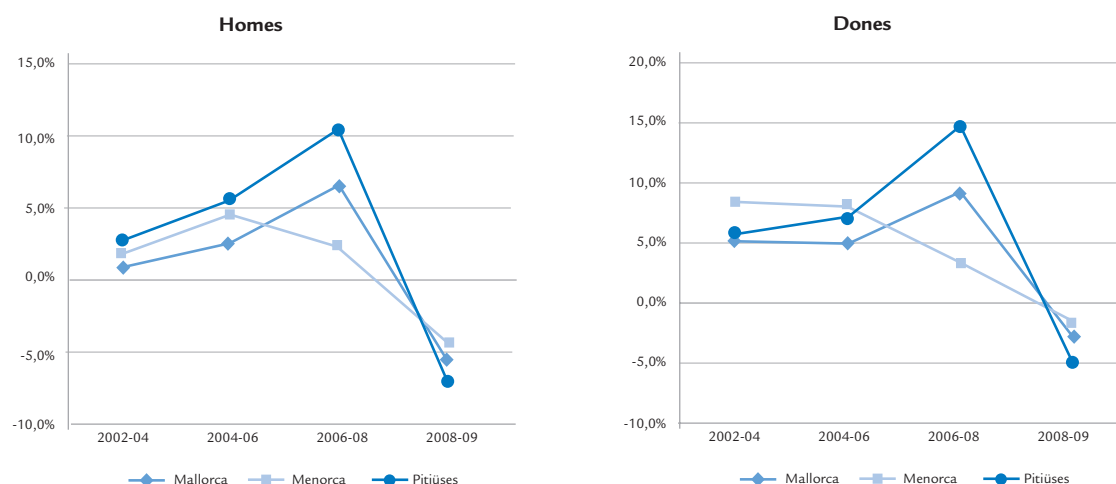

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

⁶ SETA: sistema especial de treballadors per compte propi agraris integrats amb efectes de l'1 de gener de 2008 en el RETA per Llei 18/2007, de 14 de juliol, quan tenen uns requisits (per a més detall, vegeu-ne l'apartat de metodologia ó <http://www.seg-social.es>).

Per illes, el comportament més expansiu s'ha registrat a les Pitiüses, on durant el període 2002-2008 les dones autònomes s'han incrementat en un 30 %; però l'any 2009 la minoració també ha estat major i ha baixat un -4,7 % l'afiliació de les dones sobre l'any anterior, quan la mitjana per a les illes ha estat del -2,9 %. Menorca, en canvi, resalta per la seva evolució diferencial. Així, en el bienni 2006-08, el de major creixement per a la resta de les illes, presenta augments relatius més suaus en ambdós sexes; i al contrari, en el darrer període 2008-09, sembla patir menys la recessió i la baixada percentual en l'ocupació d'homes i dones és menor que la mitjana del conjunt de les illes: -4,5 % i -1,6 %, a Menorca, per a homes i dones, respectivament.

GRÀFIC 9. EVOLUCIÓ DE L'AFILIACIÓ AL RETA PER SEXE I ILLES, ILLES BALEARS, 2002-2009

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

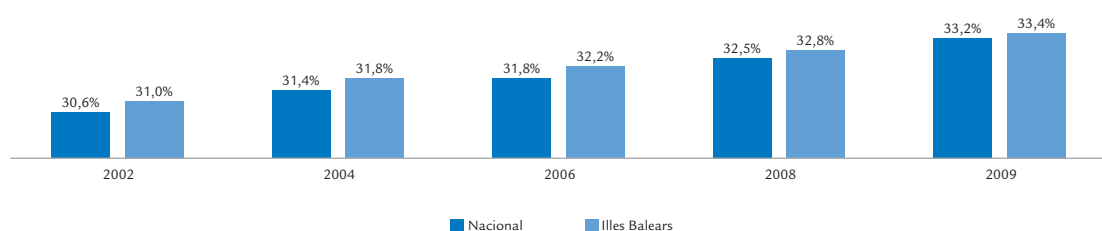
Aquesta millor progressió de les dones al llarg dels darrers anys ha augmentat el seu pes relatiu sobre el total dels afiliats RETA. A Espanya han passat del 30,6 % que suposaven l'any 2002 al 33,2 % de l'any 2009. A Balears, en comparació, també ha pujat la seva participació fins al 33,4 % el darrer any, però com es pot veure en el gràfic 11 el ritme de creixement ha estat lleugerament menor, de forma que el petit avantatge que situava les Balears per davant del conjunt estatal l'any 2002 quasi ha desaparegut en 2009. Tot i que no hi ha grans diferències de pes per illes, es pot esmentar que les Pitiüses sempre han presentat el percentatge major de dones sobre el total del grup d'autònoms (del 32,6 % de 2002 al 34,8 % de 2009), mentre que Menorca n'assoleix el més baix (28,8% de 2002 i 31,6% de l'any passat).

QUADRE 16. EVOLUCIÓ DE L'AFILIACIÓ AL RETA PER SEXE I ILLES, ILLES BALEARS, 2002-2009

Illes Balears	2002	2004	2006	2008	2009	% var. 2002-2008	% var. 2008-2009
Illes Balears	76.345	78.542	81.747	87.894	83.785	15,1%	-4,7%
Home	52.670	53.567	55.411	59.077	55.812	12,2%	-5,5%
Dona	23.675	24.975	26.336	28.817	27.973	21,7%	-2,9%
Mallorca	60.089	61.633	63.864	68.585	65.339	14,1%	-4,7%
Home	41.450	42.037	43.305	46.147	43.594	11,3%	-5,5%
Dona	18.639	19.596	20.559	22.438	21.755	20,4%	-3,0%
Menorca	6.682	6.950	7.344	7.527	7.253	12,6%	-3,6%
Home	4.755	4.861	5.089	5.198	4.962	9,3%	-4,5%
Dona	1.927	2.089	2.255	2.329	2.291	20,9%	-1,6%
Pitiüses	9.268	9.628	10.211	11.431	10.762	23,3%	-5,9%
Home	6.242	6.429	6.786	7.497	7.015	20,1%	-6,4%
Dona	3.026	3.199	3.425	3.934	3.748	30,0%	-4,7%
Altres províncies	306	331	328	351	431	14,7%	22,8%
Home	223	240	231	235	241	5,2%	2,8%
Dona	83	91	97	116	179	39,2%	55,0%

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

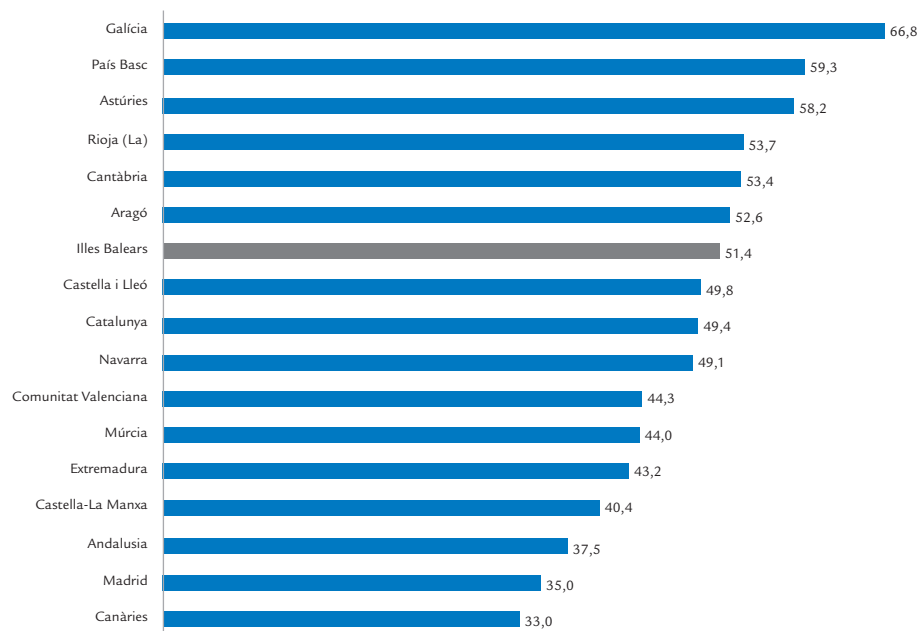
GRÀFIC 10. EVOLUCIÓ DEL PES DE LES DONES EN L'AFILIACIÓ AL RETA, TOTAL NACIONAL I ILLES BALEARS, 2002-2009

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

En termes de dinamisme emprenedor sobre el total de la seva població femenina, les Balears es col·loquen en setena posició en el rànquing de comunitats autònomes, amb una ràtio de 51,4 dones autònomes per cada 1.000 dones habitants (6,3 punts percentuals per sobre de la mitjana nacional de 45,1 punts). Com es veu, les xifres del RETA rebaixen la posició aconseguida amb l'EPA de la quarta a la setena plaça i col·loquen el País Basc i La Rioja per davant les Balears.

GRÀFIC 11. RÀTIO RETA/POBLACIÓ SEGONS COMUNITAT AUTÒNOMA, 2009

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

Si s'analitzen les principals activitats per als homes i dones autònoms des de 2002 es veu que bàsicament no varien al llarg dels anys, tot i que la classificació CNAE hagi canviat l'any 2009 i els percentatges de concentració siguin un tant diferents. Així, de forma similar al que es veia en el conjunt d'Espanya a partir de dades l'EPA, les dones autònomes treballen principalment en el comerç al detall i a l'engròs, en els serveis de menjar i begudes, en diversos serveis personals, en activitats sanitàries i d'educació, en l'agricultura i finalment en la construcció. Els homes es concentren en major proporció en la construcció, el transport terrestre i la venda i reparació de vehicles, tot i que el comerç, els restaurants, els bars i les cafeteries també se'n duen una part important dels seus efectius. Els quadres 17 i 18 detallen els percentatges segons els anys.

QUADRE 17. AFILIACIÓ FEMENINA AL RETA PER ACTIVITAT ECONÒMICA, ILLES BALEARS, 2002-2009

Descripció de l'activitat econòmica (CNAE 93)	DONES 2002	Descripció de l'activitat econòmica (CNAE 09)	DONES 2009
52-Comerç al detall, excepte de vehicles de motor i motos; repar.	36,5%	47-Comerç al detall, excepte de vehicles de motor i motocicletes	26,2%
55-Hostaleria	18,1%	56-Serveis de menjars i begudes	15,2%
93-Activitats diverses de serveis personals	8,8%	96-Altres serveis personals	8,5%
74-Altres activitats empresarials	6,3%	01-Agricultura, ramaderia, caça i serveis que relacionen	4,1%
45-Construcció	4,4%	46-Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, excepte de vehicles de motor i motocicletes	3,3%
51-Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, excepte de vehicles de motor i motos	3,3%	86-Activitats sanitàries	3,0%
80-Educació	2,7%	41-Construcció edificis	3,0%
85-Activitats sanitàries i veterinàries, servei social	2,4%	95-Reparació ordinadors, efectes personals i articles ús domèstic	2,9%
70-Activitats immobiliàries	2,2%	85-Educació	2,9%
60-Transport terrestre; transport per canonades	2,0%	43-Activitats de construcció especialitzada	2,5%
Total acumulat	86,6%	Total acumulat	71,7%

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

QUADRE 18. AFILIACIÓ MASCULINA AL RETA PER ACTIVITAT ECONÒMICA, ILLES BALEARS, 2002-2009

Descripció de l'activitat econòmica (CNAE 93)	HOMES 2002	Descripció de l'activitat econòmica (CNAE 09)	HOMES 2009
45-Construcció	24,7%	43-Activitats de construcció especialitzada	14,6%
52-Comerç al detall, excepte de vehicles de motor i motos; repar.	16,3%	56-Serveis de menjars i begudes	12,4%
55-Hostaleria	14,7%	47-Comerç al detall, excepte de vehicles de motor i motocicletes	10,9%
60-Transport terrestre; transport per canonades	7,3%	41-Construcció edificis	10,2%
74-Altres activitats empresarials	5,4%	49-Transport terrestre i per canonades	6,8%
51-Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, excepte de vehicles de motor i motos	4,7%	46-Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, excepte de vehicles de motor i motocicletes	4,5%
50-Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor i motos; venda al detall de combustible	3,5%	45-Venda i reparació de vehicles de motor i motocicletes	3,2%
92-Activitats recreatives, culturals i esportives	2,1%	01-Agricultura, ramaderia, caça i serveis que relacionen	3,1%
20-Indústria de la fusta i del suro, excepte mobles; cistelleria i esparteria	1,9%	95-Reparació ordinadors, efectes personals i articles ús domèstic	3,0%
70-Activitats immobiliàries	1,8%	77-Activitats de lloguer	2,2%
Total acumulat	82,4%	Total acumulat	71,0%

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

Si es detallen les activitats econòmiques a quatre dígit s'aprecien millor les activitats en què se segreguen ambdós sexes. L'any 2009, la venda de roba i els serveis de perruqueria ocupen el segon i tercer lloc del rànkning femení i sumen un 14,5 % del total; activitats aquestes que només suposen un 2,9 % per al grup masculí. Al contrari, la construcció d'edificis residencials sols interessa a un 1,6 % de les autònomes, quan per als homes és l'activitat més important, amb un 8,7 % del seu total l'any 2009. El transport per taxi i de mercaderies són altres dos negocis que sumen un 6,7 % dels homes autònoms, però només un 2,1 % de les dones.

QUADRE 19. PRINCIPALS ACTIVITATS ECONÒMIQUES AL RETA SEGONS SEXE, ILLES BALEARS, 2009

Codi CNAE09	Descripció de l'activitat econòmica (CNAE 09)	Dones	Codi CNAE09	Descripció de l'activitat econòmica (CNAE 09)	Homes
5630	Establiments de begudes	7,9%	4121	Construcció d'edificis residencials	8,7%
4771	Comerç al detall de roba en establiments especialitzats	7,3%	5630	Establiments de begudes	6,7%
9602	Perruqueria i altres tractaments de bellesa	7,2%	5610	Restaurants i llocs de menjars	5,4%
5610	Restaurants i llocs de menjars	6,7%	4932	Transport per taxi	3,8%
0111	Cultiu de cereals (excepte arròs), lleguminoses i llavors oleaginoses	2,9%	4941	Transport de mercaderies per carretera	2,9%
9512	Reparació d'equips de comunicació	2,5%	4520	Manteniment i reparació de vehicles de motor	2,8%
4711	Comerç al detall en establiments no especialitzats, amb predomini en productes alimentosos, begudes i tabac	2,3%	4321	Instal·lacions elèctriques	2,7%
4719	Altres comerç al detall en establiments no especialitzats	2,3%	4311	Demolició	2,7%
4121	Construcció d'edificis residencials	1,6%	9512	Reparació d'equips de comunicació	2,1%
8690	Altres activitats sanitàries	1,5%	4771	Comerç al detall de peces de roba en establiments especialitzats	2,0%
6920	Activitats de comptabilitat, tenidoria de llibres, auditoria i assessoria fiscal	1,5%	4619	Intermediaris del comerç de productes diversos	2,0%
4932	Transport per taxi	1,4%	4322	Fontaneria, instal·lacions de sistemes de calefacció i aire condicionat	1,8%
8559	Altres educació n.c.o.p.	1,4%	0111	Cultiu de cereals (llevat d'arròs), lleguminoses i llavors oleaginoses	1,8%
6622	Activitats d'agents i corredors d'assegurances	1,4%	4334	Pintura i envidriament	1,4%
4110	Promoció immobiliària	1,3%	4339	Altres activitats de finalització d'edificis	1,3%
7740	Arrendament de la propietat intel·lectual i productes similars, excepte treballs protegits pels drets d'autor	1,3%	6920	Activitats de comptabilitat, tenidoria de llibres, auditoria i assessoria fiscal	1,3%
4619	Intermediaris del comerç de productes diversos	1,3%	4329	Altres instal·lacions en obres de construcció	1,3%
4724	Comerç al detall de pa i productes de fleca, confiteria i pastisseria en establiments especialitzats	1,1%	7740	Arrendament de la propietat intel·lectual i productes similars, excepte treballs protegits pels drets d'autor	1,2%
4773	Comerç al detall de productes farmacèutics en establiments especialitzats	1,1%	4110	Promoció immobiliària	1,2%
8121	Neteja general d'edificis	1,0%	4719	Altres comerç al detall en establiments no especialitzats	1,2%
	Total acumulat	55,1%		Total acumulat	54,1%

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

Per illes, els següents tres rànquings (quadres 20 a 22) mostren que les 20 primeres activitats en què treballen les dones coincideixen majoritàriament, si bé cada una de les illes presenta les seves particularitats. A Mallorca, el cultiu de cereals i lleguminoses, així com l'arrendament de la propietat intel·lectual tenen major importància que a les illes menors. A Menorca, en lloc del cultiu de cereals destaca com a diferencial la producció agrícola combinada amb la ramadera; i a Eivissa, en consonància amb la seva economia, els hotels i allotjaments turístics acumulen un percentatge relatiu més elevat d'afiliades autònomes.

QUADRE 20. AFILIACIÓ FEMENINA AL RETA SEGONS ACTIVITAT ECONÒMICA, MALLORCA, 2009

Codi CNAE09	Descripció de l'activitat econòmica (CNAE 09)	Mallorca
5630	Establiments de begudes	4,1%
9602	Perruqueria i altres tractaments de bellesa	3,8%
4771	Comerç a l'engròs de peces de roba en establiments especialitzats	3,3%
5610	Restaurants i llocs de menjars	3,3%
0111	Cultiu de cereals (excepte arròs), lleguminoses i llavors oleaginoses	1,7%
9512	Reparació d'equips de comunicació	1,2%
4719	Altres comerç al detall en establiments no especialitzats	1,2%
4711	Comerç al detall en establiments no especialitzats, amb predomini en productes alimentosos, begudes i tabac	1,1%
4121	Construcció d'edificis residencials	0,8%
7740	Arrendament de la propietat intel·lectual i productes similars, excepte treballs protegits pels drets d'autor	0,8%
8690	Altres activitats sanitàries	0,8%
6920	Activitats de comptabilitat, tenidoria de llibres, auditoria i assessoria fiscal	0,7%
4932	Transport per taxi	0,7%
6622	Activitats d'agents i corredors d'assegurances	0,7%
8559	Altra educació n.c.o.p.	0,7%
4619	Intermediaris del comerç de productes diversos	0,7%
4110	Promoció immobiliària	0,6%
4724	Comerç al detall de pa i productes de fleca, confiteria i pastisseria en establiments especialitzats	0,6%
4773	Comerç al detall de productes farmacèutics en establiments especialitzats	0,5%
Total acumulat		27,4%

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

QUADRE 21. AFILIACIÓ FEMENINA AL RETA SEGONS ACTIVITAT ECONÒMICA, MENORCA, 2009

Codi CNAE09	Descripció de l'activitat econòmica (CNAE 09)	Menorca
4771	Comerç al detall de peces de vestir en establiments especialitzats	4,5%
9602	Perruqueria i altres tractaments de bellesa	3,4%
5610	Restaurants i llocs de menjars	3,0%
5630	Establiments de begudes	2,6%
4711	Comerç al detall en establiments no especialitzats, amb predomini en productes alimentosos, begudes i tabac	1,3%
0150	Producció agrícola combinada amb producció ramadera	1,2%
9512	Reparació d'equips de comunicació	1,1%
8121	Neteja general d'edificis	0,9%
4772	Comerç al detall de calçat i articles de cuir en establiments especialitzats	0,8%
4719	Altres comerç al detall en establiments no especialitzats	0,7%
4121	Construcció d'edificis residencials	0,7%
8690	Altres activitats sanitàries	0,7%
4776	Comerç al detall de flors, plantes, llavors, fertilitzants, animals de companyia i aliments per a aquests en establiments especialitzats	0,7%
4773	Comerç al detall de productes farmacèutics en establiments especialitzats	0,6%
4778	Altres comerç al detall d'articles nous en establiments especialitzats	0,6%
6920	Activitats de comptabilitat, tenidoria de llibres, auditoria i assessoria fiscal	0,6%
8559	Altra educació n.c.o.p.	0,5%
1071	Fabricació de pa i de productes frescs de fleca i pastisseria	0,5%
1520	Fabricació de calçat	0,5%
4751	Comerç al detall de tèxtils en establiments especialitzats	0,5%
Total acumulat		25,6%

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

Quant al perfil d'edat dels autònoms, el quadre 23 mostra l'evolució per trams d'edat i sexe, comparant Balears amb el conjunt estatal. La major part dels afiliats es concentra, com és lògic, en el tram de 25 a 54 anys, amb percentatges entorn del 75 %; mentre que els majors de 54 anys sumen entre un 21,1 % i un 22,8 % en 2009. La comparació per sexes mostra que al RETA les dones són lleugerament majors que els homes tant a Espanya com a les illes, al contrari d'allò vist amb l'EPA per al conjunt d'autoocupats espanyols.

QUADRE 22. AFILIACIÓ FEMENINA AL RETA SEGONS ACTIVITAT ECONÒMICA, PITÀÜSES, 2009

Codi CNAE09	Descripció de l'activitat econòmica (CNAE 09)	Pitàüses
4771	Comerç al detall de peces de vestir en establiments especialitzats	5,1%
5610	Restaurants i llocs de menjars	4,2%
5630	Establiments de begudes	4,1%
9602	Perruqueria i altres tractaments de bellesa	2,9%
4711	Comerç al detall en establiments no especialitzats, amb predomini en productes alimentosos, begudes i tabac	1,7%
9512	Reparació d'equips de comunicació	1,5%
4719	Altres comerç al detall en establiments no especialitzats	1,3%
4110	Promoció immobiliària	1,1%
6920	Activitats de comptabilitat, tenidoria de llibres, auditoria i assessoria fiscal	1,0%
5510	Hotels i allotjaments similars	0,9%
5520	Allotjaments turístics i altres allotjaments de curta estada	0,9%
0111	Cultiu de cereals (excepte arròs), lleguminoses i llavors oleaginoses	0,8%
4121	Construcció d'edificis residencials	0,8%
8690	Altres activitats sanitàries	0,8%
4932	Transport per taxi	0,8%
4789	Comerç al detall d'altres productes en llocs de venda i mercats	0,8%
8559	Altra educació n.c.o.p.	0,7%
4772	Comerç al detall de calçat i articles de cuir en establiments especialitzats	0,6%
6622	Activitats d'agents i corredors d'assegurances	0,6%
8121	Neteja general d'edificis	0,5%
Total acumulat		30,8%

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

Amb tot, el fet més destacat a Balears és el notable rejuveniment d'ambdós grups des de 2002: aquest any les autònomes majors de 54 anys sumaven un 37,3 %, i al 2009 davallen ja al 22,8 %. Aquesta variació es concentra sobre tot al tram de 25 a 54 anys, que engreixa quasi 12 punts percentuals, des del 62,7 % de 2002 al 74,6 % de 2009. Alguna cosa similar passa amb el col·lectiu masculí illenc. En canvi, el total nacional mostra el comportament contrari: tant homes com dones envelleixen prop de 3,5 punts percentuals des de 2002, passant el grup de major edat a sumar un 22,5 % en 2009.

QUADRE 23. EVOLUCIÓ DE L'AFILIACIÓ AL RETA PER SEXE, TOTAL NACIONAL I ILLES BALEARS, 2002-2009

Anys	2002	2004	2006	2008	2009
Total Nacional					
Homes total	1.833,200	1.948,700	2.058,900	2.279,300	2.146,100
16-19 anys	0,4%	0,3%	0,3%	0,3%	0,2%
20-24 anys	3,7%	3,4%	3,1%	2,8%	2,3%
25-54 anys	78,3%	77,6%	77,8%	76,7%	76,4%
55 i més anys	17,6%	18,7%	18,8%	20,2%	21,1%
Dones total	808,100	891,300	959,600	1.098,500	1.067,700
16-19 anys	0,3%	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%
20-24 anys	3,7%	3,3%	2,9%	2,5%	2,2%
25-54 anys	77,1%	76,8%	77,2%	75,5%	75,1%
55 i més anys	18,8%	19,6%	19,6%	21,8%	22,5%
Illes Balears					
Homes total	52.670	53.567	55.411	59.077	55.812
16-19 anys	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,3%
20-24 anys	0,1%	0,5%	1,3%	2,4%	2,4%
25-54 anys	64,4%	68,2%	72,2%	75,2%	76,1%
55 i més anys	35,6%	31,3%	26,5%	22,2%	21,2%
Dones total	23.675	24.975	26.336	28.817	27.973
16-19 anys	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,3%
20-24 anys	0,0%	0,4%	1,1%	2,2%	2,2%
25-54 anys	62,7%	67,2%	71,2%	73,4%	74,6%
55 i més anys	37,3%	32,4%	27,7%	24,2%	22,8%

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

Per estudiar en major detall aquest aspecte del perfil, es fa una desagregació per trams menors d'edat i per illes dels registres de 2009. Tant homes com dones s'acumulen en el tram de 35 a 54 anys (prop del 57 % del total), tot i que el grup femení és una mica major que el masculí, atès que a partir dels 50 anys presenta percentatges més alts. En canvi, no s'observen diferències significatives per illes (vegeu-ne quadres 24 i 25).

QUADRE 24. AFILIACIÓ FEMENINA AL RETA PER TRAMS D'EDAT I ILLES, 2009

Dones	Mallorca	Menorca	Pitiüses	Altres províncies	Illes Balears
de 16 a 19 anys	0,3%	0,3%	0,2%	0,0%	0,3%
de 20 a 24 anys	2,2%	2,4%	2,3%	4,7%	2,2%
de 25 a 29 anys	6,5%	6,8%	7,0%	9,4%	6,6%
de 30 a 34 anys	11,5%	11,3%	10,9%	14,2%	11,4%
de 35 a 39 anys	14,2%	13,1%	13,3%	12,6%	14,0%
de 40 a 44 anys	15,2%	14,6%	15,0%	11,8%	15,1%
de 45 a 49 anys	14,2%	14,8%	14,0%	9,4%	14,2%
de 50 a 54 anys	13,0%	14,3%	13,7%	15,0%	13,2%
de 55 a 59 anys	11,6%	12,3%	11,8%	11,8%	11,7%
de 60 a 64 anys	8,9%	8,5%	9,0%	6,3%	8,9%
de 65 a 69 anys	1,4%	1,0%	1,8%	2,4%	1,5%
de 70 o més anys	0,7%	0,7%	1,0%	2,4%	0,8%
Total	21.755	2.291	3.748	179	27.973

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

QUADRE 25. AFILIACIÓ MASCULINA AL RETA PER TRAMS D'EDAT I ILLES, 2009

Homes	Mallorca	Menorca	Pitiüses	Altres províncies	Illes Balears
de 16 a 19 anys	0,3%	0,4%	0,3%	0,0%	0,3%
de 20 a 24 anys	2,4%	2,1%	2,3%	1,7%	2,4%
de 25 a 29 anys	6,7%	5,7%	6,8%	4,1%	6,6%
de 30 a 34 anys	12,3%	10,7%	12,0%	14,1%	12,1%
de 35 a 39 anys	15,5%	14,2%	15,1%	16,6%	15,3%
de 40 a 44 anys	16,0%	15,2%	14,3%	19,1%	15,7%
de 45 a 49 anys	13,8%	15,5%	14,0%	12,0%	14,0%
de 50 a 54 anys	12,2%	13,1%	12,6%	10,4%	12,3%
de 55 a 59 anys	10,6%	13,0%	11,3%	9,1%	10,9%
de 60 a 64 anys	8,1%	8,9%	8,9%	10,8%	8,3%
de 65 a 69 anys	1,4%	0,9%	1,9%	1,7%	1,4%
de 70 o més anys	0,6%	0,4%	0,5%	0,4%	0,5%
Total	43.594	4.962	7.015	241	55.812

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

Si es creuen les variables edat i activitat econòmica, es veu que les escasses joves de 16 a 24 anys es troben molt repartides entre les diverses activitats econòmiques, sense que a cap d'aquestes tinguin un pes significatiu sobre la resta de trams d'edat. Tot just pot esmentar-se la participació de les joves en les activitats de creació i artístiques (8,8 %), en la fabricació de productes metàl·lics (7,6 %), en els serveis d'informació (6,1 %) i en les activitats de biblioteques i museus (5,6 %). A l'altra extrem, les dones autònomes majors de 54 anys són majoria percentual en les activitats més tradicionals com l'agricultura (53,8 %), les associatives (54,9 %) i la fabricació de maquinària i equip divers (52,2 %).

Les autònomes de 25 a 39 anys predominen en les telecomunicacions (52,5 %) i els serveis d'informació (57,6 %), l'arquitectura i l'enginyeria (56,4 %), la investigació i el desenvolupament (60,7 %), les activitats professionals i tècniques (45,7 %), i els serveis veterinaris (50 %). En síntesi, activitats de caire més modern que requereixen un cert nivell d'estudis.

Quant a les adultes de 40 a 54 anys, són majoria en les activitats restants, que al temps són també les activitats que més autònomes acumulen: serveis de menjars i begudes (45,7 %), comerç a l'engròs i al detall (del 45,1 % al 43,3 %), construcció d'edificis (45,4 %), educació (42,1 %), serveis personals (37,1 %), indústria de l'alimentació (47,1 %), etc.

QUADRE 26. DONES AFILIADES AL RETA PER ACTIVITAT ECONÒMICA I TRAMS D'EDAT, ILLES BALEARS, 2009 (PERCENTATGES HORIZONTALS)

Descripció de l'activitat econòmica (CNAE 09)	16-24 anys	25-39 anys	40-54 anys	55 i més anys	Total
01-Agricultura, ramaderia, caça i serveis que relacionen	0,5%	8,8%	36,9%	53,8%	1.159
02-Silvicultura i explotació forestal	0,0%	0,0%	0%	0%	-
03-Pesca i aquicultura	0,0%	33,3%	66,7%	0,0%	3
05-Extracció antracita, hulla i lignit	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	1
08-Altres indústries extractives	0,0%	14,3%	28,6%	57,1%	7
09-Activitats de suport a les indústries extractives	0,0%	0,0%	50,0%	50,0%	2
10-Indústria d'alimentació	2,9%	22,8%	47,1%	27,2%	206
11-Fabricació de begudes	0,0%	32,3%	45,2%	22,6%	31
13-Indústria tèxtil	3,0%	33,3%	45,5%	18,2%	33
14-Confecció de peces de vestir	0,0%	25,0%	36,0%	39,0%	100
15-Indústria del cuir i del calçat	1,9%	19,2%	51,9%	26,9%	52
16-Indústria de la fusta i del suro, excepte mobles; cistelleria i esparteria	1,8%	28,6%	50,0%	19,6%	56
17-Indústria del paper	0,0%	0,0%	50,0%	50,0%	4
18-Arts gràfiques i reproducció de suports enregistrats	1,2%	37,2%	34,9%	26,7%	86
20-Indústria química	0,0%	41,7%	8,3%	50,0%	12

Descripció de l'activitat econòmica (CNAE 09)	16-24 anys	25-39 anys	40-54 anys	55 i més anys	Total
21-Fabricació de productes farmacèutics	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	1
22-Fabricació de productes de cautxú i plàstics	0,0%	0,0%	33,3%	66,7%	3
23-Fabricació altres productes minerals no metàl·lics	3,1%	13,8%	52,3%	30,8%	65
24-Metal·lúrgia; fabricació de productes de ferro, acer i ferroaliatges	0,0%	9,1%	36,4%	54,5%	11
25-Fabricació de productes metàl·lics, excepte maquinària i equip	7,6%	38,0%	44,3%	10,1%	79
26-Fabricació de productes informàtics, electrònics i òptics	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	1
28-Fabricació de maquinària i equip n.c.o.p.	0,0%	21,7%	26,1%	52,2%	23
30-Fabricació d'un altre tipus de material de transport	1,6%	28,6%	47,6%	22,2%	63
31-Fabricació de mobles	0,0%	31,0%	46,6%	22,4%	58
32-Altres indústries manufactureres	2,1%	25,0%	47,9%	25,0%	48
33-Reparació i instal·lació de maquinària i equip	1,1%	42,1%	40,0%	16,8%	95
35-Subministrament energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat	0,0%	14,3%	42,9%	42,9%	7
36-Captació, depuració i distribució aigua	0,0%	26,3%	47,4%	26,3%	19
37-Recollida i tractament aigües residuals	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	1
38-Recollida, tractament i eliminació de residus; valorització	0,0%	16,7%	50,0%	33,3%	12
39-Activitats de descontaminació i altres serveis de gestió de residus	0,0%	50,0%	0,0%	50,0%	2
41-Construcció edificis	3,1%	31,8%	45,4%	19,7%	848
42-Enginyeria civil	0,0%	36,1%	41,7%	22,2%	36
43-Activitats de construcció especialitzada	2,1%	31,5%	47,3%	19,1%	708
45-Venda i reparació de vehicles de motor i motocicletes	3,2%	31,9%	44,6%	20,3%	251
46-Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, excepte de vehicles de motor i motocicletes	2,2%	29,9%	45,1%	22,8%	929
47-Comerç al detall, excepte de vehicles de motor i motocicletes	2,2%	30,3%	43,3%	24,2%	7.305
49-Transport terrestre i per canonades	1,8%	28,8%	48,6%	20,8%	605
50-Transport marítim i per vies navegables interiors	0,0%	14,3%	42,9%	42,9%	7
51-Transport aeri	0,0%	33,3%	66,7%	0,0%	3
52-Emmagatzematge i activitats afins al transport	3,1%	40,6%	31,3%	25,0%	32
53-Activitats postals i de correus	0,0%	29,2%	50,0%	20,8%	24
55-Serveis allotjament	1,4%	20,2%	39,9%	38,4%	489
56-Serveis de menjars i begudes	3,5%	29,8%	45,7%	20,9%	4.234
58-Edició	1,7%	33,3%	36,7%	28,3%	60
59-Activitats cinematogràfiques, de vídeo i de televisió, enregistrament de so i edició musical	2,4%	39,0%	51,2%	7,3%	41
60-Activitats de programació i emissió de ràdio i televisió	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	3
61-Telecomunicacions	5,0%	52,5%	32,5%	10,0%	40
62-Programació, consultoria i altres activitats relacionades amb la informàtica	4,8%	43,5%	45,2%	6,5%	62
63-Serveis informació	6,1%	57,6%	24,2%	12,1%	66

Descripció de l'activitat econòmica (CNAE 09)	16-24 anys	25-39 anys	40-54 anys	55 i més anys	Total
64-Serveis financers, excepte assegurances i fons de pensions	0,0%	21,4%	50,0%	28,6%	14
65-Assegurances, reassegurances i fons de pensions, excepte seguretat social obligatòria	0,0%	36,8%	42,1%	21,1%	19
66-Activitats auxiliars dels serveis financers i de les assegurances	3,4%	31,7%	40,2%	24,7%	445
68-Activitats immobiliàries	0,9%	28,0%	43,5%	27,5%	425
69-Activitats jurídiques i de comptabilitat	1,5%	41,6%	46,4%	10,5%	647
70-Activitats de les seues centrals; activitats de consultoria de gestió empresarial	1,5%	44,3%	45,0%	9,2%	131
71-Serveis tècnics arquitectura i enginyeria; assaigs i anàlisis tècniques	4,1%	56,4%	24,7%	14,8%	243
72-Investigació i desenvolupament	1,5%	60,7%	31,9%	5,9%	135
73-Publicitat i estudis de mercat	1,9%	42,2%	40,3%	15,5%	258
74-Altres activitats professionals, científiques i tècniques	3,8%	45,7%	38,1%	12,3%	341
75-Activitats veterinàries	1,0%	50,0%	49,0%	0,0%	100
77-Activitats de lloguer	3,1%	35,7%	44,8%	16,4%	614
78-Activitats relacionades amb ocupació	2,9%	45,7%	40,0%	11,4%	35
79-Activitats agències de viatges, operadors turístics, serveis de reserves i altres relacionades	0,6%	22,2%	50,0%	27,3%	176
80-Activitats de seguretat i investigació	0,0%	33,3%	66,7%	0,0%	6
81-Serveis en edificis i activitats de jardineria	2,0%	32,2%	44,3%	21,4%	490
82-Activitats administratives oficina i altres activitats auxiliars de les empreses	2,5%	46,2%	36,9%	14,4%	236
84-Administració pública i defensa; seguretat social obligatòria	0,0%	20,0%	60,0%	20,0%	5
85-Educació	1,5%	42,4%	42,1%	14,0%	806
86-Activitats sanitàries	3,6%	49,0%	36,7%	10,7%	851
87-Assistència en establiments residencials	0,0%	38,5%	23,1%	38,5%	13
88-Activitats de serveis socials sense allotjament	0,0%	55,7%	37,1%	7,1%	70
90-Activitats de creació, artístiques i espectacles	8,8%	40,1%	33,9%	17,2%	227
91-Activitats de biblioteques, arxius, museus i altres activitats culturals	5,6%	33,3%	38,9%	22,2%	18
92-Activitats de jocs atzar i apostes	0,0%	23,7%	35,6%	40,7%	59
93-Activitats esportives, recreatives i entreteniment	3,4%	45,2%	40,4%	11,1%	208
94-Activitats associatives	0,0%	23,0%	22,1%	54,9%	226
95-Reparació ordinadors, efectes personals i articles ús domèstic	0,2%	11,9%	48,4%	39,4%	824
96-Altres serveis personals	4,7%	41,3%	37,1%	16,9%	2.364
97-Activitats de les llars que donen ocupació a personal domèstic	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	3
99-Activitats organitzacions i organismes extraterritorials	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	1
Total activitats econòmiques Illes Balears	2,6%	32,1%	42,5%	22,8%	27.973

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

És també interessant comparar l'evolució de l'afiliació de les dones estrangeres en aquest règim. Al conjunt d'Espanya, tot i que han crescut proporcionalment molt més que les dones espanyoles des de 2002 (162,4 %, les estrangeres, versus 31,8 %, les espanyoles, fins a 2008), la seva aportació relativa sobre el total del col·lectiu femení del RETA no supera el 6,1 % en 2008. Com que les pèrdues relatives patides durant el darrer any són similars entre espanyoles i estrangeres (-2,8 % i -2,3 %, respectivament), el seu pes no canvia l'any 2009 (6,1 %).

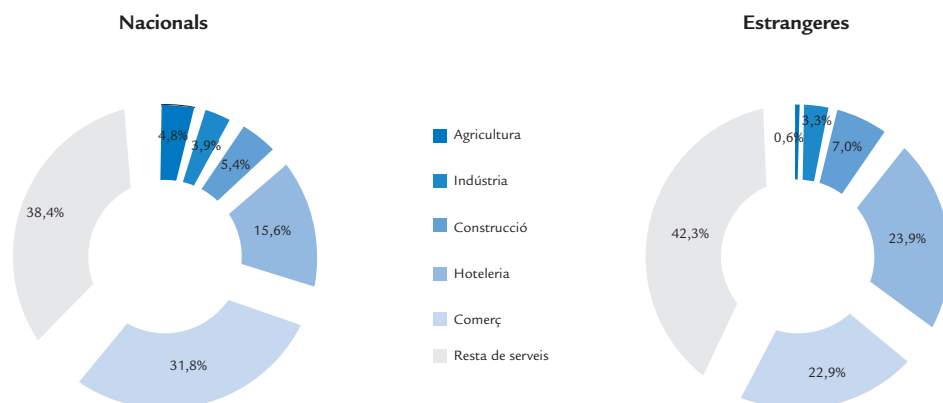
QUADRE 27. EVOLUCIÓ DE LES DONES AFILIADES AL RETA PER NACIONALITAT, ESPANYA I ILLES BALEARS, 2002-2009

Dones afiliades al RETA	2002	2004	2006	2008	2009	% var. 2002-2008	% var. 2008-2009
Total nacional	808.100	891.300	959.600	1.098.500	1.067.700	35,9%	-2,8%
Nacionals	96,8%	96,1%	95,0%	93,9%	93,9%	31,8%	-2,8%
Estrangeres	3,2%	3,9%	5,0%	6,1%	6,1%	162,4%	-2,3%
Illes Balears	23.675	24.975	26.336	28.817	27.973	21,6%	-2,9%
Nacionals	87,8%	87,2%	85,6%	83,6%	83,9%	15,9%	-2,9%
Estrangeres	12,2%	12,8%	14,4%	16,4%	16,1%	63,3%	-4,5%
Mallorca	18.639	19.596	20.559	22.438	21.755	20,4%	-3,0%
Nacionals	88,0%	87,2%	85,4%	83,5%	83,6%	14,2%	-3,0%
Estrangeres	12,0%	12,8%	14,6%	16,5%	16,4%	65,9%	-3,4%
Menorca	1.927	2.089	2.255	2.329	2.291	20,9%	-1,6%
Nacionals	92,2%	91,8%	90,9%	91,2%	91,8%	19,6%	-1,0%
Estrangeres	7,8%	8,2%	9,1%	8,8%	8,2%	35,8%	-8,3%
Pitiüses	3.026	3.199	3.425	3.934	3.748	30,0%	-4,7%
Nacionals	83,8%	84,0%	83,5%	80,1%	81,0%	24,2%	-3,6%
Estrangeres	16,2%	16,0%	16,5%	19,9%	19,0%	59,9%	-9,6%

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

A les Balears, la seva presència és molt superior a la mitjana estatal: 16,1 % l'any 2009. A Menorca aquest percentatge és redueix a la meitat (8,2 %), però a Eivissa puja al 19 %. L'avanç des de 2002 ha estat també important: més d'un 63 % acumulat fins a 2008, però com es veu molt menor del viscut a Espanya, atès que les illes ja partien d'una elevada participació (12,2 %). Sí cal anotar que, en el darrer període 2008-2009, a les Balears el grup d'autònomes estrangeres pateix la recessió de forma més dura que les espanyoles: davant la caiguda d'un 2,9 % d'aquestes, aquelles redueixen els seus efectius un 4,5 % en total. Les Pitiüses presenten la major pèrdua relativa (-9,6 % d'estrangeres versus -3,6 % de les espanyoles). La major concentració de les autònomes estrangeres en l'hoteleria (+8,3 punts percentuals per sobre de les espanyoles), activitat predominant a l'illa, explica si més no en part aquestes diferències (vegeu-ne gràfic 12).

GRÀFIC 12. DONES AFILIADES AL RETA PER NACIONALITAT I SECTOR ECONÒMIC, ILLES BALEARS, 2009

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

Les dades disponibles no detallen el país de nacionalitat de les persones estrangeres, així que l'anàlisi sobre la seva influència en el col·lectiu autònom s'ha d'aturar aquí.

Finalment, ordenats per municipis dels quadres 28 al 30, es mostren els valors absoluts i relatius que assoliren les dones autònomes l'any 2009, així com la variació interanual patida sobre 2008. Mallorca representa el 77,8 % del total d'autònoms de les Illes Balears i aquest és també el percentatge de les dones mallorquines sobre el total de les autònomes balears. La major proporció de dones sobre el total d'autònoms inscrits a cada municipi destaquen a Escorca (54,5 %), Montuïri (40 %), Fornalutx (39,7 %) i Sant Joan i Deià (37,7 % ambdós). Però són altres cinc municipis els que sumen el 61 % del total d'afiliades al RETA a Mallorca: Palma, Calvià, Manacor, Lluçmajor i Marratxí. Aquests municipis estan també entre els que més afiliades perden a Mallorca en relació a 2008, juntament amb Son Servera i la Pobra. Com es veu, la crisi afecta tant els municipis turístics com els industrials. En canvi, Marratxí, Alaró, Santa Maria del Camí i Sant Joan, entre d'altres, aconsegueixen augmentar lleugerament o mantenir les mateixes altes de 2008.

Menorca concentra el 8,6 % del total d'autònoms de les Balears en 2009 i són les menorquines específicament el 8,2 % de les dones autònomes registrades aqueix any a la comunitat autònoma. Ciutadella i Maó acumulen el major nombre d'aquestes treballadores (62,8 %), però, en termes de participació femenina sobre el total a l'illa, destaquen Alaior (32,7 %) i Maó (32,9%). Sobre 2008, és clarament Ciutadella el municipi amb majors pèrdues absolutes (26 autònomes, un 3,3 % en variació interanual).

Finalment, les Pitiüses suposen el 12,8 % dels total de treballadors autònoms de les Illes i concretament el 13,4 % del total de dones del RETA. Formentera (36,5 %) i la capital Eivissa (35,3 %) presenten els majors percentatges de concentració femenina sobre el total dels registrats en aquest règim i, de fet, Eivissa i Santa Eulàlia del Riu sumen el 60 % de tot el col·lectiu autònom femení a l'illa. Són també aquests dos darrers municipis els que més afiliades autònomes perden en relació a 2008 (96 i 26, respectivament).

QUADRE 28 . VARIACIÓ DE L'AFILIACIÓ FEMENINA AL RETA PER MUNICIPIS, MALLORCA, 2008-2009

Mallorca	2009	% dona	% var. 08-09
ALARÓ	120	32,4%	1,7%
ALCÚDIA	403	32,9%	-4,5%
ALGAIDA	115	30,5%	-1,7%
ANDRATX	363	32,4%	-1,9%
ARTÀ	246	31,9%	-0,4%
BANYALBUFAR	16	30,2%	-11,1%
BINISALEM	181	27,0%	-3,2%
BÚGER	19	27,9%	0,0%
BUNYOLA	166	30,6%	-0,6%
CALVIÀ	1.671	34,6%	-2,3%
CAMPANET	64	29,8%	-1,5%
CAMPOS	348	33,8%	-3,3%
CAPDEPERA	381	36,5%	-4,5%
CONSELL	81	29,8%	0,0%
COSTITX	21	22,6%	-16,0%
DEIÀ	26	37,7%	-3,7%
ESCORCA	6	54,5%	0,0%
ESPORLES	126	28,6%	-0,8%
ESTELLENCS	5	18,5%	-16,7%
FELANITX	554	32,1%	-1,9%
FORNALUTX	23	39,7%	0,0%
INCA	655	33,1%	-3,2%
LLORET DE VISTALEGRE	25	26,9%	-16,7%
LLOSETA	125	28,7%	-12,0%
LLUBÍ	56	26,8%	-11,1%
LLUCMAJOR	875	32,6%	-2,6%
MANACOR	1.120	32,2%	-2,4%
MANCOR DE LA VALL	31	32,6%	6,9%
MARIA DE LA SALUT	45	28,1%	-2,2%
MARRATXÍ	760	30,5%	0,1%

Mallorca	2009	% dona	% var. 08-09
MONTUÏRI	88	40,0%	-2,2%
MURO	224	32,6%	-3,0%
PALMA	8.900	33,7%	-3,6%
PETRA	100	33,8%	-1,0%
POLLENÇA	491	33,8%	-3,9%
PORRERES	195	36,4%	-1,0%
POBLA, LA	424	33,5%	-5,1%
PUIGPUNYENT	56	33,5%	-9,7%
SENCELLES	72	31,2%	-14,3%
SANT JOAN	75	37,7%	2,7%
SANT LLORENÇ DEL CARDASSAR	245	35,9%	-3,5%
SANTA EUGÈNIA	43	31,9%	-4,4%
SANTA MARGALIDA	329	37,0%	-3,2%
SANTA MARIA DEL CAMÍ	132	30,3%	2,3%
SANTANYÍ	437	36,4%	-1,8%
SELVA	97	32,0%	-3,0%
SALINES, LES	159	36,9%	-3,6%
SINEU	120	35,4%	0,8%
SÓLLER	416	31,4%	-1,9%
SON SERVERA	352	35,4%	-6,6%
VALLDEMOSSA	57	35,0%	-3,4%
VILAFRANCA DE BONANY	85	28,3%	1,2%
ARIANY	31	33,3%	3,3%
Total	21.755	33,3%	-3,0%

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

QUADRE 29. VARIACIÓ DE L'AFILIACIÓ FEMENINA AL RETA PER MUNICIPIS, MENORCA, 2008-2009

Menorca	2009	% dona	% var. 08-09
ALAIOR	242	32,7%	-3,6%
CIUTADELLA DE MENORCA	760	31,5%	-3,3%
FERRERIES	119	29,0%	0,0%
MAÓ	705	32,9%	-1,4%
MERCADAL, EL	101	28,3%	-1,0%
SANT LLUÍS	153	30,5%	-5,0%
CASTELL, EL	180	30,7%	-5,3%
MIGJORN GRAN, EL	31	31,0%	-3,1%
Total	2.291	31,6%	-1,6%

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

QUADRE 30. VARIACIÓ DE L'AFILIACIÓ FEMENINA AL RETA PER MUNICIPIS, PITÀÜSES, 2008-2009

Pitàüses	2009	% dona	% var. 08-09
FORMENTERA	289	36,5%	-0,7%
EIVISSA	1.330	35,3%	-6,7%
SANT ANTONI DE PORTMANY	527	35,0%	-2,6%
SANT JOSEP DE LA TALAIA	515	32,3%	-1,0%
SANT JOAN DE LABRITJA	148	34,6%	-8,1%
SANTA EULÀRIA DEL RIU	939	35,1%	-2,7%
Total	3.748	34,8%	-4,7%

Font: OTIB, a partir de dades de la TGSS

4. Conclusions

Europa ha gaudit en els darrers anys d'una ferma i continuada incorporació de la dona al mercat de treball, molt per sobre del creixement de població activa masculina, però la inesperada crisi econòmica ha romput aquesta tendència i, per tant, les expectatives de complir els objectius d'activitat i ocupació marcats en l'Estratègia de Lisboa per a 2010.

En tot cas, el pes dels factors socioculturals que dificulten la inserció laboral de la dona i, en especial, la seva emprenedoria, són encara molt presents en tots els països analitzats. A Espanya, a aquests obstacles s'afegeix el nivell educatiu inferior de la població activa, tant masculina com femenina, la qual cosa òbviament resta competitivitat a la nostra economia i productivitat a la nostra força de treball.

D'aquí la importància d'aplicar polítiques actives que corregeixin aquestes desigualtats i de treballar per millorar l'ajust de la formació de la població activa a la demanda del mercat de treball. Més encara quan, segons ja ha advertit reiteradament la Comissió Europea, es desenvolupa un nou context de reducció i canvi de l'oferta d'ocupació i autoocupació, on les competències en noves tecnologies i les habilitats directives seran claus.

Si, a més, les estimacions de l'EPA per al conjunt d'Espanya són certes i les empresàries ocupadores, en femení, són capaces de créixer i generar ocupació en diversos sectors econòmics tot i l'embat de la crisi, és fonamental i també urgent estudiar més exhaustivament quins factors diferencials suporten aquest avantatge competitiu, a fi d'estendre-los a l'activitat econòmica en general.

A Balears les dades sobre l'autoocupació femenina descriuen una evolució similar a l'observada per al conjunt de l'autoocupació a Europa i Espanya, i presenten les quatre illes una situació semblant. De fet, cal ressaltar com a dada positiva que l'EPA ens situa en el quart lloc de les comunitats autònomes segons el nombre de dones emprenedores per habitant femina, per davant de catalanes i basques, i de fet és major la participació de les dones a les illes menors (segons el Baròmetre de l'ocupació de l'OTIB). Tot i així, cal corregir la concentració sectorial en les activitats del comerç, l'hoteleria i els serveis personals que, si bé ha jugat al seu favor entre 2008 i 2009, a llarg termini manté una segregació desfavorable a la igualtat d'oportunitats i limita les aportacions potencials de la meitat del capital humà de les Balears.

Annex I: metodologia

La primera passa fou definir l'univers d'estudi: l'empresariat. El reglament comunitari que desenvolupa els criteris que s'han de considerar en els registres d'empreses amb fins estadístics estableix que el concepte d'empresa es correspon a una *unitat organitzativa de producció de béns i serveis que gaudeix d'una certa autonomia de decisió, principalment a l'hora d'emprar els recursos corrents dels quals disposa*. En síntesi, entén com a empresa totes aquelles que exerceixin una o diverses activitats econòmiques per contribuir al producte interior brut a preus de mercat.

Seguint aquesta especificació, el Directori central d'empreses (DIRCE) de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), font estadística de referència en l'àmbit nacional, defineix l'empresa com *una organització sotmesa a una autoritat rectora que pot ser, segons els casos, una persona física, una persona jurídica o una combinació d'ambdues i que està constituïda per exercir en un o diversos llocs una o diverses activitats de producció de béns o serveis*. Aquesta definició implica diverses condicions:

- En primer lloc, inclou com a empreses els empresaris individuals sense treballadors assalariats.
- En segon lloc, suposa l'exclusió d'aquelles activitats econòmiques exemptes de l'impost; en síntesi: la producció agrària, forestal, ramadera dependent i pesquera; els serveis administratius de l'Administració central, autònoma i local; les entitats gestores de la Seguretat Social; els organismes públics d'investigació i d'ensenyament finançats exclusivament amb fons de les administracions públiques; determinades associacions o fundacions sense ànim de lucre, etc.
- Finalment, implica un filtre de condició jurídica per excloure, a més de les anteriors activitats, les comunitats de propietaris en règim horitzontal i el servei domèstic.

Per aconseguir una estadística ajustada a aquesta definició d'empresa, el DIRCE combina l'explotació de registres de diverses fonts: els fitxers de comptes de cotització (CCC) de la Tresoreria General de la Seguretat Social (TGSS), l'impost d'activitats econòmiques (IAE) i el de la renda de les persones físiques (IRPF), determinada informació del Registre Mercantil, altres operacions estadístiques de l'INE i un conjunt d'investigacions de camp que proven la qualitat de les anteriors dades.

El resultat, desagregable en l'àmbit autonòmic, permet conèixer amb data primer de gener de cada any el nombre total d'empreses segons una determinada agrupació d'activitats econòmiques (classificades per la CNAE a tres dígit), de condicions jurídiques i de nombre d'assalariats. Però no proporciona informació sobre la participació femenina entre l'empresariat, atès que aquesta no és una variable econòmica que recullin els registres font esmentats.

Una estimació aproximada s'obté de l'Enquesta de població activa (EPA) de l'INE, perquè inclou dues preguntes respecte a la situació professional de les persones que entrevista. S'ha de fer notar que l'univers de l'EPA són les persones, no les empreses (una empresa pot estar en mans de diferents persones empresàries, cada una de les quals pot treballar en més d'una empresa). En tot cas, la reduïda mostra de l'EPA a les Balears aconsella prendre els resultats globals per al conjunt de les illes, sense majors desagregacions. Així, aquesta font només s'utilitza a l'inici de l'estudi per comparar les Illes Balears amb Espanya i la UE-27. Per obtenir informació detallada és necessari recórrer a altres fonts.

Quant a les empreses amb assalariats, el llançament l'any 2009 del Baròmetre de l'ocupació de les Illes Balears oferí la possibilitat d'enquestar una mostra de 800 empreses. D'aquesta forma, amb una representativitat major que la de l'EPA per a Balears, es pot valorar la participació femenina en el teixit empresarial i segmentar-la per illes i grans sectors econòmics.

Del costat de les empreses individuals sense assalariats, atès que no es té una font secundària que registri com a variable el sexe de la persona física titular de l'empresa, s'ha optat per analitzar un univers diferent tot i que conceptualment proper: les persones treballadores per compte propi, a partir dels fitxers d'afiliats a la TGSS.

Empreses amb assalariats

L'annex metodològic del Baròmetre de l'ocupació⁷ explica en detall l'àmbit poblacional de l'univers considerat en l'enquesta i el disseny mostral realitzat, raó per la qual aquí només se'n fa una breu referència.

En resum, s'inclou l'empresa radicada a les Illes Balears, persona jurídica o societat mercantil, amb almenys un treballador assalariat que realitzi una activitat econòmica de producció de béns o serveis, llevat de les següents per motiu de la seva especial fiscalitat o condició jurídica (segons el codi de classificació de la CNAE-93):

Codi 01: agricultura, ramaderia, caça i activitats dels serveis relacionats.

Codi 02: silvicultura, explotació forestal i activitats dels serveis relacionats.

Codi 05: pesca, aquicultura i activitats dels serveis relacionats.

Codi 75: Administració pública, defensa i seguretat social obligatòria.

Codi 90: activitats de sanejament públic.

Codi 91: activitats associatives.

Codi 925: activitats de biblioteques, arxius, museus i altres institucions culturals.

Codi 95: activitats de les llars com ocupadores de personal domèstic.

Codi 99: organismes extraterritorials.

A més, per a les activitats recollides en les seccions K (específicament el codi 73), M, N i O, s'afegeix una pregunta al qüestionari a fi de diferenciar i eliminar de la mostra aquelles empreses el finançament de les quals sigui 100 % públic.

La mostra global es definí a partir de l'univers calculat pel DIRCE i de les dades proporcionades per Camerdata, provinents del Registre Mercantil. La taula següent detalla els errors estàndards dels nivells dels quals es proporciona informació separatament:

⁷ Vegeu-ne l'annex metodològic del Baròmetre de l'ocupació de les Illes Balears, de l'Observatori del Treball de les Illes Balears, Conselleria de Turisme i Treball, accessible a <http://www.caib.es>.

Podria dir-me quin sexe predomina en la propietat de la seva empresa (persona física propietària o consell d'administració en cas que sigui una persona jurídica: societat anònima o limitada, cooperativa...)?

Predomini de dones

Predomini d'homes

Ambdós sexes per igual

NS/NC

Podria dir-me quin sexe predomina en l'equip directiu de la seva empresa?

Predomini de dones

Predomini d'homes

Ambdós sexes per igual

NS/NC

L'enquesta es realitzà en el mes de novembre de 2009. A les unitats informants se'ls demanà pel total de les activitats econòmiques i centres de treball que comprèn el conjunt de l'empresa. Les preguntes i opcions de resposta incloses en el qüestionari sobre el grau de participació femenina a l'empresa foren dues:

				Total Sector	
				Mostra	Error estàndard
Total per Illa	Indústria + Construcció	Mallorca	Menorca	Pitiüses	230 ±6,6
	Comerç + Reparacions	119	22	39	180 ±7,4
	Hoteleria + Restauració	99	35	36	170 ±7,7
	Rest de serveis	166	24	30	220 ±6,7
	Mostra	520	120	160	800 ±3,5
	Error estàndard	±4,3	±9,0	±7,8	±3,5

Treballadors per compte propi

Gràcies al marc de col·laboració establert amb l'IBESTAT per a l'anàlisi del mercat de treball balear, es disposa de fitxers de microdades de la TGSS a partir de l'any 2002. Aquests registres d'afiliats es corresponen al moment de l'extracció, normalment el darrer dia de cada semestre. D'un mateix any, per tant, es disposa de les afiliacions d'alta a 30 de juny i a 30 de desembre. D'aquí que les mitjanes anuals obtingudes a partir d'aquests fitxers no es corresponguin exactament amb les mitjanes generades a partir dels dotze mesos d'un any, tot i que les diferències són mínimes.

Així, encara que aquests registres presenten una menor freqüència anual, proporcionen l'avantatge d'oferir més informació que les estadístiques oficials publicades per la TGSS sobre afiliació per compte propi a les Illes Balears: es pot conèixer el sexe de la persona, el municipi de residència, l'edat, l'activitat econòmica en què treballa desagregada al màxim de dígits i els creuaments que es desitgin entre aquestes variables.

La major limitació (la qual també enfronten els registres oficials) procedeix del canvi de classificació de les activitats econòmiques sofert amb el pas de la CNAE-93 a la nova CNAE-09, segons estableix el RD 475/2007. Aquesta modificació afecta la comparació de les activitats a partir del segon semestre de 2008 amb períodes anteriors, atès que les divisions de la CNAE-09 i els codis de la CNAE-93 només es corresponen en part.

D'altra banda, els afiliats per compte propi poden pertànyer a tres règims de cotització diferents: règim especial de la mar, règim especial agrari i règim especial de treballadors autònoms (RETA). L'explotació s'ha centrat en aquest darrer perquè a partir de l'any 2008 incorpora els treballadors agraris per compte propi (SETA), mentre que el règim especial de la mar tot just representa el 0,28 % del total de treballadors per compte propi. L'exclusió d'aquests, per tant, tot just no afecta l'univers d'estudi.

Els registres del RETA inclouen les *persones físiques que realitzin de forma habitual, personal, directa, per compte propi i fora de l'àmbit de direcció i organització d'altra persona, una activitat econòmica o professional a títol lucratiu, donin o no ocupació a treballadors per compte d'altri, siguin o no titulars d'empresa individual o familiar*. En detall:

- Els treballadors majors de 18 anys que, de forma habitual, personal i directa, realitzen una activitat econòmica a títol lucratiu, sense subjecció a un contracte de treball.
- Per la Llei 18/2007 de 4 de juliol, amb efectes des de l'1 de gener de 2008, s'estableix en aquest règim l'anomenat sistema especial dels treballadors per compte propi agraris (SETA), en el qual queden inclosos els treballadors per compte propi agrari que fins aleshores es registraven en el règim especial agrari.
- Els treballadors autònoms econòmicament dependents a què es refereix el capítol III del títol II de la Llei 20/2007, de 11 de juliol.
- Els professionals que exerceixin una activitat per compte propi que requereixi la incorporació a un col·legi professional, segons certs requisits.

-
- Els socis industrials de societats regulars col·lectives i de societats comanditàries; els socis treballadors de les cooperatives de treball associat, i els comuners o socis de comunitats de béns i societats civils irregulars.
 - Els socis treballadors de societats laborals, quan la seva participació en el capital social arribi almenys al 50 %.
 - Els qui exerceixin les funcions de direcció i gerència que impliquen els càrrecs de consellers o administrador, o prestin altres serveis per a una societat mercantil capitalista, a títol lucratiu i de forma habitual, personal i directa, sempre que posseeixin el control efectiu, directe o indirecte, d'aquella.

Les estadístiques que es fan a partir d'aquests registres se centren en el col·lectiu autònom femení, subjecte-objecte d'aquest estudi. A fi de proporcionar una visió sintètica de la seva evolució i perfil, s'han limitat els creuaments de variables i alguns camps d'informació es presenten agrupats o resumits (com ara, l'edat o l'activitat econòmica).

Finalment i quant a l'univers inclòs, s'ha optat per respectar l'àmbit d'estudi que la Seguretat Social aplica a les seves estadístiques. Així, a diferència de l'explotació realitzada per a les empreses amb assalariats, aquí sí es comptabilitzen les persones que treballen com a autònomes en les activitats econòmiques següents:

- Agricultura, ramaderia, caça i activitats dels serveis relacionats.
- Silvicultura, explotació forestal i activitats dels serveis relacionats.
- Pesca, aquicultura i activitats dels serveis relacionats.
- Administració pública, defensa i seguretat social obligatòria.
- Llars que col·loquen personal domèstic.
- Activitats d'organitzacions i organismes extraterritorials.

Annex II: Quadres 31 i 32

QUADRE 31. ESTRUCTURA D'EDAT DE LA POBLACIÓ OCUPADA PER SITUACIÓ PROFESSIONAL, SEXE I PAÍS, 2009 (VALORS EN 000)

Països	Tram d'edat	Empresaris i autoocupats		Total de la població ocupada	
		Dones	Homes	Dones	Homes
UE 27	15-24 anys	252,875	556,975	9.657,675	11.214,175
	25-49 anys	6.080,400	13.461,175	64.040,250	75.978,475
	50-64 anys	2988,975	7230,6	23437,95	29554,5
	65 anys i més	577,975	1404,25	1511,775	2428,175
UE 15	15-24 anys	191,95	385,525	8149,225	9166,9
	25-49 anys	4686,675	10406,375	50693,825	60195,225
	50-64 anys	2292,925	5724,475	18809,8	23865,375
	65 anys i més	405,675	1078,325	1072,325	1904
Espanya	15-24 anys	20,4	37,725	637,9	743,775
	25-49 anys	614,325	1287,675	5912,325	7303,525
	50-64 anys	295,55	693,525	1630,8	2507,625
	65 anys i més	24,5	50,4	60,5	91,475
Alemanya	15-24 anys	26,55	38	2029,6	2238,15
	25-49 anys	802,75	1693,125	11018,325	12642,2
	50-64 anys	421,8	970,5	4641,025	5561,275
	65 anys i més	60,325	201,775	249,1	417,025
Irlanda	15-24 anys	-	-	110,45	95,925
	25-49 anys	38,625	148,575	586,375	671,15
	50-64 anys	15,625	88,975	171,45	237,925
	65 anys i més	2,75	24,5	11,175	32,525
Grècia	15-24 anys	6,6	12,9	101,075	155,95
	25-49 anys	221,725	566,35	1278,125	1816,2
	50-64 anys	138,8	345,075	386,35	685,55
	65 anys i més	13,65	41,8	25,325	60,1
França	15-24 anys	13,1	29,85	1090,45	1254,425
	25-49 anys	483,8	1146,275	8017,8	8898,175
	50-64 anys	258,175	665,45	3054,3	3251,525
	65 anys i més	13,775	39,025	53,525	84,175
Itàlia	15-24 anys	46,575	81,525	506,65	811,925
	25-49 anys	1049,675	2477,85	6603,425	9367,075
	50-64 anys	355	1091,6	2040,55	3320,45
	65 anys i més	51,4	231,975	85,125	289,8
Països Baixos	15-24 anys	22,05	29,35	670	681,55
	25-49 anys	218,25	410,9	2332,575	2641,25
	50-64 anys	120,5	243,775	900,475	1217,5
	65 anys i més	23,275	55,025	44,6	108,1
Portugal	15-24 anys	7,9	9,05	171,275	201,55
	25-49 anys	193,125	304,85	1525,4	1685,125
	50-64 anys	156,325	211,5	524,925	627,275
	65 anys i més	121,175	155,225	144,975	173,625

Països	Tram d'edat	Empresaris i autoocupats		Total de la població ocupada	
		Dones	Homes	Dones	Homes
Regne Unit	15-24 anys	35,4	114,875	1845,025	1941,125
	25-49 anys	672,15	1529,075	8031,475	9129,375
	50-64 anys	327,625	913,225	3300,625	3932,05
	65 anys i més	65,725	182,4	295,45	443,6

Font: OTIB, a partir de dades d'Eurostat

QUADRE 32. TOTAL DE POBLACIÓ DE 15 A 74 ANYS AUTOOCUPADA PER PAÏSOS I NIVELLS EDUCATIUS ISCED 1997, MITJANA DE 2009
(VALORS EN 000)

Països	Nivell educatiu ISCED 1997	Dones	Homes	Total	% dones	% homes
UE 27	1r cicle d'ensenyament secundari i inferiors (nivells 0-2)	2.549,13	6.433,50	8.982,63	26,0%	28,6%
	2n cicle d'educació secundària i ensenyament postsecundari (nivells 3-4)	4.133,98	10.229,80	14.363,78	42,1%	45,5%
	1r i 2n cicle d'educació superior (nivells 5-6)	3.112,90	5.747,33	8.860,23	31,7%	25,6%
	Sense resposta	-	52,58	52,58	0,0%	0,2%
	Total nivells educatius	9.810,38	22.463,18	32.273,55	100,0%	100,0%
Alemanya	1r cicle d'ensenyament secundari i inferiors (nivells 0-2)	95,53	193,68	289,20	7,3%	6,7%
	2n cicle d'educació secundària i ensenyament postsecundari (nivells 3-4)	627,48	1.284,78	1.912,25	48,2%	44,6%
	1r i 2n cicle d'educació superior (nivells 5-6)	576,25	1.392,80	1.969,05	44,3%	48,4%
	Sense resposta	-	-	-	0,0%	0,0%
	Total nivells educatius	1.301,93	2.877,73	4.179,65	100,0%	100,0%
Irlanda	1r cicle d'ensenyament secundari i inferiors (nivells 0-2)	7,20	93,90	101,10	12,6%	36,3%
	2n cicle d'educació secundària i ensenyament postsecundari (nivells 3-4)	18,53	93,40	111,93	32,4%	36,1%
	1r i 2n cicle d'educació superior (nivells 5-6)	30,10	67,90	98,00	52,7%	26,2%
	Sense resposta	-	3,80	3,80	0,0%	1,5%
	Total nivells educatius	57,13	258,98	316,10	100,0%	100,0%
Grècia	1r cicle d'ensenyament secundari i inferiors (nivells 0-2)	171,55	468,33	639,88	45,2%	48,8%
	2n cicle d'educació secundària i ensenyament postsecundari (nivells 3-4)	123,20	320,08	443,28	32,5%	33,4%
	1r i 2n cicle d'educació superior (nivells 5-6)	84,50	171,20	255,70	22,3%	17,8%
	Sense resposta	-	-	-	0,0%	0,0%
	Total nivells educatius	379,23	959,60	1.338,83	100,0%	100,0%
Espanya	1r cicle d'ensenyament secundari i inferiors (nivells 0-2)	400,75	1.051,55	1.452,30	42,2%	51,0%
	2n cicle d'educació secundària i ensenyament postsecundari (nivells 3-4)	225,28	459,13	684,40	23,7%	22,3%
	1r i 2n cicle d'educació superior (nivells 5-6)	324,13	551,23	875,35	34,1%	26,7%
	Sense resposta	-	-	-	0,0%	0,0%
	Total nivells educatius	950,13	2.061,93	3.012,05	100,0%	100,0%

Països	Nivell educatiu ISCED 1997	Dones	Homes	Total	% dones	% homes
França	1r cicle d'ensenyament secundari i inferiors (nivells 0-2)	125,73	373,73	499,45	16,4%	20,0%
	2n cicle d'educació secundària i ensenyament postsecundari (nivells 3-4)	293,40	922,73	1.216,13	38,3%	49,3%
	1r i 2n cicle d'educació superior (nivells 5-6)	347,33	575,78	923,10	45,3%	30,8%
	Sense resposta	-	-	-	0,0%	0,0%
	Total nivells educatius	766,48	1.872,20	2.638,68	100,0%	100,0%
Itàlia	1r cicle d'ensenyament secundari i inferiors (nivells 0-2)	489,38	1.665,15	2.154,53	32,7%	43,3%
	2n cicle d'educació secundària i ensenyament postsecundari (nivells 3-4)	597,90	1.537,33	2.135,23	40,0%	40,0%
	1r i 2n cicle d'educació superior (nivells 5-6)	407,35	645,63	1.052,98	27,3%	16,8%
	Sense resposta	-	-	-	0,0%	0,0%
	Total nivells educatius	1.494,63	3.848,05	5.342,68	100,0%	100,0%
Països Baixos	1r cicle d'ensenyament secundari i inferiors (nivells 0-2)	76,83	156,30	233,13	20,2%	21,3%
	2n cicle d'educació secundària i ensenyament postsecundari (nivells 3-4)	151,05	295,08	446,13	39,7%	40,2%
	1r i 2n cicle d'educació superior (nivells 5-6)	150,65	278,18	428,83	39,6%	37,9%
	Sense resposta	-	6,00	6,00	0,0%	0,8%
	Total nivells educatius	380,35	734,08	1.114,43	100,0%	100,0%
Portugal	1r cicle d'ensenyament secundari i inferiors (nivells 0-2)	364,43	509,78	874,20	83,5%	80,9%
	2n cicle d'educació secundària i ensenyament postsecundari (nivells 3-4)	29,95	63,38	93,33	6,9%	10,1%
	1r i 2n cicle d'educació superior (nivells 5-6)	42,25	56,70	98,95	9,7%	9,0%
	Sense resposta	-	-	-	0,0%	0,0%
	Total nivells educatius	436,63	629,85	1.066,48	100,0%	100,0%
Regne Unit	1r cicle d'ensenyament secundari i inferiors (nivells 0-2)	185,80	591,30	777,10	17,0%	21,7%
	2n cicle d'educació secundària i ensenyament postsecundari (nivells 3-4)	423,58	1.310,63	1.734,20	38,7%	48,2%
	1r i 2n cicle d'educació superior (nivells 5-6)	477,83	786,75	1.264,58	43,7%	28,9%
	Sense resposta	-	30,45	30,45	0,0%	1,1%
	Total nivells educatius	1.093,18	2.719,18	3.812,35	100,0%	100,0%

Font: OTIB, a partir de dades d'Eurostat

LAS MUJERES EMPRENDEDORAS EN LAS ILLES BALEARS. EVOLUCIÓN 2002-2009

OBSERVATORI DEL TREBALL DE LES ILLES BALEARS

Col·lecció d'Estudis Laborals
Núm. 7

LAS MUJERES EMPRENDEDORAS EN LAS ILLES BALEARS.

EVOLUCIÓN 2002-2009

1. Presentación

El año 2008 se inició una crisis económica mundial de un alcance y una profundidad como no se han visto en décadas. Para recuperar el crecimiento de años anteriores será necesario un importantísimo esfuerzo en todos los ámbitos posibles de desarrollo: económico, educativo, laboral, social. La participación de las mujeres en este proceso es esencial, dado que representan la mitad del capital humano de nuestro país y son, por lo tanto, un sumando imprescindible. Maximizar la participación implica asegurar la igualdad de oportunidades; es decir, de acceso a los mismos derechos y responsabilidades que los hombres.

Combatir la desigualdad de género es uno de los objetivos de la Consejería de Turismo y Trabajo en el ámbito del mercado de trabajo de las Illes Balears. Por eso, una herramienta fundamental es conocer la posición que la mujer ocupa en la realidad económica, empresarial y laboral de las islas.

Con esta intención el Observatorio del Trabajo ha elaborado este monográfico, centrado en la cuantificación del empresariado femenino en las islas a través de la explotación estadística de fuentes secundarias. Así, dibuja una primera fotografía de la evolución, la distribución territorial y el perfil sociodemográfico básico desde 2002 a 2009. A pesar del evidente interés en incluir también un análisis cualitativo sobre las posibles diferencias de género y los factores que las motivan, esta cuestión se ha pospuesto a una futura investigación de campo. En todo caso, se hace noticia en otros estudios de ámbito nacional e internacional recientemente publicados sobre esta cuestión, cuyas conclusiones parecen aplicables a las islas.

En el anexo metodológico se explica en detalle la definición del universo utilizado, las fuentes de referencia y el proceso de explotación estadística seguido. En

resumidas cuentas, el estudio se centra en el autoempleo femenino según Eurostat, la EPA del INE y la Tesorería General de la Seguridad Social. El análisis empieza presentando sintéticamente la situación de los principales países europeos en términos de participación femenina en el autoempleo, para después adentrarse en la de Baleares comparada con la del conjunto del Estado, y finaliza con unas breves conclusiones sobre la aportación femenina actual y potencial al empresariado

2. La participación femenina en el autoempleo en la UE-27

El Foro Económico Mundial ha publicado recientemente el Informe 2010¹ sobre la desigualdad de género y ha valorado un total de 134 países: desde India en Brasil, Japón, Estados Unidos, Alemania y España, entre otros. Los resultados muestran que, en media, la brecha de género en la sanidad se ha cerrado un 96% y casi un 93% en consecución educativa. Pero todavía es muy amplia en los ámbitos de participación económica y poder político, en los cuales la desigualdad sólo se ha reducido un 60% y un 17%, respectivamente. El informe también confirma la correlación entre la igualdad de género y el nivel de desarrollo de los países, y da apoyo a la teoría que el apoderamiento de las mujeres lleva a un uso más eficiente del talento humano de un país.

En el estudio, España ocupa el año 2009 un lugar adelantado en el índice global de brecha de género, dado que consigue la posición 17 en el ranking de los 134 países valorados, por delante de Francia, Canadá y Estados Unidos. Sin embargo, si se desagrega de este valor global el indicador de participación femenina en el poder económico y de igualdad, la posición española se hunde drásticamente hasta la posición 90, por detrás de Brasil (75) y Grecia (86), más cerca ahora de Japón (108) que del Reino Unido (35), Alemania (37) o Francia (61).

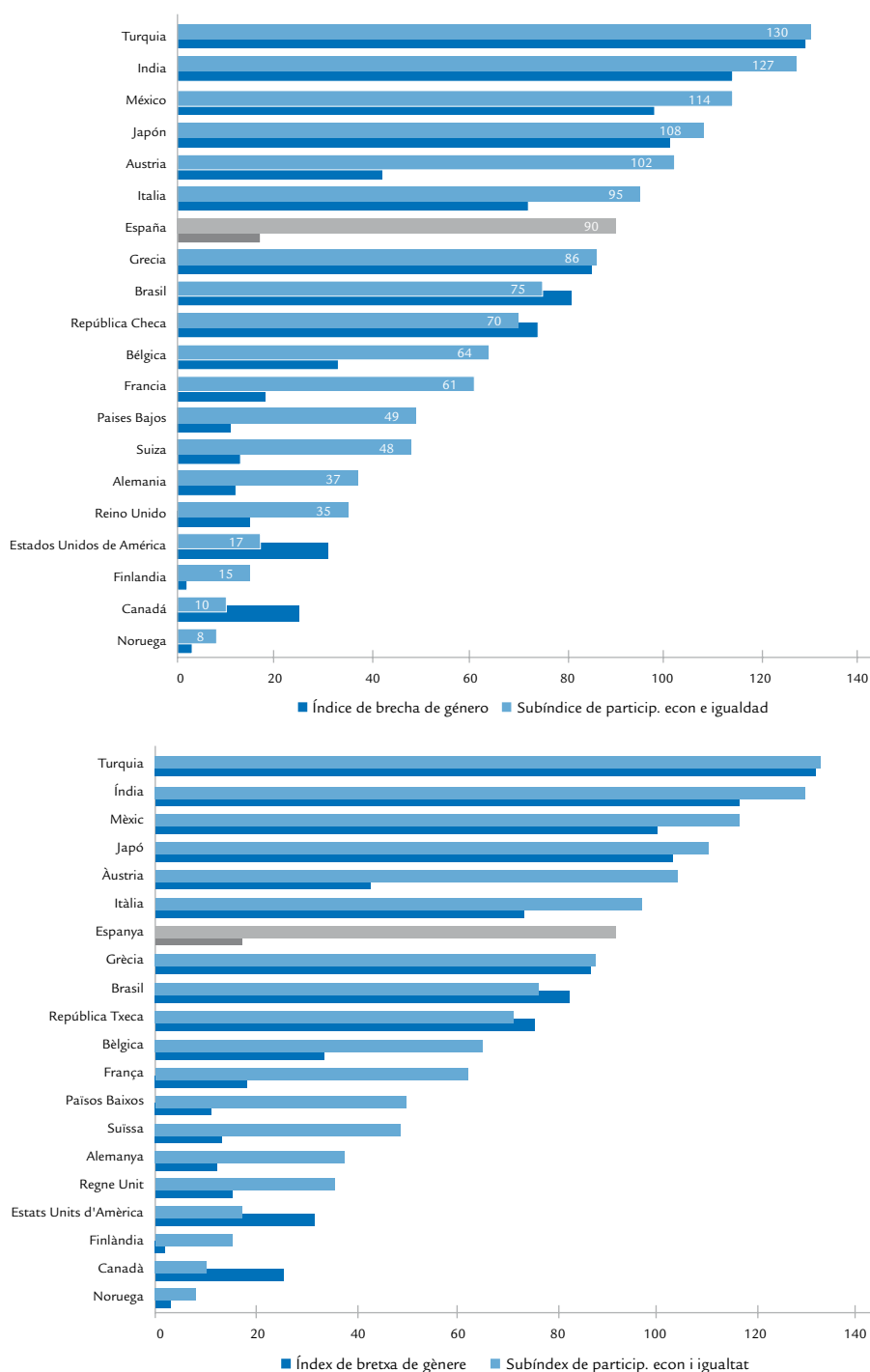
El informe explica las barreras que soportan esta brecha a partir de una encuesta a los responsables de recursos humanos de 600 empresas de las 20 principales economías incluidas en el estudio. La pregunta pedía que se valorara de menos a más problemática, en una escala de 1 a 5 puntos, una lista de posibles barreras que las mujeres tienen que afrontar para alcanzar posiciones de liderazgo sénior en el seno de su empresa. Los resultados del conjunto de los países muestran la fuerza con que los estereotipos de género son vigentes, porque las principales barreras son de cariz cultural.

En España, en particular, las normas generales y prácticas culturales (3,11 puntos) así como el corporativismo masculino (2,40 puntos) se consideran el primero y cuarto obstáculo por orden de gravedad. Consecuencia de estos prejuicios culturales, faltan modelos de éxito que se puedan tomar de referencia (2,77 puntos) y redes de apoyo y mentoría para las mujeres

¹ The Corporate Gender Gap, Repuerto 2010, World Economic Forum, Switzerland 2010.

(2,43 puntos), barreras que aparecen en segundo y cuarto lugar. La falta de soluciones de trabajo flexibles (tercera posición), junto con una inadecuada legislación laboral (sexta) completan la lista de obstáculos más destacados en las empresas españolas.

GRÁFICO 1. ÍNDICE DE BRECHA DE GÉNERO Y SUBÍNDICE DE PARTICIPACIÓN ECONÓMICA E IGUALDAD SEGÚN PAÍSES, 2009

Fuente: OTIB, a partir de datos del Foro Económico Mundial

CUADRO 1. BARRERAS PARA QUE LAS MUJERES OCUPEN POSICIONES DE LIDERAZGO, MEDIA 20 PAÍSES Y ESPAÑA, 2009

Barreras porque las mujeres asumen posiciones de liderazgo	Media países	España
Normas generales y prácticas culturales en el país	3,11	3,11
Falta de modelos de rol	3,03	2,77
Falta de soluciones de trabajo flexibles	2,67	2,53
Falta de redes y de mentoría	2,54	2,43
Cultura corporativa patriarcal/masculina	3,11	2,40
Legislación laboral y regulaciones inadecuadas en el país	1,92	2,21
Falta de información adecuada sobre la existencia de políticas y prácticas de diversidad	2,09	2,15
Falta de políticas de equilibrio de trabajo-vida privada	2,6	2,14
Falta de oportunidades por experiencias y responsabilidad de trabajo críticas	2,62	2,13
Falta de oportunidades de reincorporación adecuadas	2,36	2,00
Falta de facilidades de cuidado de los niños	2,32	2,00
Falta de compromiso con la diversidad de la empresa	2,51	1,92
Falta de fijación de metas para la participación femenina	2,39	1,91
Falta de control de la participación femenina	2,11	1,89
Falta de aceptación del uso de políticas y prácticas de diversidad	2,38	1,87
Falta de beneficios y permisos parentales adecuados	1,99	1,62

Fuente: OTIB, a partir de datos del Foro Económico Mundial

Estos resultados muestran una amplia coincidencia con los presentados por otros estudios elaborados en España² respecto a este tema. En Mujeres y poder empresarial en España, por ejemplo, se destaca la inexistencia de políticas de conciliación en las empresas, la flexibilidad de los horarios (entendida como amplitud), la cultura organizativa masculina, la falta de redes sociales de apoyo y de mentoría, así como una elevada percepción de más exigencia hacia las mujeres (que con un nivel formativo superior y la misma flexibilidad horaria reciben salarios inferiores a los del grupo masculino).

Así pues, es importante afianzar la participación de las mujeres en el poder económico y el mercado de trabajo europeo, más ahora, cuando la recesión internacional tiene graves consecuencias en la cohesión social y la sostenibilidad económica de los miembros más débiles de la UE. La recuperación necesitará del esfuerzo y del talento de todo el capital humano al alcance, del cual las mujeres son la mitad

Si se analiza la evolución de la participación de las mujeres en el mercado de trabajo europeo, se observa que se ha incrementado de forma progresiva pero sustancial en los últimos años: en el ámbito de la ocupación, entre 2000 y 2008 el número de trabajadoras ha crecido un 13,4% en el conjunto de la UE 27, si bien la evolución por países ha sido muy desigual. En España este incremento acumulado ha alcanzado un 50,7%, mientras que en Portugal sólo ha significado un

² Mujeres y poder empresarial en España, Instituto de la Mujer, Ministerio de Igualdad, Colección Estudios n°. 108, 2009; Mujer y Liderazgo en el siglo XXI: una aproximación psicosocial a los factores que dificultan el acceso de la mujer a los puestos de alta responsabilidad. Año 2006-Año 2009, Instituto de la Mujer, Ministerio de Igualdad, abril 2009.

6,7%. La profunda recesión económica ha provocado que en el último año 2009 esta evolución presente signos negativos para casi todos los países europeos, con un decrecimiento de un 0,6% por término medio en el conjunto de la UE 27 y un 3,5% en España.

CUADRO 2. EVOLUCIÓN DE LAS MUJERES OCUPADAS POR PAÍSES, 2000-2009

Países	Mujeres					Hombres	
	2000	2008	2009	var.00-08	var.08-09	var.00-08	var.08-09
UE 27	87.540,40	99.288,60	98.647,7	13,4%	-0,6%	6,9%	-2,6%
UE 15	67.745,40	79.142,60	78.725,2	16,8%	-0,5%	7,3%	-2,8%
España	5.665,70	8.536,90	8.241,6	50,7%	-3,5%	19,9%	-9,2%
Alemania	15.901,00	17.810,20	17.938,1	12,0%	0,7%	3,2%	-1,0%
Irlanda	678,80	920,50	879,5	35,6%	-4,5%	19,0%	-12,1%
Grecia	1.520,20	1.784,10	1.790,9	17,4%	0,4%	7,7%	-2,1%
Francia	10.397,20	12.242,40	12.216,1	17,7%	-0,2%	7,4%	-1,3%
Italia	7.707,50	9.341,10	9.235,8	21,2%	-1,1%	6,4%	-2,0%
Países Bajos	3.367,20	3.916,80	3.947,7	16,3%	0,8%	4,1%	-0,6%
Portugal	2.250,20	2.400,70	2.366,5	6,7%	-1,4%	1,6%	-3,9%
Reino Unido	12.457,50	13.526,30	13.472,6	8,6%	-0,4%	7,0%	-2,5%

Fuente: OTIB, a partir de datos de Eurostat

A pesar de todo, tanto en el periodo expansivo de la economía como en los posteriores años de crisis, la evolución de las mujeres ocupadas ha mejorado sensiblemente por encima la de los hombres ocupados. Así, su peso sobre el total de la población ocupada en la UE 27 también ha aumentado desde una media del 43,3% el año 2000 a la del 44,8% el año 2008. El año 2009, aunque como se ha visto el número de mujeres ocupadas disminuye, lo hace en menor proporción que el de hombres, de forma que en términos de peso el grupo femenino continúa subiendo hasta representar el 45,3% de las personas ocupadas en la UE 27 y el 43,6% en España. Este porcentaje todavía sitúa España en las últimas posiciones del grupo de países analizados, si bien es el que presenta la variación acumulada más alta entre 2000 y 2009 (casi 7 puntos porcentuales, desde el 36,7% del año 2000).

CUADRO 3. EVOLUCIÓN DEL PESO DE LAS MUJERES SOBRE LA OCUPACIÓN POR PAÍSES, 2000-2009

Países	2000	2008	2009
UE 27	43,3%	44,8%	45,3%
UE 15	42,6%	44,7%	45,3%
España	36,7%	42,1%	43,6%
Alemania	43,8%	45,8%	46,2%
Irlanda	40,6%	43,8%	45,9%
Grecia	37,1%	39,1%	39,7%
Francia	45,0%	47,2%	47,5%
Italia	36,8%	39,9%	40,1%
Países Bajos	42,8%	45,6%	45,9%
Portugal	45,0%	46,2%	46,8%
Reino Unido	45,7%	46,1%	46,6%

Fuente: OTIB, a partir de datos de Eurostat

Si se analiza específicamente la evolución de la ocupación femenina en las situaciones profesionales de emprendimiento en el conjunto de países de la UE 27, se ve que en el mismo periodo de 2000 a 2008 consigue un crecimiento similar (10,2%) en el del total de las trabajadoras ocupadas (13,4%). También parece que, en conjunto, la crisis económica internacional se deja notar con menos intensidad que entre el total de mujeres ocupadas: en la UE 27 la variación interanual entre 2008 y 2009 fue del -0,3% en este grupo de profesionales, frente al -0,6% del total de ocupadas visto anteriormente.

CUADRO 4. MUJERES DE 15 AÑOS Y MÁS EMPRESARIAS CON ASALARIADOS Y AUTOOCUPADAS POR PAÍSES, 2000-2009

países	Mujeres					Hombres	
	2000	2008	2009	var.00-08	var.08-09	var.00-08	var.08-09
UE 27	9.013,10	9.931,00	9.900,3	10,2%	-0,3%	4,0%	-1,3%
UE 15	6.193,40	7.627,30	7.577,3	23,2%	-0,7%	8,6%	-1,6%
España	736,20	1.011,20	954,8	37,4%	-5,6%	14,9%	-11,8%
Alemania	1.019,60	1.285,20	1.311,4	26,0%	2,0%	8,3%	1,6%
Irlanda	48,80	61,70	57,8	26,4%	-6,3%	16,0%	-8,6%
Grecia	330,70	379,30	380,8	14,7%	0,4%	-2,8%	0,0%
Francia	619,80	778,80	768,9	25,7%	-1,3%	3,8%	4,9%
Italia	1.242,00	1.570,70	1.502,7	26,5%	-4,3%	4,0%	-2,6%
Países Bajos	262,80	363,90	384,1	38,5%	5,5%	32,4%	1,5%
Portugal	470,60	509,70	475,6	8,3%	-6,7%	-2,8%	-1,7%
Reino Unido	902,70	1.046,40	1.101,0	15,9%	5,2%	18,8%	-1,2%

Fuente: OTIB, a partir de datos de Eurostat

Pero si se comparan las cifras por países (cuadro 4) se observan notables diferencias. En primer lugar, el avance entre 2000 y 2008 es muy heterogéneo: en los Países Bajos las mujeres autoocupadas aumentan un 38,5%, mientras que en Portugal sólo lo hacen un 8,3%. En segundo lugar, en países con economías fuertes como Alemania, los Países Bajos y Reino Unido, el crecimiento del autoempleo es significativamente más elevado que el de la ocupación total, tanto en el periodo precrisis como entre 2008 y 2009; y tanto para el colectivo masculino como para el femenino, si bien para éste en mayor medida.

Pero a pesar del poderoso incremento de la población femenina autoocupada, su presencia es notoriamente más baja que en el total de la población ocupada: el año 2009 no supera el 30,4% al conjunto de la UE 27. España, con un 31,6%, se coloca al lado de la media europea y por encima de países como Francia (29%) y Reino Unido (28,7%).

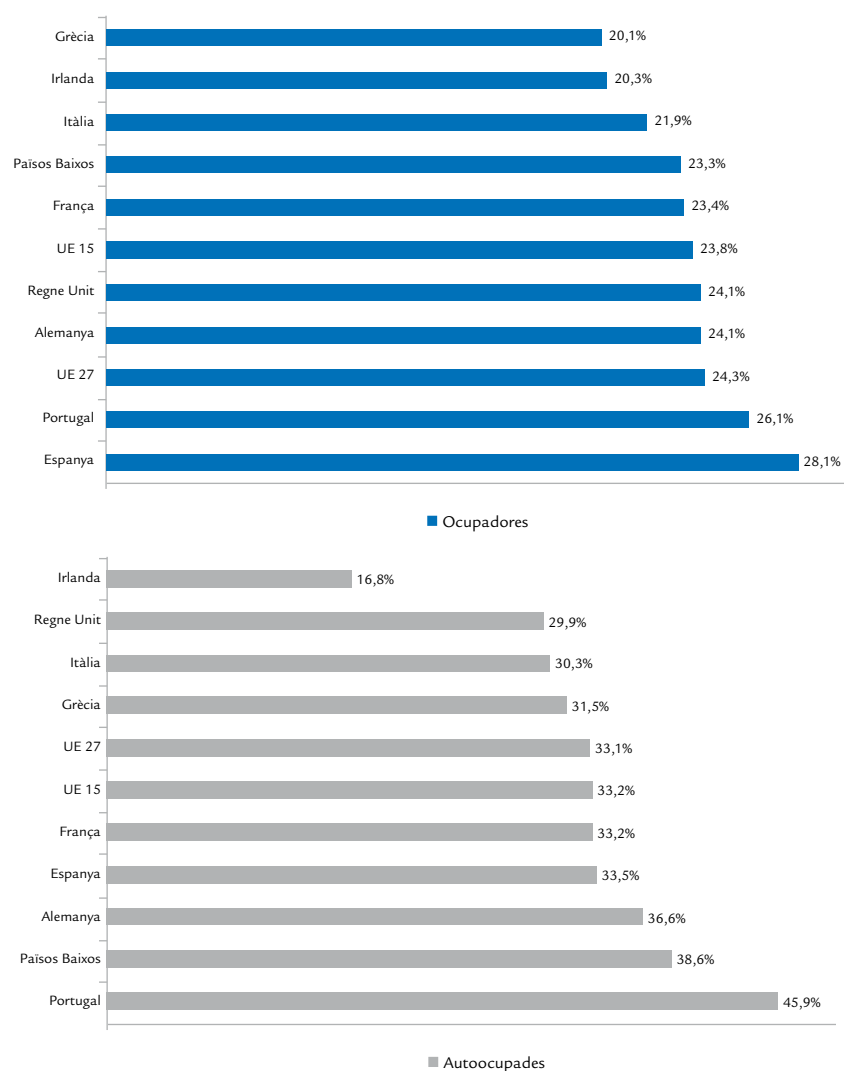
Si se desagrega este total según el tipo de autoempleo, se observa que la proporción de empresarias con asalariados es incluso menor: 24,3% en 2009 en el conjunto de la UE 27, frente a un 33,1% de trabajadoras por cuenta propia. Obviamente, se encuentran diferencias entre los países, pero en general, en todos, el porcentaje de empresarias es inferior al de mujeres autoocupadas.

CUADRO 5. EVOLUCIÓN DEL PESO DE LAS MUJERES SOBRE EL TOTAL DEL AUTOEMPLEO POR PAÍSES, 2000-2009

países	2000	2008	2009
UE 27	29,0%	30,2%	30,4%
UE 15	27,3%	29,9%	30,1%
España	26,5%	30,1%	31,6%
Alemania	27,9%	31,0%	31,1%
Irlanda	16,4%	17,6%	18,0%
Grecia	25,0%	28,2%	28,3%
Francia	26,4%	30,3%	29,0%
Italia	24,5%	28,3%	27,9%
Países Bajos	32,3%	33,3%	34,2%
Portugal	39,8%	42,5%	41,2%
Reino Unido	27,9%	27,4%	28,7%

Fuente: OTIB, a partir de datos de Eurostat

GRÁFICO 2. MUJERES (%) SOBRE EL TOTAL DEL AUTOEMPLEO POR SITUACIÓN PROFESIONAL Y PAÍSES, 2009

Fuente: OTIB, a partir de datos de Eurostat

Las actividades económicas a las cuales se dedican los emprendedores europeos son bastante diversas y abarcan proporciones similares las relacionadas con el sector primario (18,6% por término medio para ambos sexos), el comercio (17%), la construcción (13,4%) y las actividades inmobiliarias, profesionales, y técnicas y administrativas (14,4%). Las diferencias de género se dejan notar en la escasa presencia de las mujeres en la construcción (1,5% versus 18,6% de los hombres) y la mayor participación en actividades de las administraciones públicas y de servicios relacionados con el cuidado de las personas (sanidad, educación, servicios sociales, tareas domésticas...): aquí se encuentra un 14,7% y un 13,9% de las emprendedoras europeas, respectivamente versus el 4,7% de hombres en ambos grupos de actividades. Se trata pues de la misma segregación de género que se observa en el global de la población ocupada.

En comparación, y dado que la economía española se basa más en el sector terciario, las mujeres autoocupadas se acumulan más al comercio y la hostelería (45,4% en conjunto); y está en estos dos grupos de actividades, además del de la construcción, donde se observan las desigualdades de género más notables. El cuadro 6 detalla los porcentajes.

En todo caso, esta segregación parece tener algunos efectos positivos en el último periodo 2008-2009. Visto lo que muestra el cuadro 7, la evolución de las mujeres autoocupadas en la UE 27 es claramente mejor que la de los hombres (-0,3% versus -1,3%), gracias a la concentración de las primeras en el sector de los servicios. De hecho, dado que en España el reajuste de la construcción ha sido mayor que en el conjunto de países de la UE, este diferencial a favor de las mujeres es más notorio para el total de ramas de actividad (-5,6% versus 11,8% de los hombres).

CUADRO 6. PESO DE LAS MUJERES SOBRE EL TOTAL DEL AUTOEMPLEO, UE 27 Y ESPAÑA, 2009

Sección		UE 27			España		
CNAE 09	Descripción de la actividad económica	% Mujeres	% Hombres	Total V. Abs.	% Mujeres	% Hombres	Total V. Abs.
A	Agricultura, ganadería, silvicultura y pesca	19,3%	18,3%	6.048,375	8,7%	11,5%	321,775
B a E	Industrias extractivas y suministros	4,7%	8,8%	2.460,775	5,3%	11,9%	296,750
F	Construcción	1,5%	18,6%	4.363,625	2,1%	19,8%	429,850
G	Comercio y reparación de vehículos	18,4%	16,3%	5.523,000	31,3%	20,6%	724,850
H y J	Transporte y almacenamiento; información y comunicaciones	2,6%	8,1%	2.096,025	2,5%	9,1%	212,800
I	Hostelería	6,6%	4,5%	1.658,500	14,1%	8,3%	305,375
K	Actividades financieras y de seguros	1,5%	1,9%	567,750	1,0%	1,2%	33,725
L a N	Actividades inmobiliarias; Actividades profesionales, científicas y técnicas; actividades administrativas y otras actividades auxiliares	16,0%	13,7%	4.682,975	15,6%	11,5%	386,350
O a Q	Administración pública y defensa; seguridad social obligatoria; educación; actividades sanitarias y de servicios sociales	14,7%	4,7%	2.515,125	7,1%	2,4%	117,925
R a U	Actividades artísticas, recreativas y de entretenimiento; otros servicios; actividades de los hogares como empleados de personal doméstico y productores de bienes y servicios; actividades de organizaciones y organismos extraterritoriales	13,9%	4,7%	2.437,850	12,2%	3,7%	192,850
	Sin respuesta y otros	0,9%	0,5%	199,325	0,0%	0,0%	-
	Total	100%	100,0%	32.553,325	100%	100%	3.022,250

Fuente: OTIB, a partir de datos de Eurostat

CUADRO 7. VARIACIÓN (%) INTERANUAL DEL AUTOEMPLEO TOTAL POR SECCIÓN DE ACTIVIDAD ECONÓMICA Y SEXO, UE 27 Y ESPAÑA, 2008-2009

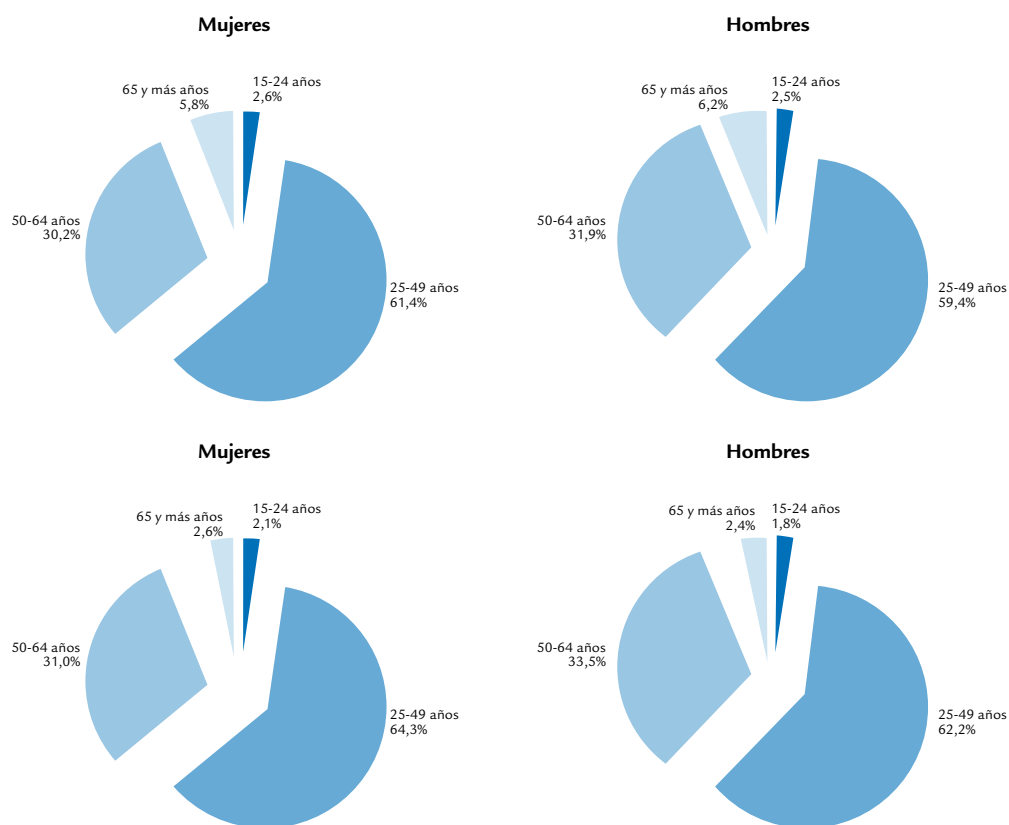
Sección		UE 27		España	
CNAE 09	Descripción de la actividad económica	% Mujeres	% Hombres	% Mujeres	% Hombres
A	Agricultura, ganadería, silvicultura y pesca	-3,9%	-0,3%	-1,4%	-7,9%
B a E	Industrias extractivas y suministros	-6,3%	-7,5%	-24,9%	-12,4%
F	Construcción	-3,7%	-1,3%	-14,1%	-15,4%
G	Comercio y reparación de vehículos	-3,5%	-2,6%	-7,9%	-10,6%
H y J	Transporte y almacenamiento; información y comunicaciones	-8,3%	-1,5%	-6,9%	-18,1%
I	Hostelería	-2,3%	-2,7%	3,9%	-5,9%
K	Actividades financieras y de seguros	-5,6%	5,3%	-46,9%	-29,9%
L a N	Actividades inmobiliarias; actividades profesionales, científicas y técnicas; actividades administrativas y otras actividades auxiliares	6,8%	1,3%	2,2%	-10,3%
O a Q	Administración pública y defensa; seguridad social obligatoria; educación; actividades sanitarias y de servicios sociales	6,0%	2,9%	-10,4%	-10,1%
R a U	Actividades artísticas, recreativas y de entretenimiento; otras servicios; actividades de los hogares como empleados de personal doméstico y productores de bienes y servicios; actividades de organizaciones y organismos extraterritoriales	-1,0%	-2,8%	-0,3%	0,7%
	Sin respuesta y otros	59,2%	41,2%	-	-
	Total	-0,3%	-1,3%	-5,6%	-11,8%

Fuente: OTIB, a partir de datos de Eurostat

El perfil de la población autoocupada presenta una estructura de edades más envejecida que el total de población ocupada: en la UE 27, sólo una media del 2,6% de los emprendedores tiene entre 15 y 24 años, el grueso del 61,4% se concentra en el tramo de 25 a 49 años y el restante 36%, tiene 50 años o más. En cambio, en el total de la población ocupada los jóvenes hasta 24 años suben hasta cerca de un 10%, mientras que el peso de los mayores de 50 años desciende a un 26%. Además, dentro del grupo de autoocupados, las mujeres son ligeramente más jóvenes que los hombres: en el tramo entre 25 a 49 años se encuentra un 61,4% versus el 59,4% de los hombres.

Esta estructura de edades y las diferencias mencionadas con el total de ocupados son relativamente similares entre los países analizados. El cuadro 31 del anexo, que detalla para cada uno la distribución de edades por sexo y situación profesional, muestra que en Alemania y los Países Bajos hay más jóvenes emprendedores, mientras que en Italia e Irlanda las mujeres emprendedoras son bastante más jóvenes que los hombres. Con respecto a España, presenta en general una estructura de edades más joven que la media europea y concentra en mayor proporción los emprendedores, hombres y mujeres, en el tramo de 25 a 49 años: un 64,3% de las mujeres y un 62,2% de los hombres.

GRÁFICO 3. PESO DE LAS MUJERES Y HOMBRES AUTOOCUPADOS POR TRAMOS DE EDAD, UE 27 Y ESPAÑA, 2009

Fuente: OTIB, a partir de datos de Eurostat

En cuanto al nivel educativo de los emprendedores en comparación con los asalariados (véase cuadro 8), hay que destacar que, contrariamente a lo que se podría pensar, el primer grupo tiene menos estudios que el segundo y que esta diferencia es más notoria en España que en el conjunto de Europa.

CUADRO 8. POBLACIÓN OCUPADA POR SITUACIÓN PROFESIONAL Y NIVEL EDUCATIVO ISCED97, UE Y ESPAÑA, 2009

Descripción del nivel educativo (ISCED 1997)	UE 27		España	
	Asalariados	Autoocupados	Asalariados	Autoocupados
1er ciclo de enseñanza secundaria e inferiores (niveles 0-2)	21,3%	27,8%	39,0%	48,2%
2º ciclo de educación secundaria y enseñanza postsecundaria (niveles 3-4)	49,8%	44,5%	24,2%	22,7%
1er y 2º ciclo de educación superior (niveles 5-6)	28,6%	27,5%	36,8%	29,1%
Sin respuesta	0,3%	0,2%	0,0%	0,0%
Total niveles educativos	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Fuente: OTIB, a partir de datos de Eurostat

En detalle, en el grupo de empresarios y trabajadores por cuenta propia, en el conjunto de la UE 27 una mayoría (44,5% para ambos sexos) se concentra en el escalón intermedio de formación, con estudios equivalentes a segundo ciclo de secundaria. Destacan como casos extremos Alemania, con el mayor nivel de estudios entre los suyos emprendedores (47,1% con estudios superiores) y Portugal, en el extremo contrario, con un 82% de este colectivo en los niveles más bajos (ver cuadro 32 del anexo).

En España también una mayoría (48,2%) se encuentra en los niveles educativos más bajos, de educación primaria y primero ciclo de secundaria, todo y que el porcentaje de emprendedores con estudios superiores (29,1%) es un poco más alto que en la media del conjunto de la UE 27 (27,5%). Si se observan las diferencias de género, son similares en la mayoría de países de la UE 27 y juegan a favor de las mujeres, que disfrutaban de educación superior en mayor medida que ellos (31,7% versus 25,6% en la UE 27 y 34,1% versus 26,7% en España).

CUADRO 9. POBLACIÓN AUTOOCUPADA (EN %) POR NIVEL EDUCATIVO ISCED 1997, UE 27 Y ESPAÑA, MEDIA 2009

Nivel ISCED97	Descripción del nivel educativo (ISCED 1997)	UE 27		España	
		Mujeres	Hombres	Mujeres	Hombres
0-2	1er ciclo de enseñanza secundaria e inferiores (niveles 0-2)	26,0%	28,6%	42,2%	51,0%
3-4	2º ciclo de educación secundaria y enseñanza postsecundaria (niveles 3-4)	42,1%	45,5%	23,7%	22,3%
5-6	1er y 2º ciclo de educación superior (niveles 5-6)	31,7%	25,6%	34,1%	26,7%
	Sin respuesta	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%
	Total niveles educativos	99,9%	100,0%	100,0%	100,0%

Fuente: OTIB, a partir de datos de Eurostat.

Así, cuando se comparan las ocupaciones de hombres y mujeres emprendedores, se ve que ellas se encuentran más concentradas en las ocupaciones de nivel 1 a 3, que requieren de calificaciones superiores; mientras que para ellos las de nivel 6 y 7 relacionadas con el sector primario y secundario significan un porcentaje de ocupación igual o mayor que las ocupaciones de nivel 1 y 2. El siguiente cuadro 10 muestra que, a grandes rasgos, esta distribución es similar entre España y el conjunto de países de la UE, si bien las diferencias de género aparecen de nuevo más marcadas en nuestro país.

En síntesis, los anteriores datos muestran que el grado de autoempleo del colectivo femenino en el marco de la UE 27 es todavía muy bajo, entorno al 30%. El esfuerzo que tienen que hacer las mujeres por incorporarse a este grupo se refleja en el perfil diferencial que presentan en los países analizados: ellas son más jóvenes, disfrutaban de un nivel de estudios superior al de los hombres y desarrollan ocupaciones para las cuales se requiere un grado más alto de calificación. Aun así, permanecen en una marcada segregación sectorial que las excluye de ciertos ámbitos

de actividad y las especializa en otros tradicionalmente considerados más femeninos, que se relacionan con el cuidado de otras personas: sanidad, educación, servicios sociales ... Esta segregación limita las oportunidades de promoción de las mujeres y contribuye a la desigualdad salarial.

CUADRO 10. PORCENTAJE DE POBLACIÓN AUTOOCUPADA POR NIVEL DE OCUPACIÓN CNO94, MEDIA 2009

Código Grup C.N.O 94	Descripción del gran grup de empleo CNO 94	UE 27		España	
		Mujeres	Hombres	Mujeres	Hombres
1	Direcció d'empreses y administracions públiques	22,7%	22,9%	40,0%	33,7%
2	Tècnics y profesionales científicos y intel·lectuals	17,6%	13,4%	14,7%	9,2%
3	Tècnics y profesionales de suport	14,1%	11,2%	9,1%	8,3%
4	Ocupats de tipus administratiu	3,0%	0,6%	3,4%	1,0%
5	Treballadors de la restauració, personals, protecció y venedors	16,3%	3,9%	18,8%	4,3%
6	Treballadors qualificats de l'agricultura y la pesca	17,9%	16,8%	7,5%	10,3%
7	Artesans y treballadors qualificats de les indústries	3,5%	22,3%	3,0%	23,3%
8	Operadors d'instal·lacions y maquinària y montadors	0,8%	5,3%	1,0%	8,1%
9	Treballadors no qualificats	4,1%	3,5%	2,5%	1,9%
	Total niveles de empleo	100%	99,9%	100,0%	100,0%

España reproduce en líneas generales este modelo, con la desventaja de competir, tanto hombres como mujeres, con un nivel educativo significativamente inferior a la media europea. Para estudiar con mayor detalle las características de este grupo de emprendedores en las Illes Balears, especialmente de las mujeres, los apartados siguientes analizan datos provenientes de la EPA y la Tesorería General de la Seguridad Social.

3. La participación femenina en el autoempleo en España y las Baleares

3a. El autoempleo femenino en la EPA (INE)

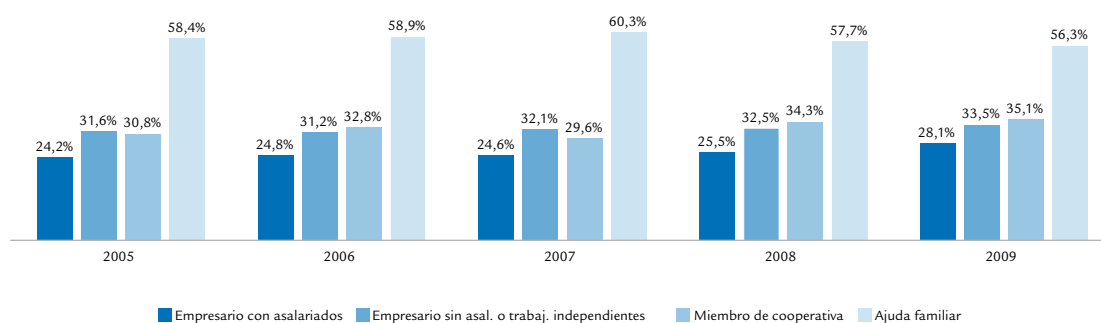
Se ha visto que, según el Eurostat, las mujeres son tan sólo un 31,6% de la población emprendedora al conjunto de España en 2009 y que este porcentaje disminuye todavía más, hasta el 28,1%, cuando se especifica la condición de empresarias con asalariados. Además, en sus estadísticas de ámbito nacional³, la EPA contabiliza como trabajadoras autoocupadas las que son miembros de cooperativas y las personas que ayudan en el negocio familiar.

Si se desagrega el peso del grupo femenino en las cuatro categorías, se descubre que las mujeres suman un 35,1% de los cooperativistas españoles en 2009, porcentaje relativamente próximo al

³ Eurostat no incluye en el grupo de autoocupados y empresarios las personas dedicadas a ayudar en la empresa familiar; pero sí, en los miembros de cooperativas.

de trabajadoras por cuenta propia. En cambio, son una mayoría del 56,3% entre las personas que ayudan en una empresa familiar, y se observa este predominio femenino desde 2005. El hecho de que las mujeres sean mayoría únicamente en esta situación profesional, la más desfavorable de las cuatro, remite de nuevo al predominio de un corporativismo masculino que relega a las mujeres a posiciones de menor liderazgo y remuneración.

GRÁFICO 4. PESO DE LAS SITUACIONES DE AUTOEMPLEO EN EL GRUPO FEMENINO, TOTAL NACIONAL, 2005-2009

Fuente: OTIB, a partir de datos de Eurostat

El cuadro 11 detalla los valores absolutos desde 2005 a 2009 del total de la población femenina y masculina ocupada y autoocupada en España según la EPA. Se puede ver que la presencia de ambos sexos en el supuestos de cooperativismo y ayuda familiar cae de forma continuada desde 2006 y que se acentúa mucho la pérdida en el último periodo de crisis económica 2008-2009. Al contrario, las otras dos principales formas de autoempleo crecen constantemente; y más entre las mujeres que entre los hombres, al menos de forma relativa. Así, entre 2005 y 2008 las empresarias aumentan un 25,5% de forma acumulada, mientras que ellos no llegan a un 17% de crecimiento; las trabajadoras independientes también se incrementan un 5,4%, cuando ellos lo hacen sólo en un 1%.

Tan sólo el último año 2009 la situación de la trabajadora por cuenta propia muestra una caída del 7,1% (-49.000 autónomas), mientras que la de empresaria con asalariados continúa avanzando un 1,2% (3.500 empleadoras más). En cambio, los hombres presentan variaciones interanuales negativas en todas las situaciones el año 2009, entorno al -11%, tanto en el caso de los empleadores (-95.650 empresarios) como en el de los trabajadores independientes (-158.550 trabajadores).

CUADRO 11. EVOLUCIÓN DE LA OCUPACIÓN SEGÚN LA SITUACIÓN PROFESIONAL Y GÉNERO, TOTAL NACIONAL, 2005-2009

	2005	2006	2007	2008	2009	% var. 05-08	% var. 08-09
Mujeres							
Total de la ocupación	7.584,450	8.005,075	8.368,775	8.536,950	8.241,550	12,6%	-3,5%
Total trabajo. por cuenta propia	1.097,375	1.104,025	1.127,425	1.131,225	1.051,925	3,1%	-7,0%
Empresario con asalariados	237,175	267,525	275,325	297,750	301,250	25,5%	1,2%
Empresario sin asal.o trabajo. independiente	655,450	650,275	694,900	690,875	641,875	5,4%	-7,1%
Miembro de cooperativa	25,575	30,225	23,500	22,500	11,675	-12,0%	-48,1%
Ayuda familiar	179,150	155,925	133,725	120,050	97,125	-33,0%	-19,1%
Hombres							
Total de la ocupación	11.388,800	11.742,575	11.987,225	11.720,675	10.646,425	2,9%	-9,2%
Total trabajo. por cuenta propia	2.348,025	2.418,100	2.459,250	2.432,900	2.144,725	3,6%	-11,8%
Empresario con asalariados	742,875	813,225	842,600	867,675	772,025	16,8%	-11,0%
Empresario sin asal.o trabajo. independiente	1.420,225	1.434,425	1.472,475	1.434,250	1.275,700	1,0%	-11,1%
Miembro de cooperativa	57,350	61,925	56,000	43,025	21,625	-25,0%	-49,7%
Ayuda familiar	127,600	108,600	88,150	88,025	75,400	-31,0%	-14,3%

Fuente: OTIB, a partir de datos de la EPA

Si se desagregan las actividades económicas del único grupo que muestra ganancias, el de las mujeres empleadoras (cuadro 12), se ve que el año 2009 se produce un aumento global de 12.600 empresarias con asalariados en diversas actividades económicas, y destacan las profesionales y administrativas (5.100 empleadoras más), las relacionadas con la educación y los servicios sociales (4.800 más), y las de la hostelería (2.500 más). Si esta ganancia desciende hasta las 3.500 empresarias mencionadas es por las pérdidas sufridas sobre todo en la industria y los suministros (-4.000 personas) y las actividades financieras (2.700 personas). En comparación, los hombres pierden efectivos tanto en las actividades en las que las mujeres ganan como en las que pierden. Los diferentes resultados de hombres y mujeres empresarias no se explica pues por una diferente distribución sectorial; pero los datos de la EPA no aconsejan una mayor desagregación por seguir investigando en este análisis, así que se continúa con las cifras globales.

Aunque el grupo de personas ocupadas en la ayuda en el negocio familiar presenta valores muy bajos y poco representativos en el total de autoocupados, con el fin de mantener la coherencia con el concepto de autoempleo visto hasta ahora con Eurostat, se descuenta este grupo en los valores siguientes.

Así, estudiando la participación de la mujer en el total de la población ocupada y de la población autoocupada por comunidades autónomas, se ve que no se trata de una relación de correspondencia simétrica: Madrid por ejemplo muestra el porcentaje más alto de mujeres en el total de la ocupación (46%), mientras que en el de autoempleo (30,2%) se sitúa en novena posición. Baleares se coloca en el quinto lugar en términos tanto de participación femenina en el total de la ocupación como del autoempleo, con 44,9% y 31,5%, respectivamente.

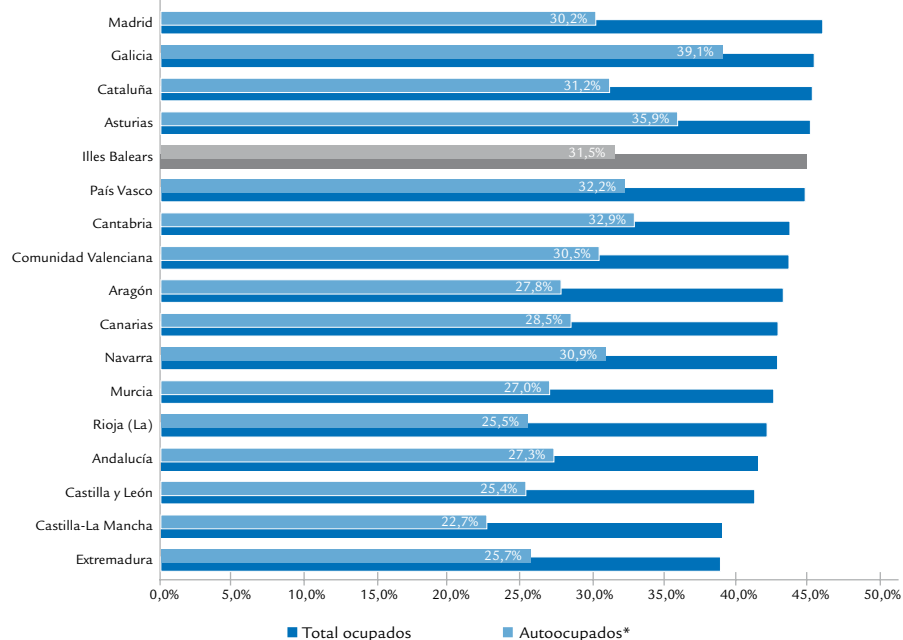
CUADRO 12. VARIACIÓN (%) INTERANUAL DE LAS SECCIONES ECONÓMICAS SEGÚN SEXO, EMPRESARIOS CON ASALARIADOS, TOTAL NACIONAL, 2008-2009

Secció		Mujeres			Hombres		
CNAE 09	Descripción de la actividad económica	2008	2009	% var.	2008	2009	% var.
A	Agricultura, ganadería, silvicultura y pesca	8,9	7,7	-13,5%	42	40,8	-2,9%
B a E	Industrias extractivas y suministros	23,1	19,1	-17,3%	145,1	125,8	-11,7%
F	Construcción	12,3	12,5	1,6%	196,8	155,8	-20,8%
G	Comercio y reparación de vehículos	98,1	96,4	-1,7%	189,9	173,4	-8,7%
H y J	Transporte y almacenamiento; información y comunicaciones	7,5	7,2	-10,3%	55,3	50,6	-19,9%
I	Hostelería	55,4	57,9	4,5%	98,2	91,6	-6,7%
K	Actividades financieras y de seguros	2,7	0	0,0%	8,1	5,7	0,0%
L a N	Actividades inmobiliarias; actividades profesionales, científicas y técnicas; actividades administrativas y otras actividades auxiliares	28,30	33,40	30,3%	79,70	78,70	1,8%
O a Q	Administración pública y defensa; seguridad social obligatoria; educación; actividades sanitarias y de servicios sociales	20,00	24,80	39,6%	21,40	20,20	-10,9%
R a U	Actividades artísticas, recreativas y de entretenimiento; otros servicios; actividades de los hogares como empleados de personal doméstico y productores de bienes y servicios; actividades de organizaciones y organismos extraterritoriales	37,2	36,3	-15,2%	19,7	19,4	11,8%
	Sin respuesta y otros	33,0	32,7	-0,9%	13,2	11,1	-15,9%
	Total secciones de actividad económica	297,8	301,3	1,2%	867,7	772,0	-11,0%

Fuente: OTIB, a partir de datos de la EPA

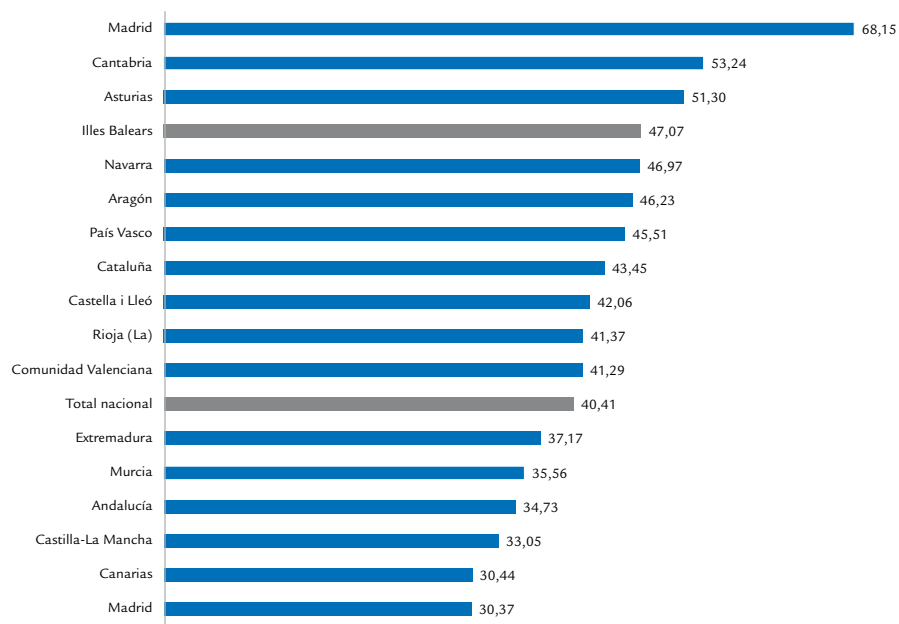
Visto de otra manera y para medir el dinamismo empresarial de las mujeres a cada comunidad autónoma, el gráfico 6 pone en relación el número de mujeres emprendedoras con el total de población femenina residente. Coincidiendo a grandes rasgos con la anterior orden de participación, las Illes Balears aparecen en cuarto lugar (ratio de 47,07), por detrás de Galicia, Cantabria y Asturias pero por delante de Cataluña (43,45) y Madrid (30,37), que se coloca en la última posición.

GRÁFICO 5. PARTICIPACIÓN (%) FEMENINA EN EL TOTAL DE OCUPACIÓN Y AUTOEMPLEO SEGÚN CCAA, 2009

Fuente: OTIB, a partir de datos de la EPA

GRÁFICO 6. ÍNDICE DE MUJERES EMPRENDEDORAS POR CADA 1.000 MUJERES HABITANTES SEGÚN CCAA, 2009

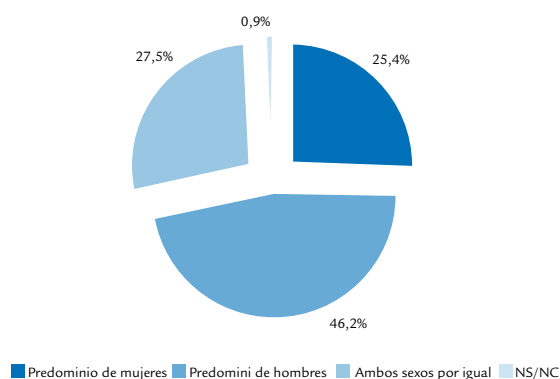

Fuente: OTIB, a partir de datos de la EPA

La ajustada muestra de la EPA en las Baleares no permite ofrecer más detalle sobre el perfil y la evolución de las mujeres empresarias con asalariados en las islas más allá de las cifras globales presentadas y cualquier nivel mayor de desagregación presenta una dudosa representatividad. Por eso, se aprovechó la encuesta del Barómetro de la ocupación para incluir una pregunta en 800 empresas baleares con asalariados sobre la participación de las mujeres en su propiedad. La muestra ofrece resultados de fiabilidad suficiente para poder ser desglosados por islas y grandes sectores económicos⁴.

Como se ve en el gráfico 7, los empresarios de baleares declaran una participación femenina relativamente similar a la vista a través de la EPA, aunque las cifras no son directamente comparables ni por su universo ni por el formato de las preguntas⁵. Según los entrevistados, un 25,4% de las empresas de baleares estaría en manos de mujeres, delante de un 46,2% de propiedad masculina, casi el doble; finalmente, otro 27,5% combinaría equilibradamente ambos géneros.

GRÁFICO 7. PREDOMINIO DE LOS SEXOS EN LA PROPIEDAD DE LAS EMPRESAS BALEARES, 2009

Fuente: OTIB

Si se desagrega esta participación por grandes sectores económicos, se observa que la presencia de las mujeres es mayor en las empresas con actividades dedicadas a los servicios: 32,4% en el comercio y reparaciones y 38,8% en el resto de servicios. De hecho, en esta última agrupación sectorial, la presencia de hombres y mujeres se encuentra igualada, dado que ellos son los principales propietarios en un 39,8% de empresas, mientras que en el otro 20% no hay predominio de ningún sexo. También es destacable el 60% de empresas que declaran igualdad de género en su propiedad en el subsector de la hostelería y la restauración. En cambio, los hombres están en gran mayoría en la industria y la construcción (83,9%). En realidad, estos parámetros reproducen a grandes rasgos la tradicional segregación por género que ya se ha visto en el análisis por secciones económicas en el conjunto nacional.

⁴ Ver apartado 2 de metodología

⁵ El universo de la EPA son las personas ocupadas; el del Barómetro de la ocupación, las empresas

CUADRO 14. PREDOMINIO DE SEXOS EN LA PROPIEDAD DE LAS EMPRESAS DE BALEARES POR SECTORES DE ACTIVIDAD ECONÓMICA, 2009

Porcentajes verticales	SECTOR DE ACTIVIDAD ECONÓMICA			
	Industria y construcción	Comercio y reparaciones	Hostelería y restauración	Resto de servicios
¿Podría decirme qué sexo predomina en la propiedad de su empresa (persona física o consejo de administración)?				
Predominio de mujeres	5,2	32,4	15,3	38,8
Predominio de hombres	83,9	47,3	24,5	39,8
Ambos sexos por igual	9,6	19,1	60,0	20,5
NS/NC	1,3	1,2	0,3	0,8

Fuente: OTIB

Por islas, se observa que en Mallorca las desigualdades de género son más marcadas, dado que los hombres son predominantemente los propietarios de las empresas (49,6% masculino versus 25,5% femenino), porcentaje que desciende notablemente en Menorca (42% versus 22,6%) y sobre todo en las Pitiusas (32,6%), donde un llamativo 41% de las empresas es de titularidad tanto femenina como masculina. Este hecho está probablemente relacionado con el tamaño de las empresas, pero la encuesta no proporciona datos para confirmarlo.

CUADRO 15. PREDOMINIO DE SEXOS EN LA PROPIEDAD DE LAS EMPRESAS DE BALEARES POR ISLAS, 2009

Porcentajes verticales	ILLA		
	Mallorca	Menorca	Pitiusas
Podría decirme qué sexo predomina en la propiedad de su empresa (persona física o consejo de administración)?			
Predominio de mujeres	25,5	22,6	26,3
Predominio de hombres	49,6	42,0	32,6
Ambos sexos por igual	23,7	35,4	41,0
NS/NC	1,2	0,0	0,0

Fuente: OTIB

Los resultados de la encuesta, como se ve, se limitan a las empresas de baleares con personal asalariado. Para analizar la participación de las empresarias y trabajadoras independientes sin asalariados se utilizan los microdatos de afiliadas autónomas a la TGSS, gracias a los cuales se puede conocer con mayor detalle su evolución y perfil en las Baleares.

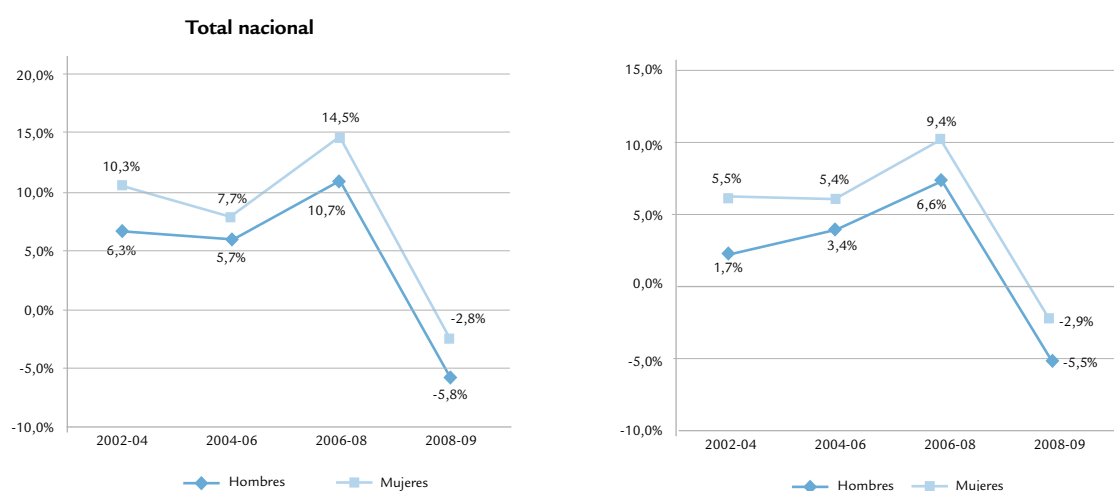
3b. El autoempleo femenino en el RETA de la Seguridad Social

Efectivamente, dado que no se dispone de un registro de empresarios individuales sin asalariados desagregado por sexo, la fuente de información estadística más aproximada es la Tesorería General de la Seguridad Social, a través de sus ficheros de microdatos de trabajadores por cuenta propia afiliados de alta al régimen especial de autónomos (RETA y SETA⁶).

En el gráfico 8 se ve que la evolución del colectivo femenino en este grupo de trabajadores independientes y empresarios sin asalariados ha superado constantemente el avance del sexo masculino desde 2002 y que presenta variaciones interanuales notablemente más elevadas en el conjunto nacional. Así, de forma acumulada entre 2002 y 2008 las mujeres habrían crecido un 36% (290.400 afiliadas) delante de un 24% de los hombres (446.100 altas). Incluso en el último periodo de crisis económica, la caída de afiliación en el ámbito estatal es menos acusada entre las mujeres: -2,8% versus -5,8% para los hombres.

Las Illes Balears reproducen esta pauta, si bien el crecimiento diferencial de las mujeres del RETA entre 2002 y 2008 ha estado más moderado que el español. Según muestra el cuadro 16, en términos de variación relativa acumulada entre 2002 y 2008 se ha dado un incremento del 21,7% en el colectivo femenino (5.142 afiliadas), mientras que en el caso de los hombres el incremento se sitúa en el 12,2% (6.407 altas). Llegada ya la recesión en 2009, la bajada de la ocupación autónoma presenta porcentajes similares a los nacionales en ambos sexos (-2,9% y -5,5% para mujeres y hombres, respectivamente).

GRÁFICO 8. EVOLUCIÓN DE LA AFILIACIÓN EN EL RETA POR SEXO, TOTAL NACIONAL E ILLES BALEARIS, 2002-2009

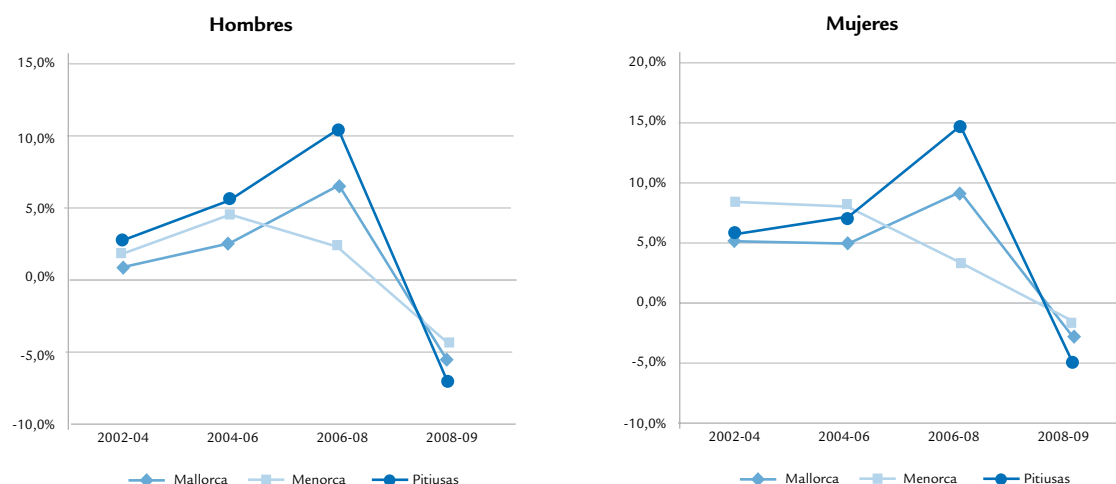

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

⁶ SETA: sistema especial de trabajadores por cuenta propia agrarios integrados con efectos del 1 de enero de 2008 en el RETA por Ley 18/2007, de 14 de julio, cuando A[quando|cuándo] tienen unos requisitos (para más detalle, ver el apartado de metodología ó <http://www.seg-social.se>)

Por islas, el comportamiento más expansivo se ha registrado en las Pitiusas, donde durante el periodo 2002-2008 las mujeres autónomas se han incrementado en un 30%; pero en el año 2009 la aminoración también ha sido mayor y ha bajado un -4,7% la afiliación de las mujeres sobre el año anterior, cuando la media para las islas ha sido del -2,9%. Menorca, en cambio, resalta por su evolución diferencial. Así, en el bienio 2006-08, el de mayor crecimiento para el resto de las islas, presenta aumentos relativos más suaves en ambos sexos; y al contrario, en el último periodo 2008-09, parece sufrir menos la recesión y la bajada porcentual en la ocupación de hombres y mujeres es menor que la media del conjunto de las islas: -4,5% y -1,6%, en Menorca, para hombres y mujeres, respectivamente.

GRÁFICO 9. EVOLUCIÓN DE LA AFILIACIÓN EN EL RETA POR SEXO E ISLAS, ILLES BALEARS, 2002-2009

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

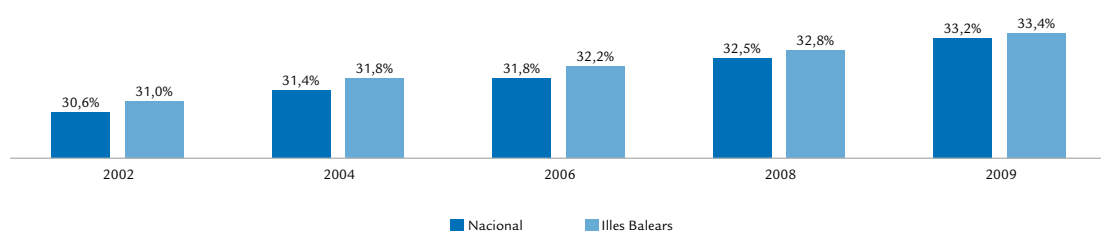
Esta mejor progresión de las mujeres a lo largo de los últimos años ha aumentado su peso relativo sobre el total de los afiliados RETA. En España han pasado del 30,6% que suponían el año 2002 al 33,2% del año 2009. En Baleares, en comparación, también ha subido su participación hasta el 33,4% el último año, pero como se puede ver en el gráfico 11 el ritmo de crecimiento ha sido ligeramente menor, de forma que la pequeña ventaja que situaba las Baleares por delante del conjunto estatal el año 2002 casi ha desaparecido en 2009. Aunque no hay grandes diferencias de peso por islas, se puede mencionar que las Pitiusas siempre han presentado el porcentaje mayor de mujeres sobre el total del grupo de autónomos (del 32,6% de 2002 al 34,8% de 2009), mientras que Menorca alcanza el más bajo (28,8% de 2002 y 31,6% del año pasado).

CUADRO 16. EVOLUCIÓN DE LA AFILIACIÓN EN EL RETA POR SEXO E ISLAS, ILLES BALEARS, 2002-2009

Illes Balears	2002	2004	2006	2008	2009	% var. 2002-2008	% var. 2008-2009
Illes Balears	76.345	78.542	81.747	87.894	83.785	15,1%	-4,7%
Hombre	52.670	53.567	55.411	59.077	55.812	12,2%	-5,5%
Mujeres	23.675	24.975	26.336	28.817	27.973	21,7%	-2,9%
Mallorca	60.089	61.633	63.864	68.585	65.339	14,1%	-4,7%
Hombre	41.450	42.037	43.305	46.147	43.594	11,3%	-5,5%
Mujeres	18.639	19.596	20.559	22.438	21.755	20,4%	-3,0%
Menorca	6.682	6.950	7.344	7.527	7.253	12,6%	-3,6%
Hombre	4.755	4.861	5.089	5.198	4.962	9,3%	-4,5%
Mujeres	1.927	2.089	2.255	2.329	2.291	20,9%	-1,6%
Pitiusas	9.268	9.628	10.211	11.431	10.762	23,3%	-5,9%
Hombre	6.242	6.429	6.786	7.497	7.015	20,1%	-6,4%
Mujeres	3.026	3.199	3.425	3.934	3.748	30,0%	-4,7%
Otras provincias	306	331	328	351	431	14,7%	22,8%
Hombre	223	240	231	235	241	5,2%	2,8%
Mujeres	83	91	97	116	179	39,2%	55,0%

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

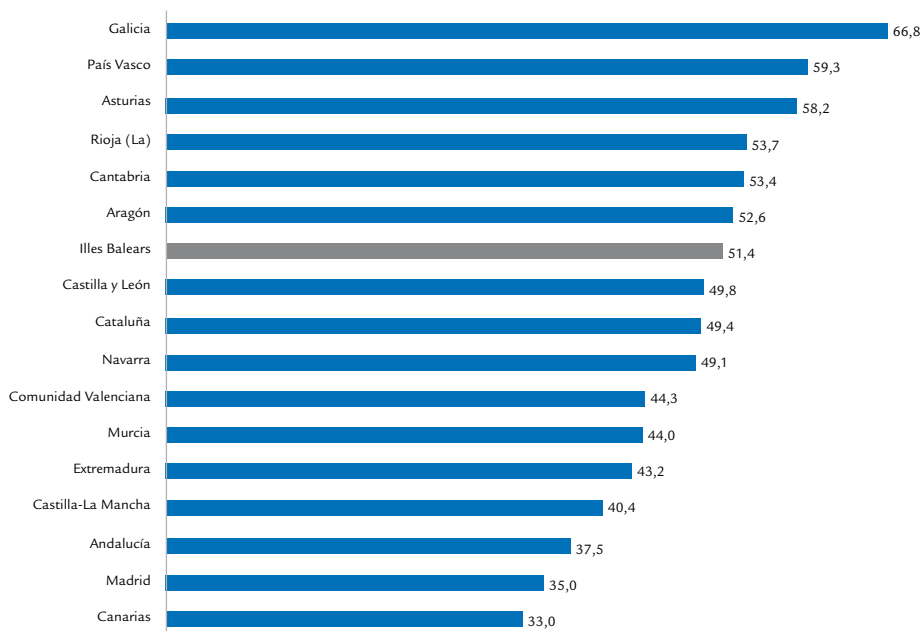
GRÁFICO 10. EVOLUCIÓN DEL PESO DE LAS MUJERES EN LA AFILIACIÓN EN EL RETA, TOTAL NACIONAL E ILLES BALEARS, 2002-2009

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

En términos de dinamismo emprendedor sobre el total de su población femenina, las Baleares se colocan en séptima posición en el ranking de comunidades autónomas, con un ratio de 51,4 mujeres autónomas por cada 1.000 mujeres habitantes (6,3 puntos porcentuales por encima de la media nacional de 45,1 puntos). Como se ve, las cifras del RETA rebajan la posición conseguida con la EPA de la cuarta a la séptima plaza y colocan el País Vasco y La Rioja por delante las Baleares.

GRÁFICO 11. RATIO RETA/POBLACIÓN SEGÚN COMUNIDAD AUTÓNOMA, 2009

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

Si se analizan las principales actividades para los hombres y mujeres autónomos desde 2002 se ve que básicamente no varían a lo largo de los años, aunque la clasificación CNAE haya cambiado el año 2009 y los porcentajes de concentración sean un tanto diferentes. Así, de forma similar a lo que se veía en el conjunto de España a partir de datos de la EPA, las mujeres autónomas trabajan principalmente en el comercio al por menor y al por mayor, en los servicios de comidas y bebidas, en diversos servicios personales, en actividades sanitarias y de educación, en la agricultura y finalmente en la construcción. Los hombres se concentran en mayor proporción en la construcción, el transporte terrestre y la venta y reparación de vehículos, aunque el comercio, los restaurantes, los bares y las cafeterías también se llevan una parte importante de sus efectivos. Los cuadros 17 y 18 detallan los porcentajes según los años.

CUADRO 17. AFILIACIÓN FEMENINA EN EL RETA POR ACTIVIDAD ECONÓMICA, ILLES BALEARS, 2002-2009

Descripción de la actividad económica (CNAE 93)	MUJERES 2002	Descripción de la actividad económica (CNAE 09)	MUJERES 2009
52-Comercio al detalle, excepto de vehículos de motor y motos; repar.	36,5%	47-Comercio al detalle, excepto de vehículos de motor y motocicletas	26,2%
55-Hostalería	18,1%	56-Servicios de comidas y bebidas	15,2%
93-Actividades diversas de servicios personales	8,8%	96-Otros servicios personales	8,5%
74-Otras actividades empresariales	6,3%	01-Agricultura, ganadería, caza y servicios que relacionen	4,1%
45-Construcción	4,4%	46-Comercio al por mayor e intermediarios del comercio, excepto de vehículos de motor y motocicletas	3,3%
51-Comercio al por mayor e intermediarios del comercio, excepto de vehículos de motor y motos	3,3%	86-Actividades sanitarias	3,0%
80-Educación	2,7%	41-Construcción edificios	3,0%
85-Actividades sanitarias y veterinarias, servicio social	2,4%	95-Reparación ordenadores, efectos personales y artículos uso doméstico	2,9%
70-Actividades inmobiliarias	2,2%	85-Educación	2,9%
60-Transporte terrestre; transporte por tuberías	2,0%	43-Actividades de construcción especializada	2,5%
Total acumulado	86,6%	Total acumulado	71,7%

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

CUADRO 18. AFILIACIÓN MASCULINA EN EL RETA POR ACTIVIDAD ECONÓMICA, ILLES BALEARS, 2002-2009

Descripción de la actividad económica (CNAE 93)	HOMBRES 2002	Descripción de la actividad económica (CNAE 09)	HOMBRES 2009
45-Construcción	24,7%	43-Actividades de construcción especializada	14,6%
52-Comercio al detalle, excepto de vehículos de motor y motos; repar.	16,3%	56-Servicios de comidas y bebidas	12,4%
55-Hostalería	14,7%	47-Comercio al detalle, excepto de vehículos de motor y motocicletas	10,9%
60-Transporte terrestre; transporte por tuberías	7,3%	41-Construcción edificios	10,2%
74-Otras actividades empresariales	5,4%	49-Transporte terrestre y por tuberías	6,8%
51-Comercio al por mayor e intermediarios del comercio, excepto de vehículos de motor y motos	4,7%	46-Comercio al por mayor e intermediarios del comercio, excepto de vehículos de motor y motocicletas	4,5%
50-Venta, mantenimiento y reparación de vehículos de motor y motos; venta al detalle de combustible	3,5%	45-Venta y reparación de vehículos de motor y motocicletas	3,2%
92-Actividades recreativas, culturales y deportivas	2,1%	01-Agricultura, ganadería, caza y servicios que relacionen	3,1%
20-Industria de la madera y del corcho, excepto muebles; cestería y espartería	1,9%	95-Reparación ordenadores, efectos personales y artículos uso doméstico	3,0%
70-Actividades inmobiliarias	1,8%	77-Actividades de alquiler	2,2%
Total acumulado	82,4%	Total acumulado	71,0%

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

Si se detallan las actividades económicas a cuatro dígitos se aprecian mejor las actividades en que se segregan ambos sexos. El año 2009, la venta de ropa y los servicios de peluquería ocupan el segundo y tercer lugar del ranking femenino y suman un 14,5% del total; estas actividades sólo suponen un 2,9% para el grupo masculino. Al contrario, la construcción de edificios residenciales sólo interesa a un 1,6% de las autónomas, cuando para los hombres es la actividad más importante, con un 8,7% de su total el año 2009. El transporte por taxi y de mercancías son otros dos negocios que suman un 6,7% de los hombres autónomos, pero sólo un 2,1% de las mujeres.

CUADRO 19. PRINCIPALES ACTIVIDADES ECONÓMICAS EN EL RETA SEGÚN SEXO, ILLES BALEARS, 2009

Código CNAE09	Descripción de la actividad económica (CNAE 09)	Mujeres	Código CNAE09	Descripción de la actividad económica (CNAE 09)	Hombres
5630	Establecimientos de bebidas	7,9%	4121	Construcción de edificios residenciales	8,7%
4771	Comercio al detalle de ropa en establecimientos especializados	7,3%	5630	Establecimientos de bebidas	6,7%
9602	Peluquería y otros tratamientos de belleza	7,2%	5610	Restaurantes y puestos de comidas	5,4%
5610	Restaurantes y puestos de comidas	6,7%	4932	Transporte por taxi	3,8%
0111	Cultivo de cereales (excepto arroz), legumbres y semillas oleaginosas	2,9%	4941	Transporte de mercancías por carretera	2,9%
9512	Reparación de equipos de comunicación	2,5%	4520	Mantenimiento y reparación de vehículos de motor	2,8%
4711	Comercio al detalle en establecimientos no especializados, con predominio en productos alimentarios, bebidas y tabaco	2,3%	4321	Instalaciones eléctricas	2,7%
4719	Otro comercio al detalle en establecimientos no especializados	2,3%	4311	Demolición	2,7%
4121	Construcción de edificios residenciales	1,6%	9512	Reparación de equipos de comunicación	2,1%
8690	Otras actividades sanitarias	1,5%	4771	Comercio al detalle de piezas de ropa en establecimientos especializados	2,0%
6920	Actividades de contabilidad, tenencia de libros, auditoría y asesoría fiscal	1,5%	4619	Intermediarios del comercio de productos diversos	2,0%
4932	Transporte por taxi	1,4%	4322	Fontanería, instalaciones de sistemas de calefacción y aire acondicionado	1,8%
8559	Otra educación n.c.o.p.	1,4%	0111	Cultivo de cereales (excepto arroz), legumbres y semillas oleaginosas	1,8%
6622	Actividades de agentes y corredores de seguros	1,4%	4334	Pintura y cristalería	1,4%
4110	Promoción inmobiliaria	1,3%	4339	Otras actividades de finalización de edificios	1,3%
7740	Alquiler de la propiedad intelectual y productos similares, excepto trabajos protegidos por derechos de autor	1,3%	6920	Actividades de contabilidad, tenencia de libros, auditoría y asesoría fiscal	1,3%
4619	Intermediarios del comercio de productos diversos	1,3%	4329	Otras instalaciones en obras de construcción	1,3%
4724	Comercio al detalle de pan y productos de panadería, confitería y pastelería en establecimientos especializados	1,1%	7740	Alquiler de la propiedad intelectual y productos similares, excepto trabajos protegidos por derechos de autor	1,2%
4773	Comercio al detalle de productos farmacéuticos en establecimientos especializados	1,1%	4110	Promoción inmobiliaria	1,2%
8121	Limpieza general de edificios	1,0%	4719	Otro comercio al detalle en establecimientos no especializados	1,2%
	Total acumulado	55,1%		Total acumulado	54,1%

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

Por islas, los siguientes tres rankings (cuadros 20 a 22) muestran que las 20 primeras actividades en que trabajan las mujeres coinciden mayoritariamente, si bien cada una de las islas presenta sus particularidades. En Mallorca, el cultivo de cereales y leguminosas, así como el arrendamiento de la propiedad intelectual tienen mayor importancia que en las islas menores. En Menorca, en lugar del cultivo de cereales destaca como diferencial la producción agrícola combinada con la ganadera; y en Ibiza, en consonancia con su economía, los hoteles y alojamientos turísticos acumulan un porcentaje relativo más elevado de afiliadas autónomas.

CUADRO 20. AFILIACIÓN FEMENINA EN EL RETA SEGÚN ACTIVIDAD ECONÓMICA, MALLORCA, 2009

Código CNAE09	Descripción de la actividad económica (CNAE 09)	Mallorca
5630	Establecimientos de bebidas	4,1%
9602	Peluquería y otros tratamientos de belleza	3,8%
4771	Comercio al por mayor de piezas de ropa en establecimientos especializados	3,3%
5610	Restaurantes y puestos de comidas	3,3%
0111	Cultivo de cereales (excepto arroz), legumbres y semillas oleaginosas	1,7%
9512	Reparación de equipos de comunicación	1,2%
4719	Otro comercio al detalle en establecimientos no especializados	1,2%
4711	Comercio al detalle en establecimientos no especializados, con predominio en productos alimentarios, bebidas y tabaco	1,1%
4121	Construcción de edificios residenciales	0,8%
7740	Alquiler de la propiedad intelectual y productos similares, excepto trabajos protegidos por derechos de autor	0,8%
8690	Otras actividades sanitarias	0,8%
6920	Actividades de contabilidad, tenencia de libros, auditoría y asesoría fiscal	0,7%
4932	Transporte por taxi	0,7%
6622	Actividades de agentes y corredores de seguros	0,7%
8559	Otra educación n.c.o.p.	0,7%
4619	Intermediarios del comercio de productos diversos	0,7%
4110	Promoción inmobiliaria	0,6%
4724	Comercio al detalle de pan y productos de panadería, confitería y pastelería en establecimientos especializados	0,6%
4773	Comercio al detalle de productos farmacéuticos en establecimientos especializados	0,5%
Total acumulado		27,4%

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

CUADRO 21. AFILIACIÓN FEMENINA EN EL RETA SEGÚN ACTIVIDAD ECONÓMICA, MENORCA, 2009

Código CNAE09	Descripción de la actividad económica (CNAE 09)	Menorca
4771	Comercio al detalle de piezas de vestir en establecimientos especializados	4,5%
9602	Peluquería y otros tratamientos de belleza	3,4%
5610	Restaurantes y puestos de comidas	3,0%
5630	Establecimientos de bebidas	2,6%
4711	Comercio al detalle en establecimientos no especializados, con predominio en productos alimentarios, bebidas y tabaco	1,3%
0150	Producción agrícola combinada con producción ganadera	1,2%
9512	Reparación de equipos de comunicación	1,1%
8121	Limpieza general de edificios	0,9%
4772	Comercio al detalle de calzado y artículos de cuero en establecimientos especializados	0,8%
4719	Otro comercio al detalle en establecimientos no especializados	0,7%
4121	Construcción de edificios residenciales	0,7%
8690	Otras actividades sanitarias	0,7%
4776	Comercio al detalle de flores, plantas, semillas, fertilizantes, animales de compañía y alimentos para estos establecimientos especializados	0,7%
4773	Comercio al detalle de productos farmacéuticos en establecimientos especializados	0,6%
4778	Otro comercio al detalle de artículos nuevos en establecimientos especializados	0,6%
6920	Actividades de contabilidad, tenencia de libros, auditoría y asesoría fiscal	0,6%
8559	Otra educación n.c.o.p.	0,5%
1071	Fabricación de pan y de productos frescos de panadería y pastelería	0,5%
1520	Fabricación de calzado	0,5%
4751	Comercio al detalle de textiles en establecimientos especializados	0,5%
Total acumulado		25,6%

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

En cuanto al perfil de edad de los autónomos, el cuadro 23 muestra la evolución por tramos de edad y sexo, comparando Baleares con el conjunto estatal. La mayor parte de los afiliados se concentra, como es lógico, en el tramo de 25 a 54 años, con porcentajes entorno al 75%; mientras que los mayores de 54 años suman entre un 21,1% y un 22,8% en 2009. La comparación por sexos muestra que en el RETA las mujeres son ligeramente mayores que los hombres tanto en España como en las islas, al contrario de aquello visto con la EPA para el conjunto de autoocupados españoles.

CUADRO 22. AFILIACIÓN FEMENINA EN EL RETA SEGÚN ACTIVIDAD ECONÓMICA, PITIUSAS, 2009

Código CNAE09	Descripción de la actividad económica (CNAE 09)	Pitiusas
4771	Comercio al detalle de piezas de vestir en establecimientos especializados	5,1%
5610	Restaurantes y puestos de comidas	4,2%
5630	Establecimientos de bebidas	4,1%
9602	Peluquería y otras tratamientos de belleza	2,9%
4711	Comercio al detalle en establecimientos no especializados, con predominio en productos alimentarios, bebidas y tabaco	1,7%
9512	Reparación de equipos de comunicación	1,5%
4719	Otro comercio al detalle en establecimientos no especializados	1,3%
4110	Promoción inmobiliaria	1,1%
6920	Actividades de contabilidad, tenencia de libros, auditoría y asesoría fiscal	1,0%
5510	Hoteles y alojamientos similares	0,9%
5520	Alojamientos turísticos y otros alojamientos de corta duración	0,9%
0111	Cultivo de cereales (excepto arroz), legumbres y semillas oleaginosas	0,8%
4121	Construcción de edificios residenciales	0,8%
8690	Otras actividades sanitarias	0,8%
4932	Transporte por taxi	0,8%
4789	Comercio al detalle de otros productos en puestos de venta y mercados	0,8%
8559	Otra educación n.c.o.p.	0,7%
4772	Comercio al detalle de calzado y artículos de cuero en establecimientos especializados	0,6%
6622	Actividades de agentes y corredores de seguros	0,6%
8121	Limpieza general de edificios	0,5%
Total acumulado		30,8%

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

Así pues, el hecho más destacado en Baleares es el notable rejuvenecimiento de ambos grupos desde 2002: este año las autónomas mayores de 54 años sumaban un 37,3%, y en el 2009 descienden ya al 22,8%. Esta variación se concentra sobre todo en el tramo de 25 a 54 años, que crece casi 12 puntos porcentuales, desde el 62,7% de 2002 al 74,6% de 2009. Alguna cosa similar pasa con el colectivo masculino isleño. En cambio, el total nacional muestra el comportamiento contrario: tanto hombres como mujeres envejecen cerca de 3,5 puntos porcentuales desde 2002, pasando el grupo de mayor edad a sumar un 22,5% en 2009.

CUADRO 23. EVOLUCIÓN DE LA AFILIACIÓN EN EL RETA POR SEXO, TOTAL NACIONAL E ILLES BALEARS, 2002-2009

Años	2002	2004	2006	2008	2009
Total Nacional					
Hombres total	1.833,200	1.948,700	2.058,900	2.279,300	2.146,100
16-19 años	0,4%	0,3%	0,3%	0,3%	0,2%
20-24 años	3,7%	3,4%	3,1%	2,8%	2,3%
25-54 años	78,3%	77,6%	77,8%	76,7%	76,4%
55 y más años	17,6%	18,7%	18,8%	20,2%	21,1%
Mujeres total	808,100	891,300	959,600	1.098,500	1.067,700
16-19 años	0,3%	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%
20-24 años	3,7%	3,3%	2,9%	2,5%	2,2%
25-54 años	77,1%	76,8%	77,2%	75,5%	75,1%
55 y más años	18,8%	19,6%	19,6%	21,8%	22,5%
Illes Balears					
Hombres total	52.670	53.567	55.411	59.077	55.812
16-19 años	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,3%
20-24 años	0,1%	0,5%	1,3%	2,4%	2,4%
25-54 años	64,4%	68,2%	72,2%	75,2%	76,1%
55 y más años	35,6%	31,3%	26,5%	22,2%	21,2%
Mujeres total	23.675	24.975	26.336	28.817	27.973
16-19 años	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,3%
20-24 años	0,0%	0,4%	1,1%	2,2%	2,2%
25-54 años	62,7%	67,2%	71,2%	73,4%	74,6%
55 y más años	37,3%	32,4%	27,7%	24,2%	22,8%

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

Para estudiar en mayor detalle este aspecto del perfil, se hace una desagregación por tramos menores de edad y por islas de los registros de 2009. Tanto hombres como mujeres se acumulan en el tramo de 35 a 54 años (cerca del 57% del total), aunque el grupo femenino es un poco mayor que el masculino, dado que a partir de los 50 años presenta porcentajes más altos. En cambio, no se observan diferencias significativas por islas (ver cuadros 24 y 25).

CUADRO 24. AFILIACIÓN FEMENINA EN EL RETA POR TRAMOS DE EDAD E ISLAS, 2009

Mujeres	Mallorca	Menorca	Pitiusas	Otras provincias	Illes Balears
de 16 a 19 años	0,3%	0,3%	0,2%	0,0%	0,3%
de 20 a 24 años	2,2%	2,4%	2,3%	4,7%	2,2%
de 25 a 29 años	6,5%	6,8%	7,0%	9,4%	6,6%
de 30 a 34 años	11,5%	11,3%	10,9%	14,2%	11,4%
de 35 a 39 años	14,2%	13,1%	13,3%	12,6%	14,0%
de 40 a 44 años	15,2%	14,6%	15,0%	11,8%	15,1%
de 45 a 49 años	14,2%	14,8%	14,0%	9,4%	14,2%
de 50 a 54 años	13,0%	14,3%	13,7%	15,0%	13,2%
de 55 a 59 años	11,6%	12,3%	11,8%	11,8%	11,7%
de 60 a 64 años	8,9%	8,5%	9,0%	6,3%	8,9%
de 65 a 69 años	1,4%	1,0%	1,8%	2,4%	1,5%
de 70 o más años	0,7%	0,7%	1,0%	2,4%	0,8%
Total	21.755	2.291	3.748	179	27.973

CUADRO 25. AFILIACIÓN MASCULINA EN EL RETA POR TRAMOS DE EDAD E ISLAS, 2009

Hombres	Mallorca	Menorca	Pitiusas	Otras provincias	Illes Balears
de 16 a 19 años	0,3%	0,4%	0,3%	0,0%	0,3%
de 20 a 24 años	2,4%	2,1%	2,3%	1,7%	2,4%
de 25 a 29 años	6,7%	5,7%	6,8%	4,1%	6,6%
de 30 a 34 años	12,3%	10,7%	12,0%	14,1%	12,1%
de 35 a 39 años	15,5%	14,2%	15,1%	16,6%	15,3%
de 40 a 44 años	16,0%	15,2%	14,3%	19,1%	15,7%
de 45 a 49 años	13,8%	15,5%	14,0%	12,0%	14,0%
de 50 a 54 años	12,2%	13,1%	12,6%	10,4%	12,3%
de 55 a 59 años	10,6%	13,0%	11,3%	9,1%	10,9%
de 60 a 64 años	8,1%	8,9%	8,9%	10,8%	8,3%
de 65 a 69 años	1,4%	0,9%	1,9%	1,7%	1,4%
de 70 o más años	0,6%	0,4%	0,5%	0,4%	0,5%
Total	43.594	4.962	7.015	241	55.812

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

Si se cruzan las variables edad y actividad económica, se ve que las escasas jóvenes de 16 a 24 años se encuentran muy repartidas entre las diversas actividades económicas, sin que ninguna tenga un peso significativo sobre el resto de tramos de edad. Apenas puede mencionarse la participación de las jóvenes en las actividades de creación y artísticas (8,8%), en la fabricación de productos metálicos (7,6%), en los servicios de información (6,1%) y en las actividades de bibliotecas y museos (5,6%). En el otro extremo, las mujeres autónomas mayores de 54 años son mayoría porcentual en las actividades más tradicionales como la agricultura (53,8%), las asociativas (54,9%) y la fabricación de maquinaria y equipo diverso (52,2%).

Las autónomas de 25 a 39 años predominan en las telecomunicaciones (52,5%) y los servicios de información (57,6%), la arquitectura y la ingeniería (56,4%), la investigación y el desarrollo (60,7%), las actividades profesionales y técnicas (45,7%), y los servicios veterinarios (50%). En síntesis, actividades de carácter más moderno que requieren un cierto nivel de estudios.

En cuanto a los adultos de 40 a 54 años, son mayoría en las actividades restantes, que al tiempo son también las actividades que más autónomas acumulan: servicios de comidas y bebidas (45,7%), comercio al por mayor y al por menor (del 45,1% al 43,3%), construcción de edificios (45,4%), educación (42,1%), servicios personales (37,1%), industria de la alimentación (47,1%), etc.

CUADRO 26. MUJERES AFILIADAS EN EL RETA POR ACTIVIDAD ECONÓMICA Y TRAMO DE EDAD, ILLES BALEARS, 2009 (PORCENTAJES HORIZONTALES)

Descripción de la actividad económica (CNAE 09)	16-24 años	25-39 años	40-54 años	55 y más años	Total
01-Agricultura, ganadería, caza y servicios que relacionen	0,5%	8,8%	36,9%	53,8%	1.159
02-Silvicultura y explotación forestal	0,0%	0,0%	0%	0%	-
03-Pesca y acuicultura	0,0%	33,3%	66,7%	0,0%	3
05-Extracción antracita, carbón y lignito	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	1
08-Otras industrias extractivas	0,0%	14,3%	28,6%	57,1%	7
09-Actividades de soporte a las industrias extractivas	0,0%	0,0%	50,0%	50,0%	2
10-Industria de alimentación	2,9%	22,8%	47,1%	27,2%	206
11-Fabricación de bebidas	0,0%	32,3%	45,2%	22,6%	31
13-Industria textil	3,0%	33,3%	45,5%	18,2%	33
14-Confección de piezas de vestir	0,0%	25,0%	36,0%	39,0%	100
15-Industria del cuero y del calzado	1,9%	19,2%	51,9%	26,9%	52
16-Industria de la madera y del corcho, excepto muebles; cestería y espartería	1,8%	28,6%	50,0%	19,6%	56
17-Industria del papel	0,0%	0,0%	50,0%	50,0%	4
18-Artes gráficas y reproducción de soportes grabados	1,2%	37,2%	34,9%	26,7%	86

Descripción de la actividad económica (CNAE 09)	16-24 años	25-39 años	40-54 años	55 y más años	Total
20-Industria química	0,0%	41,7%	8,3%	50,0%	12
21-Fabricación de productos farmacéuticos	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	1
22-Fabricación de productos de caucho y plásticos	0,0%	0,0%	33,3%	66,7%	3
23-Fabricación otros productos minerales no metálicos	3,1%	13,8%	52,3%	30,8%	65
24-Metalurgia; fabricación de productos de hierro, acero y ferroaleaciones	0,0%	9,1%	36,4%	54,5%	11
25-Fabricación de productos metálicos, excepto maquinaria y equipo	7,6%	38,0%	44,3%	10,1%	79
26-Fabricación de productos informáticos, electrónicos y ópticos	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	1
28-Fabricación de maquinaria y equipo n.c.o.p.	0,0%	21,7%	26,1%	52,2%	23
30-Fabricación de otro tipo de material de transporte	1,6%	28,6%	47,6%	22,2%	63
31-Fabricación de muebles	0,0%	31,0%	46,6%	22,4%	58
32-Otras industrias manufactureras	2,1%	25,0%	47,9%	25,0%	48
33-Reparación e instalación de maquinaria y equipo	1,1%	42,1%	40,0%	16,8%	95
35-Suministro energía eléctrica, gas, vapor y aire acondicionado	0,0%	14,3%	42,9%	42,9%	7
36-Captación, depuración y distribución de agua	0,0%	26,3%	47,4%	26,3%	19
37-Recogida y tratamiento aguas residuales	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	1
38-Recogida, tratamiento y eliminación de residuos; valorización	0,0%	16,7%	50,0%	33,3%	12
39-Actividades de descontaminación y otros servicios de gestión de residuos	0,0%	50,0%	0,0%	50,0%	2
41-Construcción edificios	3,1%	31,8%	45,4%	19,7%	848
42-Ingeniería civil	0,0%	36,1%	41,7%	22,2%	36
43-Actividades de construcción especializada	2,1%	31,5%	47,3%	19,1%	708
45-Venta y reparación de vehículos de motor y motocicletas	3,2%	31,9%	44,6%	20,3%	251
46-Comercio al por mayor e intermediarios del comercio, excepto de vehículos de motor y motocicletas	2,2%	29,9%	45,1%	22,8%	929
47-Comercio al detalle, excepto de vehículos de motor y motocicletas	2,2%	30,3%	43,3%	24,2%	7.305
49-Transporte terrestre y por tuberías	1,8%	28,8%	48,6%	20,8%	605
50-Transporte marítimo y por vías navegables interiores	0,0%	14,3%	42,9%	42,9%	7
51-Transporte aéreo	0,0%	33,3%	66,7%	0,0%	3
52-Almacenamiento y actividades afines al transporte	3,1%	40,6%	31,3%	25,0%	32
53-Actividades postales y de correos	0,0%	29,2%	50,0%	20,8%	24
55-Servicios de alojamiento	1,4%	20,2%	39,9%	38,4%	489
56-Servicios de comidas y bebidas	3,5%	29,8%	45,7%	20,9%	4.234
58-Edición	1,7%	33,3%	36,7%	28,3%	60
59-Actividades cinematográficas, de vídeo y de televisión, grabación de sonido y edición musical	2,4%	39,0%	51,2%	7,3%	41
60-Actividades de programación y emisión de radio y televisión	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	3
61-Telecomunicaciones	5,0%	52,5%	32,5%	10,0%	40
62-Programación, consultoría y otras actividades relacionadas con la informática	4,8%	43,5%	45,2%	6,5%	62

Descripción de la actividad económica (CNAE 09)	16-24 años	25-39 años	40-54 años	55 y más años	Total
63-Servicios información	6,1%	57,6%	24,2%	12,1%	66
64-Servicios financieros, excepto seguros y fondos de pensiones	0,0%	21,4%	50,0%	28,6%	14
65-Seguros, reaseguros y fondos de pensiones, excepto seguridad social obligatoria	0,0%	36,8%	42,1%	21,1%	19
66-Actividades auxiliares de los servicios financieros y de los seguros	3,4%	31,7%	40,2%	24,7%	445
68-Actividades inmobiliarias	0,9%	28,0%	43,5%	27,5%	425
69-Actividades jurídicas y de contabilidad	1,5%	41,6%	46,4%	10,5%	647
70-Actividades de las sedes centrales; actividades de consultoría de gestión empresarial	1,5%	44,3%	45,0%	9,2%	131
71-Servicios técnicos arquitectura e ingeniería; ensayos y análisis técnicos	4,1%	56,4%	24,7%	14,8%	243
72-Investigación y desarrollo	1,5%	60,7%	31,9%	5,9%	135
73-Publicidad y estudios de mercado	1,9%	42,2%	40,3%	15,5%	258
74-Otras actividades profesionales, científicas y técnicas	3,8%	45,7%	38,1%	12,3%	341
75-Actividades veterinarias	1,0%	50,0%	49,0%	0,0%	100
77-Actividades de alquiler	3,1%	35,7%	44,8%	16,4%	614
78-Actividades relacionadas con ocupación	2,9%	45,7%	40,0%	11,4%	35
79-Actividades agencias de viajes, operadores turísticos, servicios de reservas y otras relacionadas	0,6%	22,2%	50,0%	27,3%	176
80-Actividades de seguridad y investigación	0,0%	33,3%	66,7%	0,0%	6
81-Servicios en edificios y actividades de jardinería	2,0%	32,2%	44,3%	21,4%	490
82-Actividades administrativas oficina y otras actividades auxiliares de las empresas	2,5%	46,2%	36,9%	14,4%	236
84-Administración pública y defensa; seguridad social obligatoria	0,0%	20,0%	60,0%	20,0%	5
85-Educación	1,5%	42,4%	42,1%	14,0%	806
86-Actividades sanitarias	3,6%	49,0%	36,7%	10,7%	851
87-Asistencia en establecimientos residenciales	0,0%	38,5%	23,1%	38,5%	13
88-Actividades de servicios sociales sin alojamiento	0,0%	55,7%	37,1%	7,1%	70
90-Actividades de creación, artísticas y espectáculos	8,8%	40,1%	33,9%	17,2%	227
91-Actividades de bibliotecas, archivos, museos y otras actividades culturales	5,6%	33,3%	38,9%	22,2%	18
92-Actividades de juegos de azar y similares	0,0%	23,7%	35,6%	40,7%	59
93-Actividades deportivas, recreativas y entretenimiento	3,4%	45,2%	40,4%	11,1%	208
94-Actividades asociativas	0,0%	23,0%	22,1%	54,9%	226
95-Reparación ordenadores, efectos personales y artículos uso doméstico	0,2%	11,9%	48,4%	39,4%	824
96-Otros servicios personales	4,7%	41,3%	37,1%	16,9%	2.364
97-Actividades de los hogares que dan empleo a personal doméstico	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	3
99-Actividades organizaciones y organismos extraterritoriales	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	1
Total actividades económicas Illes Balears	2,6%	32,1%	42,5%	22,8%	27.973

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

Es también interesante comparar la evolución de la afiliación de las mujeres extranjeras en este régimen. En el conjunto de España, aunque han crecido proporcionalmente mucho más que las mujeres españolas desde 2002 (162,4%, las extranjeras, versus 31,8%, las españolas, hasta 2008), su aportación relativa sobre el total del colectivo femenino del RETA no supera el 6,1% en 2008. Como las pérdidas relativas sufridas durante el último año son similares entre españolas y extranjeras (-2,8% y -2,3%, respectivamente), su peso no cambia el año 2009 (6,1%).

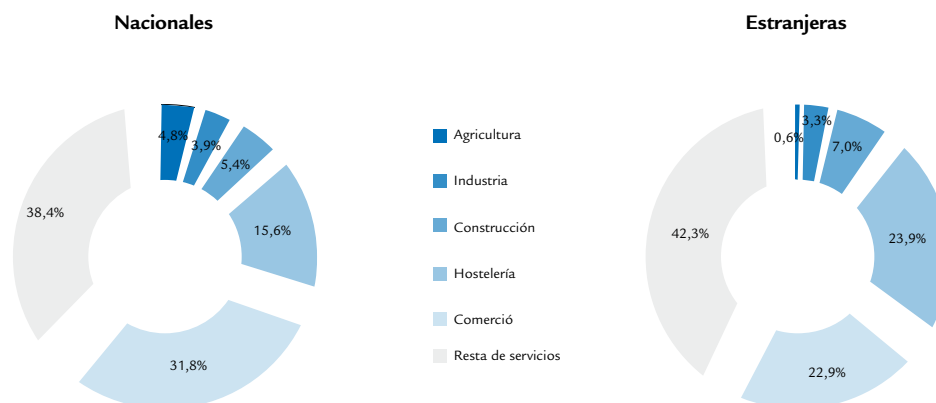
CUADRO 27. EVOLUCIÓN DE LAS MUJERES AFILIADAS EN EL RETA POR NACIONALIDAD, ESPAÑA E ILLES BALEARS, 2002-2009

Mujeres afiliadas al RETA	2002	2004	2006	2008	2009	% var. 2002-2008	% var. 2008-2009
Total nacional	808.100	891.300	959.600	1.098.500	1.067.700	35,9%	-2,8%
Nacionales	96,8%	96,1%	95,0%	93,9%	93,9%	31,8%	-2,8%
Estranjeras	3,2%	3,9%	5,0%	6,1%	6,1%	162,4%	-2,3%
Illes Balears	23.675	24.975	26.336	28.817	27.973	21,6%	-2,9%
Nacionales	87,8%	87,2%	85,6%	83,6%	83,9%	15,9%	-2,9%
Estranjeras	12,2%	12,8%	14,4%	16,4%	16,1%	63,3%	-4,5%
Mallorca	18.639	19.596	20.559	22.438	21.755	20,4%	-3,0%
Nacionales	88,0%	87,2%	85,4%	83,5%	83,6%	14,2%	-3,0%
Estranjeras	12,0%	12,8%	14,6%	16,5%	16,4%	65,9%	-3,4%
Menorca	1.927	2.089	2.255	2.329	2.291	20,9%	-1,6%
Nacionales	92,2%	91,8%	90,9%	91,2%	91,8%	19,6%	-1,0%
Estranjeras	7,8%	8,2%	9,1%	8,8%	8,2%	35,8%	-8,3%
Pitiusas	3.026	3.199	3.425	3.934	3.748	30,0%	-4,7%
Nacionales	83,8%	84,0%	83,5%	80,1%	81,0%	24,2%	-3,6%
Estranjeras	16,2%	16,0%	16,5%	19,9%	19,0%	59,9%	-9,6%

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

En las Baleares, su presencia es muy superior a la media estatal: 16,1% el año 2009. En Menorca este porcentaje se reduce a la mitad (8,2%), pero en Ibiza sube al 19%. El avance desde 2002 ha sido también importante: más de un 63% acumulado hasta 2008, pero como se puede observar muy inferior del vivido en España, dado que las islas ya partían de una elevada participación (12,2%). Sí cabe anotar que, en el último periodo 2008-2009, en las Baleares el grupo de autónomas extranjeras sufre la recesión de forma más dura que las españolas: ante la caída de un 2,9% de éstas, aquéllas reducen sus efectivos un 4,5% en total. Las Pitiusas presentan la mayor pérdida relativa (-9,6% de extranjeras versus -3,6% de las españolas). La mayor concentración de las autónomas extranjeras en la hostelería (+8,3 puntos porcentuales por encima de las españolas), actividad predominante en la isla, explica cuando menos en parte estas diferencias (ver gráfico 12).

GRÁFICO 12. MUJERES AFILIADAS EN EL RETA POR NACIONALIDAD Y SECTOR ECONÓMICO, ILLES BALEARS, 2009

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

Los datos disponibles no detallan el país de nacionalidad de las personas extranjeras, de modo que el análisis sobre su influencia en el colectivo autónomo se tiene que detener aquí.

Finalmente, ordenados por municipios de los cuadros 28 al 30, se muestran los valores absolutos y relativos que alcanzaron a las mujeres autónomas el año 2009, así como la variación interanual sufrida sobre 2008. Mallorca representa el 77,8% del total de autónomos de las Illes Balears y éste es también el porcentaje de las mujeres mallorquinas sobre el total de las autónomas balears. La mayor proporción de mujeres sobre el total de autónomos inscritos en cada municipio destacan en Escorca (54,5%), Montuïri (40%), Fornalutx (39,7%) y Sant Joan i Deià (37,7% ambos). Pero son otros cinco municipios los que suman el 61% del total de afiliadas en el RETA en Mallorca: Palma, Calvià, Manacor, Lluçmajor y Marratxí. Estos municipios están también entre los que más afiliadas pierden en Mallorca en relación en 2008, junto con Son Servera y la Pobla. Como se observa, la crisis afecta tanto a los municipios turísticos como a los industriales. En cambio, Marratxí, Alaró, Santa Maria del Camí y Sant Joan, entre otros, consiguen aumentar ligeramente o mantener las mismas altas de 2008.

Menorca concentra el 8,6% del total de autónomos de las Baleares en 2009 y son las menorquinas específicamente el 8,2% de las mujeres autónomas registradas este año en la comunidad autónoma. Ciutadella y Maó acumulan el mayor número de estas trabajadoras (62,8%), pero, en términos de participación femenina sobre el total en la isla, destacan Alaior (32,7%) y Maó (32,9%). Sobre 2008, claramente es Ciutadella el municipio con mayores pérdidas absolutas (26 autónomas, un 3,3% en variación interanual).

Finalmente, las Pitiusas suponen el 12,8% de los total de trabajadores autónomos de las Islas y concretamente el 13,4% del total de mujeres del RETA. Formentera (36,5%) y la capital Ibiza (35,3%) presentan los mayores porcentajes de concentración femenina sobre el total de los registrados en este régimen y, de hecho, Ibiza y Santa Eulària del Riu suman el 60% de todo el colectivo autónomo femenino en la isla. Son también estos dos últimos municipios los que más afiliadas autónomas pierden en relación en 2008 (96 y 26, respectivamente).

CUADRO 28. VARIACIÓN DE LA AFILIACIÓN FEMENINA EN EL RETA POR MUNICIPIOS, MALLORCA, 2008-2009

Mallorca	2009	% mujer	% var. 08-09
ALARÓ	120	32,4%	1,7%
ALCÚDIA	403	32,9%	-4,5%
ALGAIDA	115	30,5%	-1,7%
ANDRATX	363	32,4%	-1,9%
ARTÀ	246	31,9%	-0,4%
BANYALBUFAR	16	30,2%	-11,1%
BINISALEM	181	27,0%	-3,2%
BÚGER	19	27,9%	0,0%
BUNYOLA	166	30,6%	-0,6%
CALVIÀ	1.671	34,6%	-2,3%
CAMPANET	64	29,8%	-1,5%
CAMPOS	348	33,8%	-3,3%
CAPDEPERA	381	36,5%	-4,5%
CONSELL	81	29,8%	0,0%
COSTITX	21	22,6%	-16,0%
DEIÀ	26	37,7%	-3,7%
ESCORCA	6	54,5%	0,0%
ESPORLES	126	28,6%	-0,8%
ESTELLENCS	5	18,5%	-16,7%
FELANITX	554	32,1%	-1,9%
FORNALUTX	23	39,7%	0,0%
INCA	655	33,1%	-3,2%
LLORET DE VISTALEGRE	25	26,9%	-16,7%
LLOSETA	125	28,7%	-12,0%
LLUBÍ	56	26,8%	-11,1%
LLUCMAJOR	875	32,6%	-2,6%
MANACOR	1.120	32,2%	-2,4%
MANCOR DE LA VALL	31	32,6%	6,9%
MARIA DE LA SALUT	45	28,1%	-2,2%
MARRATXÍ	760	30,5%	0,1%

Mallorca	2009	% mujer	% var. 08-09
MONTUÏRI	88	40,0%	-2,2%
MURO	224	32,6%	-3,0%
PALMA	8.900	33,7%	-3,6%
PETRA	100	33,8%	-1,0%
POLLENÇA	491	33,8%	-3,9%
PORRERES	195	36,4%	-1,0%
POBLA, LA	424	33,5%	-5,1%
PUIGPUNYENT	56	33,5%	-9,7%
SENCELLES	72	31,2%	-14,3%
SANT JOAN	75	37,7%	2,7%
SANT LLORENÇ DEL CARDASSAR	245	35,9%	-3,5%
SANTA EUGÈNIA	43	31,9%	-4,4%
SANTA MARGALIDA	329	37,0%	-3,2%
SANTA MARIA DEL CAMÍ	132	30,3%	2,3%
SANTANYÍ	437	36,4%	-1,8%
SELVA	97	32,0%	-3,0%
SALINES, LES	159	36,9%	-3,6%
SINEU	120	35,4%	0,8%
SÓLLER	416	31,4%	-1,9%
SON SERVERA	352	35,4%	-6,6%
VALLDEMOSSA	57	35,0%	-3,4%
VILAFRANCA DE BONANY	85	28,3%	1,2%
ARIANY	31	33,3%	3,3%
Total	21.755	33,3%	-3,0%

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

CUADRO 29. VARIACIÓN DE LA AFILIACIÓN FEMENINA EN EL RETA POR MUNICIPIOS, MENORCA, 2008-2009

Menorca	2009	% mujer	% var. 08-09
ALAIOR	242	32,7%	-3,6%
CIUTADELLA DE MENORCA	760	31,5%	-3,3%
FERRERIES	119	29,0%	0,0%
MAÓ	705	32,9%	-1,4%
MERCADAL, EL	101	28,3%	-1,0%
SANT LLUÍS	153	30,5%	-5,0%
CASTELL, EL	180	30,7%	-5,3%
MIGJORN GRAN, EL	31	31,0%	-3,1%
Total	2.291	31,6%	-1,6%

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

CUADRO 30. VARIACIÓN DE LA AFILIACIÓN FEMENINA EN EL RETA POR MUNICIPIOS, PÍTIUSAS, 2008-2009

Pítiusas	2009	% mujer	% var. 08-09
FORMENTERA	289	36,5%	-0,7%
EIVISSA	1.330	35,3%	-6,7%
SANT ANTONI DE PORTMANY	527	35,0%	-2,6%
SANT JOSEP DE LA TALAIA	515	32,3%	-1,0%
SANT JOAN DE LABRITJA	148	34,6%	-8,1%
SANTA EULÀRIA DEL RIU	939	35,1%	-2,7%
Total	3.748	34,8%	-4,7%

Fuente: OTIB, a partir de datos de la TGSS

4. Conclusiones

Europa ha disfrutado en los últimos años de una firme y continuada incorporación de la mujer al mercado de trabajo, muy por encima del crecimiento de población activa masculina, pero la inesperada crisis económica ha roto esta tendencia y, por lo tanto, las expectativas de cumplir los objetivos de actividad y ocupación marcados en la Estrategia de Lisboa para 2010.

En todo caso, el peso de los factores socioculturales que dificultan la inserción laboral de la mujer y, en especial, su emprendimiento, están todavía muy presentes en todos los países analizados. En España, a estos obstáculos se añade el nivel educativo inferior de la población activa, tanto masculina como femenina, lo cual obviamente resta competitividad a nuestra economía y productividad a nuestra fuerza de trabajo.

De aquí la importancia de aplicar políticas activas que corrijan estas desigualdades y de trabajar para mejorar el ajuste de la formación de la población activa a la demanda del mercado de trabajo. Más aún cuando, según ya ha advertido reiteradamente la Comisión Europea, se desarrolla un nuevo contexto de reducción y cambio de la oferta de ocupación y autoempleo, donde las competencias en nuevas tecnologías y las habilidades directivas serán claves.

Si, además, las estimaciones de la EPA para el conjunto de España son ciertas y las empresarias empleadoras, en femenino, son capaces de crecer y generar ocupación en diversos sectores económicos a pesar del embate de la crisis, es fundamental y también urgente estudiar más exhaustivamente qué factores diferenciales soportan esta ventaja competitiva, con el fin de extenderlos a la actividad económica en general.

En Baleares los datos sobre el autoempleo femenino describen una evolución similar a la observada para el conjunto del autoempleo en Europa y España, y presentan las cuatro islas una situación parecida. De hecho, hay que resaltar como dato positivo que la EPA nos sitúa en el cuarto lugar de las comunidades autónomas según el número de mujeres emprendedoras por habitante fémica, por delante de catalanas y vascas, y de hecho es mayor la participación de las mujeres en las islas menores (según el Barómetro de la ocupación del OTIB). Aun así, hay que corregir la concentración sectorial en las actividades del comercio, la hostelería y los servicios personales que, si bien ha jugado a su favor entre 2008 y 2009, a largo plazo mantiene una segregación desfavorable a la igualdad de oportunidades y limita las aportaciones potenciales de la mitad del capital humano de las Baleares.

Anexo I: metodología

El primer paso fue definir el universo de estudio: el empresariado. El reglamento comunitario que desarrolla los criterios que se tienen que considerar en los registros de empresas con fines estadísticos establece que el concepto de empresa se corresponde a una unidad organizativa de producción de bienes y servicios que disfruta de una cierta autonomía de decisión, principalmente a la hora de utilizar los recursos corrientes de los cuales dispone. En síntesis, entiende como empresa todas aquéllas que ejerzan una o diversas actividades económicas para contribuir al producto interior bruto a precios de mercado.

Siguiendo esta especificación, el Directorio central de empresas (DIRCE) del Instituto Nacional de Estadística (INE), fuente estadística de referencia en el ámbito nacional, define la empresa como una organización sometida a una autoridad rectora que puede ser, según los casos, una persona física, una persona jurídica o una combinación de ambas y que está constituida para ejercer en uno o diversas ubicaciones una o diversas actividades de producción de bienes o servicios. Esta definición implica varias condiciones:

- En primer lugar, incluye como empresas a los empresarios individuales sin trabajadores asalariados.
- En segundo lugar, supone la exclusión de aquellas actividades económicas exentas del impuesto; en síntesis: la producción agraria, forestal, ganadera dependiente y pesquera; los servicios administrativos de la Administración central, autónoma y local; las entidades gestoras de la Seguridad Social; los organismos públicos de investigación y de enseñanza financiados exclusivamente con fondo de las administraciones públicas; determinadas asociaciones o fundaciones sin ánimo de lucro, etc.
- Finalmente, implica un filtro de condición jurídica para excluir, además de las anteriores actividades, las comunidades de propietarios en régimen horizontal y el servicio doméstico.

Para conseguir una estadística ajustada a esta definición de empresa, el DIRCE combina la explotación de registros de diversas fuentes: los ficheros de cuentas de cotización (CCC) de la Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS), el impuesto de actividades económicas (IAE) y el de la renta de las personas físicas (IRPF), determinada información del Registro Mercantil, otras operaciones estadísticas del INE y un conjunto de investigaciones de campo que prueban la calidad de los anteriores datos.

El resultado, desagregable en el ámbito autonómico, permite conocer con fecha a uno de enero de cada año el número total de empresas según una determinada agrupación de actividades económicas (clasificadas por la CNAE a tres dígitos), de condiciones jurídicas y de número de asalariados. Pero no proporciona información sobre la participación femenina entre el empresariado, dado que ésta no es una variable económica que recojan los registros fuente mencionados.

Una estimación aproximada se obtiene de la Encuesta de población activa (EPA) del INE, porque incluye dos preguntas con respecto a la situación profesional de las personas que entrevista. Se tiene que hacer notar que el universo de la EPA son las personas, no las empresas (una empresa puede estar en manos de diferentes personas empresarias, cada una de las cuales puede trabajar en más de una empresa). En todo caso, la reducida muestra de la EPA en las Baleares aconseja tomar los resultados globales para el conjunto de las islas, sin mayores desagregaciones. Así, esta fuente sólo se utiliza al inicio del estudio para comparar las Illes Balears con España y la UE-27. Para obtener información detallada es necesario recurrir a otras fuentes.

En cuanto a las empresas con asalariados, el lanzamiento el año 2009 del Barómetro de la ocupación de las Illes Balears ofreció la posibilidad de encuestar una muestra de 800 empresas. De esta forma, con una representatividad mayor que la de la EPA para Baleares, se puede valorar la participación femenina en el tejido empresarial y segmentarla por islas y grandes sectores económicos.

Por parte de las empresas individuales sin asalariados, dado que no se tiene una fuente secundaria que registre como variable el sexo de la persona física titular de la empresa, se ha optado por analizar un universo diferente aunque conceptualmente próximo: las personas trabajadoras por cuenta propia, a partir de los ficheros de afiliados a la TGSS.

Empresas con asalariados

El anexo metodológico del Barómetro de la ocupación⁷ explica en detalle el ámbito poblacional del universo considerado en la encuesta y el diseño muestral realizado, razón por la cual aquí sólo se hace una breve referencia.

En resumidas cuentas, se incluye la empresa radicada en las Illes Balears, persona jurídica o sociedad mercantil, con al menos un trabajador asalariado que realice una actividad económica de producción de bienes o servicios, salvo las siguientes por motivo de su especial fiscalidad o condición jurídica (según el código de clasificación de la CNAE-93):

Código 01: agricultura, ganadería, caza y actividades de los servicios relacionados.

Código 02: silvicultura, explotación forestal y actividades de los servicios relacionados.

Código 05: pesca, acuicultura y actividades de los servicios relacionados.

Código 75: Administración pública, defensa y seguridad social obligatoria.

Código 90: actividades de saneamiento público.

Código 91: actividades asociativas.

Código 925: actividades de bibliotecas, archivos, museos y otras instituciones culturales.

Código 95: actividades de los hogares como empleadoras de personal doméstico.

Código 99: organismos extraterritoriales.

Además, para las actividades recogidas en las secciones K (específicamente el código 73), M, N y O, se añade una pregunta al cuestionario con el fin de diferenciar y eliminar de la muestra aquellas empresas cuya financiación sea 100% público.

La muestra global se definió a partir del universo calculado por el DIRCE y de los datos proporcionados por Camerdata, provenientes del Registro Mercantil. La siguiente tabla detalla los errores estándares de cuyos niveles se proporciona información separadamente:

⁷ Ver el anexo metodológico del Barómetro de la ocupación de las Illes Balears, del Observatorio del Trabajo de las Illes Balears, Consejería de Turismo y Trabajo, accesible a <http://www.caib.es>.

Podria dir-me quin sexe predomina en la propietat de la seva empresa (persona física propietària o consell d'administració en cas que sigui una persona jurídica: societat anònima o limitada, cooperativa...)?

Predominio de mujeres

Predominio de hombres

Ambos sexos por igual

NS/NC

Podria dir-me quin sexe predomina en l'equip directiu de la seva empresa?

Predominio de mujeres

Predominio de hombres

Ambos sexos por igual

NS/NC

La encuesta se realizó en el mes de noviembre de 2009. A las unidades informantes se les pidió por el total de las actividades económicas y centros de trabajo que comprende el conjunto de la empresa. Las preguntas y opciones de respuesta incluidas en el cuestionario sobre el grado de participación femenina en la empresa fueron dos:

				Total Sector		
		Mallorca	Menorca	Pitiusas	Muestra	Error estandard
	Industria + Construcción	136	39	55	230	±6,6
	Comercio + Reparaciones	119	22	39	180	±7,4
	Hostelería + Restauración	99	35	36	170	±7,7
	Resto de servicios	166	24	30	220	±6,7
	Muestra	520	120	160	800	±3,5
Total por isla	Error estandard	±4,3	±9,0	±7,8	±3,5	

Trabajadores por cuenta propia

Gracias al marco de colaboración establecido con el IBESTAT para el análisis del mercado de trabajo balear, se dispone de ficheros de microdatos de la TGSS a partir del año 2002. Estos registros de afiliados se corresponden al momento de la extracción, normalmente el último día de cada semestre. De un mismo año, por lo tanto, se dispone de las afiliaciones de alta a 30 de junio y a 30 de diciembre. De aquí que las medias anuales obtenidas a partir de estos ficheros no se correspondan exactamente con las medias generadas a partir de los doce meses de un año, aunque las diferencias son mínimas.

Así, aunque estos registros presentan una menor frecuencia anual, proporcionan la ventaja de ofrecer más información que las estadísticas oficiales publicadas por la TGSS sobre afiliación por cuenta propia en las Illes Balears: se puede conocer el sexo de la persona, el municipio de residencia, la edad, la actividad económica en que trabaja desagregada al máximo de dígitos y los cruces que se deseen entre estas variables.

La mayor limitación (la cual también enfrentan los registros oficiales) procede del cambio de clasificación de las actividades económicas sufrido con el paso de la CNAE-93 a la nueva CNAE-09, según establece el RD 475/2007. Esta modificación afecta a la comparación de las actividades a partir del segundo semestre de 2008 con periodos anteriores, dado que las divisiones de la CNAE-09 y los códigos de la CNAE-93 sólo se corresponden en parte.

Por otra parte, los afiliados por cuenta propia pueden pertenecer a tres regímenes de cotización diferentes: régimen especial del mar, régimen especial agrario y régimen especial de trabajadores autónomos (RETA). La explotación se ha centrado en éste último porque a partir del año 2008 incorpora a los trabajadores agrarios por cuenta propia (SETA), mientras que el régimen especial del mar sólo representa el 0,28% del total de trabajadores por cuenta propia. La exclusión de éstos, por lo tanto, no afecta el universo de estudio.

Los registros del RETA incluyen las personas físicas que realicen de forma habitual, personal, directa, por cuenta propia y fuera del ámbito de dirección y organización de otra persona, una actividad económica o profesional a título lucrativo, den o no ocupación a trabajadores por cuenta de otros, sean o no titulares de empresa individual o familiar. En detalle:

- Los trabajadores mayores de 18 años que, de forma habitual, personal y directa, realizan una actividad económica a título lucrativo, sin sujeción a un contrato de trabajo.
- Por la Ley 18/2007 de 4 de julio, con efectos desde el 1 de enero de 2008, se establece en este régimen el llamado sistema especial de los trabajadores por cuenta propia agrarios (SETA), en el cual quedan incluidos los trabajadores por cuenta propia agraria que hasta entonces se registraban en el régimen especial agrario.
- Los trabajadores autónomos económicamente dependientes a que se refiere el capítulo III del título II de la Ley 20/2007, de 11 de julio.
- Los profesionales que ejerzan una actividad por cuenta propia que requiera la incorporación a un colegio profesional, según ciertos requisitos.

-
- Los socios industriales de sociedades regulares colectivas y de sociedades comanditarias; los socios trabajadores de las cooperativas de trabajo asociado, y los comuneros o socios de comunidades de bienes y sociedades civiles irregulares.
 - Los socios trabajadores de sociedades laborales, cuando su participación en el capital social llegue al menos al 50%.
 - Los que ejerzan las funciones de dirección y gerencia que implican los cargos de consejeros o administrador, o presten otros servicios para una sociedad mercantil capitalista, a título lucrativo y de forma habitual, personal y directa, siempre que posean el control efectivo, directo o indirecto, de aquella.

Las estadísticas que se hacen a partir de estos registros se centran en el colectivo autónomo femenino, sujeto-objeto de este estudio. Con el fin de proporcionar una visión sintética de su evolución y perfil, se han limitado los cruces de variables y algunos campos de información se presentan agrupados o resumidos (como, la edad o la actividad económica).

Finalmente y en cuanto al universo incluido, se ha optado por respetar el ámbito de estudio que la Seguridad Social aplica a sus estadísticas. Así, a diferencia de la explotación realizada para las empresas con asalariados, aquí sí se contabilizan las personas que trabajan como autónomas en las actividades económicas siguientes:

- Agricultura, ganadería, caza y actividades de los servicios relacionados.
- Silvicultura, explotación forestal y actividades de los servicios relacionados.
- Pesca, acuicultura y actividades de los servicios relacionados.
- Administración pública, defensa y seguridad social obligatoria.
- Hogares que colocan personal doméstico.
- Actividades de organizaciones y organismos extraterritoriales.

Anexo II: Cuadros 31 y 32

CUADRO 31. ESTRUCTURA DE EDAD DE LA POBLACIÓN OCUPADA POR SITUACIÓN PROFESIONAL, SEXO Y PAÍS, 2009 (VALORES EN 000)

Países	Tramo de edad	Empresarios y autoocupados		Total de la población ocupada	
		Mujeres	Hombres	Mujeres	Hombres
UE 27	15-24 años	252,875	556,975	9.657,675	11.214,175
	25-49 años	6.080,400	13.461,175	64.040,250	75.978,475
	50-64 años	2988,975	7230,6	23437,95	29554,5
	65 años y más	577,975	1404,25	1511,775	2428,175
UE 15	15-24 años	191,95	385,525	8149,225	9166,9
	25-49 años	4686,675	10406,375	50693,825	60195,225
	50-64 años	2292,925	5724,475	18809,8	23865,375
	65 años y más	405,675	1078,325	1072,325	1904
España	15-24 años	20,4	37,725	637,9	743,775
	25-49 años	614,325	1287,675	5912,325	7303,525
	50-64 años	295,55	693,525	1630,8	2507,625
	65 años y más	24,5	50,4	60,5	91,475
Alemania	15-24 años	26,55	38	2029,6	2238,15
	25-49 años	802,75	1693,125	11018,325	12642,2
	50-64 años	421,8	970,5	4641,025	5561,275
	65 años y más	60,325	201,775	249,1	417,025
Irlanda	15-24 años	-	-	110,45	95,925
	25-49 años	38,625	148,575	586,375	671,15
	50-64 años	15,625	88,975	171,45	237,925
	65 años y más	2,75	24,5	11,175	32,525
Grecia	15-24 años	6,6	12,9	101,075	155,95
	25-49 años	221,725	566,35	1278,125	1816,2
	50-64 años	138,8	345,075	386,35	685,55
	65 años y más	13,65	41,8	25,325	60,1
Francia	15-24 años	13,1	29,85	1090,45	1254,425
	25-49 años	483,8	1146,275	8017,8	8898,175
	50-64 años	258,175	665,45	3054,3	3251,525
	65 años y más	13,775	39,025	53,525	84,175
Italia	15-24 años	46,575	81,525	506,65	811,925
	25-49 años	1049,675	2477,85	6603,425	9367,075
	50-64 años	355	1091,6	2040,55	3320,45
	65 años y más	51,4	231,975	85,125	289,8
Países Bajos	15-24 años	22,05	29,35	670	681,55
	25-49 años	218,25	410,9	2332,575	2641,25
	50-64 años	120,5	243,775	900,475	1217,5
	65 años y más	23,275	55,025	44,6	108,1
Portugal	15-24 años	7,9	9,05	171,275	201,55
	25-49 años	193,125	304,85	1525,4	1685,125
	50-64 años	156,325	211,5	524,925	627,275
	65 años y más	121,175	155,225	144,975	173,625

Países	Tramo de edad	Empresarios y autoocupados		Total de la población ocupada	
		Mujeres	Hombres	Mujeres	Hombres
Reino Unido	15-24 año	35,4	114,875	1845,025	1941,125
	25-49 años	672,15	1529,075	8031,475	9129,375
	50-64 años	327,625	913,225	3300,625	3932,05
	65 años y más	65,725	182,4	295,45	443,6

Fuente: OTIB, a partir de datos de Eurostat

CUADRO 32. TOTAL DE POBLACIÓN DE 15 A 74 AÑOS AUTOOCUPADA POR PAÍSES Y NIVELES EDUCATIVOS ISCED 1997, MEDIA DE 2009
(VALORES EN 000)

Países	Nivel educativo ISCED 1997	Mujeres	Hombres	Total	% mujeres	% hombres
UE 27	1er ciclo de enseñanza secundaria e inferiores (niveles 0-2)	2.549,13	6.433,50	8.982,63	26,0%	28,6%
	2º ciclo de educación secundaria y enseñanza postsecundaria (niveles 3-4)	4.133,98	10.229,80	14.363,78	42,1%	45,5%
	1er y 2º ciclo de educación superior (niveles 5-6)	3.112,90	5.747,33	8.860,23	31,7%	25,6%
	Sin respuesta	-	52,58	52,58	0,0%	0,2%
	Total niveles educativos	9.810,38	22.463,18	32.273,55	100,0%	100,0%
Alemania	1er ciclo de enseñanza secundaria e inferiores (niveles 0-2)	95,53	193,68	289,20	7,3%	6,7%
	2º ciclo de educación secundaria y enseñanza postsecundaria (niveles 3-4)	627,48	1.284,78	1.912,25	48,2%	44,6%
	1er y 2º ciclo de educación superior (niveles 5-6)	576,25	1.392,80	1.969,05	44,3%	48,4%
	Sin respuesta	-	-	-	0,0%	0,0%
	Total niveles educativos	1.301,93	2.877,73	4.179,65	100,0%	100,0%
Irlanda	1er ciclo de enseñanza secundaria e inferiores (niveles 0-2)	7,20	93,90	101,10	12,6%	36,3%
	2º ciclo de educación secundaria y enseñanza postsecundaria (niveles 3-4)	18,53	93,40	111,93	32,4%	36,1%
	1er y 2º ciclo de educación superior (niveles 5-6)	30,10	67,90	98,00	52,7%	26,2%
	Sin respuesta	-	3,80	3,80	0,0%	1,5%
	Total niveles educativos	57,13	258,98	316,10	100,0%	100,0%
Grecia	1er ciclo de enseñanza secundaria e inferiores (niveles 0-2)	171,55	468,33	639,88	45,2%	48,8%
	2º ciclo de educación secundaria y enseñanza postsecundaria (niveles 3-4)	123,20	320,08	443,28	32,5%	33,4%
	1er y 2º ciclo de educación superior (niveles 5-6)	84,50	171,20	255,70	22,3%	17,8%
	Sin respuesta	-	-	-	0,0%	0,0%
	Total niveles educativos	379,23	959,60	1.338,83	100,0%	100,0%
España	1er ciclo de enseñanza secundaria e inferiores (niveles 0-2)	400,75	1.051,55	1.452,30	42,2%	51,0%
	2º ciclo de educación secundaria y enseñanza postsecundaria (niveles 3-4)	225,28	459,13	684,40	23,7%	22,3%
	1er y 2º ciclo de educación superior (niveles 5-6)	324,13	551,23	875,35	34,1%	26,7%
	Sin respuesta	-	-	-	0,0%	0,0%

Países	Nivel educativo ISCED 1997	Mujeres	Hombres	Total	% mujeres	% hombres
	Total niveles educativos	950,13	2.061,93	3.012,05	100,0%	100,0%
Francia	1er ciclo de enseñanza secundaria e inferiores (niveles 0-2)	125,73	373,73	499,45	16,4%	20,0%
	2º ciclo de educación secundaria y enseñanza postsecundaria (niveles 3-4)	293,40	922,73	1.216,13	38,3%	49,3%
	1er y 2º ciclo de educación superior (niveles 5-6)	347,33	575,78	923,10	45,3%	30,8%
	Sin respuesta	-	-	-	0,0%	0,0%
	Total niveles educativos	766,48	1.872,20	2.638,68	100,0%	100,0%
Italia	1er ciclo de enseñanza secundaria e inferiores (niveles 0-2)	489,38	1.665,15	2.154,53	32,7%	43,3%
	2º ciclo de educación secundaria y enseñanza postsecundaria (niveles 3-4)	597,90	1.537,33	2.135,23	40,0%	40,0%
	1er y 2º ciclo de educación superior (niveles 5-6)	407,35	645,63	1.052,98	27,3%	16,8%
	Sin respuesta	-	-	-	0,0%	0,0%
	Total niveles educativos	1.494,63	3.848,05	5.342,68	100,0%	100,0%
Países Bajos	1er ciclo de enseñanza secundaria e inferiores (niveles 0-2)	76,83	156,30	233,13	20,2%	21,3%
	2º ciclo de educación secundaria y enseñanza postsecundaria (niveles 3-4)	151,05	295,08	446,13	39,7%	40,2%
	1er y 2º ciclo de educación superior (niveles 5-6)	150,65	278,18	428,83	39,6%	37,9%
	Sin respuesta	-	6,00	6,00	0,0%	0,8%
	Total niveles educativos	380,35	734,08	1.114,43	100,0%	100,0%
Portugal	1er ciclo de enseñanza secundaria e inferiores (niveles 0-2)	364,43	509,78	874,20	83,5%	80,9%
	2º ciclo de educación secundaria y enseñanza postsecundaria (niveles 3-4)	29,95	63,38	93,33	6,9%	10,1%
	1er y 2º ciclo de educación superior (niveles 5-6)	42,25	56,70	98,95	9,7%	9,0%
	Sin respuesta	-	-	-	0,0%	0,0%
	Total niveles educativos	436,63	629,85	1.066,48	100,0%	100,0%
Reino Unido	1er ciclo de enseñanza secundaria e inferiores (niveles 0-2)	185,80	591,30	777,10	17,0%	21,7%
	2º ciclo de educación secundaria y enseñanza postsecundaria (niveles 3-4)	423,58	1.310,63	1.734,20	38,7%	48,2%
	1er y 2º ciclo de educación superior (niveles 5-6)	477,83	786,75	1.264,58	43,7%	28,9%
	Sin respuesta	-	30,45	30,45	0,0%	1,1%
	Total niveles educativos	1.093,18	2.719,18	3.812,35	100,0%	100,0%

Fuente: OTIB, a partir de datos de Eurostat